

K 5452
2

მ ე ო ტ ხ ე წ ი ზ ნ ი

899.962.1-32

$\frac{K5.452}{2}$

მ. არსებოდასიჩქარი

სახელ- წოდება №	264
ფურც №	10564
შეკრ- ის ლოცის №	

ტ ფ ი ლ ი ს ი

ელექტრო-მბეჭდავი ბ. ძერესელიძისა, გობი. ქ. № 34.
1912.

„ადე, ჩამოვიდა“!...

(ფსიხოლოგიური ეტიუდი)

გოგია მეწისქვილე გულ ხელ დაკრები-
ლი მივიდა წისქვილის ქვასთან ღ ალას
კვირისტავებით მიეყრდნო. იმან გადა-
ჰხედა ქვის გარშემო სუფთად მოგვილ სახ-
რილეს, მერე ალაში ჩაიხედა, რომელიც
სახრილესავით სუფთად იყო მოგვილი და,
უკმაყოფილოდ თავის ჩაქნევის შემდეგ,
კრიქას გაშტერებით დაუწყო მზერა. სულ
ერთ წამს არ უმზერია ასე გაშტერებით,
რომ იმან გადააღაჯა და კრიქას ძირიდან
ხელი ამოჰკრა; კრიქა მოჰხედა ხვიმირს
და ისეთი ხმა გამოიღო, რომ გოგია მიჰხ-
ვდა, ხვიმირში არა ყრია-რაო. სარეკი კი,
რომელიც კრიქასთან უღლით იყო დაკა-
ვშირებული, ოდნავ შეთამაშდა და ქვა-
ზედ რაკრაკი დაიწყო. ხვიმირის ხმას მა-
ინც არ ერწმუნა გოგია. ის შეჰსდგა წის-

ქვილის ქვაზედ და შიგ ჩაიხედა; თანაც ხელი მიუს-მოუსო შიგნიდგან ხვიმირის გვერდებს და რადგან ხელში არა მოჰხვდა-რა, რამდენჯერმე მაგრად დაარტყა სილა, მაგრამ იმან მაინც ცარიელის ხმა ამოიღო...

„ფუი!..“ — მწარედ გაათურთხა გოგიამ და უკანვე ძირს გადმოაბიჯა თეხი.

დღეს რამდენჯერ გამოუჩხრეკია წისქვილის ყველა კუთხეები, ძირი აღმა უქმნია, მაგრამ აგერ ეხლაც ისევ მიდის და სჩხრეკავს. მიიარ-მოიარა ყველა კუნჭული, გაჩხრიკა ყველა სამინდე კოდები, კასრები და ხოკრები; რამდენჯერმე ვადააგორ-გადმოაგორა ლიტრიანები, მაგრამ კიდევ მაინც ვერ დაკმაყოფილდა. ის დაღრეჯილის სახით მივიდა წისქვილის ქვასთან და მოწყვეტით ალაზედ ჩამოჯდა; ნიდაყვები მუხლებზედ დააყრდნო და ორივე ხელე-ბი თავის დამძიმებულ თავს ბოძკინტად შეუყენა.

რას ეძებდა გოგია ასე მოუსვენრად?

ფქვილს, ფქვილს და ფქვილს!

გუშინ უკანასკნელი ნახევარ თეფში

ფქვილი ხმიადად გამოაცხო და გუშინვე შექამა; დღეს კი აგერ დაწანწალებს და აქა-იქა, სადაც წინად მრავლად იყო ფქვილი, დაექებს, მაგრამ ყველა ის ადგილები, ყველა საფქვილე ავეჯეულობა დაწმენდილი და დარაკრაკებული ჰხვდება. „ერთი ბეწო მაინც იყოს სადმე!..“ უსიტყვოდ იძახდა, ყოველი გაჩხრეკის დროს, მაგრამ ეს „ერთი ბეწოც“ არსად იყო, ფქვილის ნაალაგევიც აღარას ეტყობოდა...

„შე დალოცვილო, ღმერთო, ერთი კიდევ გამაგონე ჩემი წისქვილის გოგვის ხმა და მერე თუნდ..“ — ხმა-მალლივ წარმოსთქვა გოგიამ კარგა ხნის სიჩუმის შემდეგ და საფქვილე პირს გვერდზედ შეჭხედა, საიღამაც, თითქოს ამ სიტყვების შემდეგ, ელოდა ფქვილი გადმოიფანებაო, მაგრამ ქვა არ იძროდა და საფქვილეს შეუგუნგლავი შეჰსცქეროდა გოგიას. „ეჰ!“ გულ ჩაწყვეტით ამოიოხრა, რაკი ფქვილი ვერ დაინახა და თავი ისევ-ისევ ხელებს დააპყრო და იატაკის პატარა ნახვრეტიდან ლურჯად ამომქვრეტე ყინულს ჩაფიქრებით მზერა დაუწყო.

გარედამ-კი მარქათ ზედ გადამჩქევ
 წყლის შუილი შემოისმოდა და გოგიას
 ათას გვარ ფიქრს უბადავდა თავში, წარ-
 სულს უღვიძებდა და აგონებდა იმ დროს,
 როდესაც მოცლა აღარც-კი ჰქონდა, რომ
 ცოტა ხანს შეესვენა და სული მოებრუ-
 ნებინა, როდესაც იმის წისქვილის კარზე
 ურმების ქრიალი იდგა, და სავსე საცალო-
 ები შეჰქონდათ და გამოჰქონდათ.

გოგია თან-და-თან გაიტაცა ამ მოგო-
 ნებამ და სულ დაავიწყდა ეხლანდელი
 დრო.

ესმის გოგიას, რომ დატვირთული ურე-
 მი ქრიალით მოადგა კარს. აგერ ტომრე-
 ბის შემოტანაც უშველა და მინდის აღე-
 ბა დაიწყო. მერე რამოდენა მინდს იღებს?!
 თითქმის ერთი დიდი სიმინდის კასრი აავ-
 სო და გაბრწყინებული დასცქერის. იმის
 სიხარულს საზღვარი აღარა აქვს! უხარო-
 ან, რომ ამ ზამთრის საგძალი იშოვა;
 იმოდენა ერგო მინდში, რომ ზაფხულამ-
 დის მიჰყვება ეს და ზაფხულში კი, ღვთის
 მადლით, ახალი მოვა.

ხვიმირი კიდევაც აავსეს, და ახლა ღარ-

ში წყლის მოგდება-ლა აკლია, რომ წისქვილმა მუშაობა დაიწყო.

გოგიამ ღარის თავიდგან ჩქარა აიღო ფიცრები და მარჯათას ჩაუწყო, რის შემდეგაც წყალი ღარისკენ გაქანდა და... და... ცოტა ხანიც და ბორბალმა წყალი ააქათა, ააშფოთა და წვრილისა და მსხვილ მბრქვიანავს წინწკლებს წისქვილის ქვეშ გაბმით ფანტვა დაუწყო. სარეკი წისქვილის ქვაზედ არაკრაკდა, რის გამოც კრიკა ინძრევა ჭ ხორბალს, თითქოს სთვლისო, მარცვლობით ქვის ყელში ჰყრის. ქვა კი გუგუნებს, გუგუნებს და ყოველ დაგუგუნებაზედ საფქვილე პირიდგან ბლუჯა-ბლუჯა ფქვილი გადმოდის და ალაში სრიალი ჩააქვს. ქვის გუგუნე, სარეკის რაკრაკი და წყლის შუილი ერთად ერთდებიან და ერთგვარი ხმა გამოისმის, რომელმაც გოგიას გულში განუსაზღვრელი სიხარული აღძრა. ღმერთო, რამოდენა ხანია რაც გოგიას ეს სანატრელი ხმა აღარ ჰსმენია!.. ეხლა ასმინე და აგერ ის როგორ აღტაცებით სულ-განაბული უსმენს ამ ნეტარ ხმას, და აღტაცებისაგან თვალთ ცრემლი მოჰსდის!..

— გოგია!.. — ამ დროს დაჰსძახა ერთმა პარკ-აკიდებულმა შუა ხანში შესულმა კაცმა, რომელიც ის-ის იყო წისქვილში ხელების ფშენებით შემოვიდა და გოგიას თავს წაადგა.

— ჰა!.. საფქვავე მოიტანე?!..

— ჰო!..

— გვიან მოგერგება ჯერი, სხვაგან წაიღე!.. ვერა ჰხედაავ, რამოდენა საფქვავეა აქ?!. დაბნეულად წამოიძახა გოგიამ და თავი ისევ ჩაჰკიდა.

— რას ამბობ, კაცო, საფქვავე აბა სადა გაქვს?! გაკვირვებით შეჰხედა გაყინულ წისქვილის ქვას და პარკი მოიხსნა.

— საფქვავე?!.. არ არის?!. გაკვირვებით დაეკითხა ახლად მოსულს და აქა-იქ თვალების ცაცება დაიწყო.

უეცრივ შესწყდა სანატრელი ხმა წისქვილისა. აღარ ისმის სარეკის რაკრაკი და აღარც ქვის გუგუნნი. გარედგან მარტო მარქათაზედ წყლის შუილი-ლა შემოისმის.

— უჰ!.. — გულ-ჩაწყვეტით წამოიძახა გოგიამ, როცა დარწმუნდა, რომ ის სანატრელი ხმა, რომელიც სულ რამდენიმე

წუთის წინად ესმოდა და აღტაცებაში მოჰყვანდა, მოჩვენება იყო, და ჩმუჩენით წამოდგა.

— აბა, შენი კირიმე, გოგი, დროით დააბრუნე, თორემ შინ სახლობა სიმშლით მიწივის!

— ხორბალია?! ჰა!.. სად გიშოვია?.. ზედი-ზედ დაეკითხა და პასუხს აღარ მოუცადა, ისე გავარდა გარედ და წყალი მარქაფაზედ საჩქაროდ მოწყვიტა.

ახლად მოსულმა ხორბალი დააყარა და ქვამ ჩქარ-ჩქარი გუგუნი მორთო.

წელან თუ მოჩვენება იყო, ეხლა ნამდვილია!.. ეხლა ნამდვილად ესმის გოგიას ეს სანატრელი ხმა. ღმერთმან უსმინა და აუსრულა თხოვნა; კიდევ გააგონა ტკბილი ხმა!.. ხომ აუსრულდა ნატვრა და მაშ რაღად შეჰსცქერის ასე დაღონებული და მობუზული მბრუნავ ქვას?!

„შე დალოცვილო ღმერთო, ერთი კიდევ გამაგონე ჩემი წისქვილის ქვის გოგვის ხმა და მერე თუნდ...“ ინატრა წელან, და, აჰა, აკი გააგონა!..

არა, შეჰსცდა წელან, ეხლა ნანობს,

რომ მაგრე ინატრა და არა სხვანაირად.
 „წისქვილის ქვის გოგვის ხმის“ გაგონება-
 იმისთვის უნდოდა გოგიას, რომ მინდი
 აელო და თავის მოთხოვნილება დაეკმაყო-
 ფილებინა, სიმშილი მოეკლა. იმას უნ-
 დოდა ამ ნატვრით გამოეხატნა, რომ საფ-
 ქვავე ბევრი მოვიდესო და არა მარტო
 ხმა გამაგონეო, თორემ „წისქვილის ქვის
 გოგვის“ ხმის გაგონება რომ სდომნოდა,
 განა უსაფქვაოდ კი ვერ მოუგდებდა
 წყალს და ქვას ხრიალს ვერ დააწყებინებ-
 და?!

ვისი ბრაღია?!. როგორც ინატრა, ისე
 აუსრულდა. აკი ამისთვის ხმას არ იღებს
 და მარტო დაღონებული შესცქერის ფქვი-
 ლს, რომელსაც ერთ მუჟასაც ვერ მოაკ-
 ლებს, სირცხვილით როგორ სთხოვოს
მინდი ნახევარ კოდ ხორბლის გამოფქვა-
ში?! ღმერთი აღარ არის?! მაგრამ რა
ქმნას, რომ სიმშილი ძალას ატანს?!

ფქვილის დანახვაზედ მუცელმა სულ
 კაკანი დაუწყო, და სიმშილი უფრო გაუ-
 ცხოველდა. გოგია ხმის ამოუღებლივ,
 გატრიალდა და გარედ გავიდა, რომ ფქვი-

ლისთვის აღარ ეცქირნა. ხორბლის პატრონი-კი მხარ-თედოზედ წამოწოლილიყო და გაჩაღებულ ბუხრისთვის ზურგი შეექცივნა. იმის ღრმად ჩანაოქვებული შუბლი ამტკიცებდა, რომ არც ის იყო საამურ ფიქრებით გატაცებული. /

გოგია დაჩაგრული სახის გამომეტყველებით, მობუზული და გულ-ხელ დაკრებილი წისქვილის კედელს აეტუზა; სიბო გამოღეულ მზის სხივებისგან თვალებჩაქუტული უსიცოცხლოდ გასცქეროდა ალაზნის ველს, რომელსაც თეთრი ზეწარი გადაჰკროდა და ბზინვა გაჰქონდა.

— ღმერთო, გაზაფხული მაინც ჩქარა დადგეს!.. წამოიძახა გოგიამ კარგა ხნის სიჩუმის შემდეგ და ალაზნის ველს აქეთიქით თვალი გადაავლო, თითქოს ელოდა ეხლავ დადგება გაზაფხული და ველი ამწვანდებაო მაგრამ მწვანე ვერსად დაინახა; ყველგან ბრწყინავი თოვლი დაჰხვდა...

„ფქვილი, ფქვილი, ფქვილი!..“ წისქვილის ქვა კი ამას ჩასძახოდა ყურში ამ ღროს და მადას უღვიძებდა.

— მეც მინდა ფქვილი, მაგრამ საიდგან

მოვიტანო?! მწარის ღიმილით უპასუხა გოგიამ ქვას და თვალები დახუჭა.

— შედი შინ... შინ შედი, შინ, შინ!... ჩასჩურჩულებდა თავის მხრივ ბორბალზედ მჩქეფი წყალი.

წყალი და წისქვილის ქვა ერთად შეერთდნენ და განუწყვეტლივ ამას ეუბნებოდნენ: „შედი შინ, შინ, ფქვილი, ფქვილი. შედი შინ, შინ!... სთხოვე ფქვილი, სთხოვე ფქვილი, ფქვილი!...“

გოგიამ ყოყმანი დაიწყო: უნდოდა შესულიყო და ფქვილი ეთხოვნა, მაგრამ პრცხვენოდა...

— ეჰ, რაც უნდა გახდეს, ვსთხოვ!... ხელის ჩაქნევით გადაწყვეტით წარმოსთქვა, რაკი ქვა და წყალი თავისას არ იშლიდნენ, და შინ შევიდა.

ის თავს წაადგა ბუხრის პირას მწოლიარეს და დაიწყო აკანკალებულის ხმით:

— შენი ქირიმე, გეგე...

იმან თხოვნა აღარ დაათავა, რადგანაც დაინახა, რომ გეგეს ჩასძინებოდა და გულიანად ხვრინავდა.

უეცრივ იმას თავში სხვა აზრმა გაუელ-

ვა და ამის მიხედვით თეფშს ხელი წა-
 მოაგლო და აღასთან მივიდა, რომ ფქვილი
 ამოგლო ჩუმად და ისე დაეხსნა თავიხი
 თავი თხოვნისგან.

ცალი ხელით თეფში ფქვილში წაუ-
 რია და მეორეთი კი კრიქა შეებერტყა,
 რომ უკანასკნელი მარცვლებიც ჩამოეყა-
 რა იქიდგან.

— ეს რას მეყოფა?!... წამოიძახა იმან,
 როცა სავსე თეფშს დაჭხედა, და ისევ
 შიგ მოაქცია...

— ქურდობა გავწიო და ერთი თეფში-
 სთვის!...

— ხა ხა, ხა, ხა! .. სულ, სულ! ..
 ჩასძახეს ამ დროს ქვამ და წყალმა.

— ჰო, სულ, სულ!... მე კი აღამიანი-
 შვილი არა ვარ?!... მშიერი ხომ არ მო
 ვკვდები!... აღელვებით წამოიძახა და
 საჩქაროდ ნაჯახს ხელი წამოაგლო.

მოჰკალ, მოჰკალ, მოჰკალ!... ქვა და
 წყალი აქეზებდნენ თავიანთი ხმით და
 აბედვინებდნენ გოგიას მკვლევლობას.

ის თვალეზ ანთებული და ნაჯახ ამარ
 თული თავს წაადგა მძინარეს და ის-ის

იყო უნდოდა ნაჯახი დაეკრა, რომ ამ-
დროს იღუმალმა ხმამ ჩაჰჩურჩულა ყურ
ში: „აბა, შენი ქირიმე, გოგი, დროით
დააბრუნე, თორემ შინ სახლობა სიმში-
ლით მიწივის!“

ამ ხმაზედ გოგიას მკლავი მოუდუნდა
და ნაჯახის მაგივრად ფეხი ოდნავ წაჰკრა
თავში.

— ადე, ჩამოვიდა!.. . ფეხის წაკვრას-
თან ერთად აღელვებულის ხმით დასძახა
ზევიდგან და საჩქაროდ გარედ გავარდა...

„ბეჩა, რაღა მკლავუ?“

რ მომეკარო, არ მომეკარო!.. —
ეშმაკურის კისკისით შესძახის თინა
ლეოს და ხან ერთ ბუჩქს შემო-
ურბენს გარს, და ხან მეორეს.

— ჭივ-ჭავ!.. ჭივ-ჭავ!.. — იქვე ბუჩქებში
ბელურები დაჭყივიან და ერთი შტოდან
მეორეზედ გადახტიან. ერთი მეორეს უს-
ხლტის, ახლოს არ იკარებს.

ვალერსება, გარს დასტრიალებს და
ფრთების კანკალით გვერდით უჯდება, მაგ-
რამ საძაგელი ბელურა სტანჯავს თავის მოა-
რშიყეს: კეკლუცად ისიც ფრთებს არხევს,
ოდნავ ნისკარტს ახებს და მისრიალებს
სხვა შტოსკენ, მეორე ბუჩქისკენ. საწყა-
ლი მოარშიყე! სატრფოს ამგვარი ქცევით
უფრო ცეცხლ მოდებულო, უკან მისდევს
და ცდილობს გული მოულობოს ცულ-
ლუტს, მაგრამ...

— გენაცვა, თინა, ჩემო კარგო! — ათრ-
 თოლებულის ხმით მისძახის და მისდევს
 უკან ლეო თინას.

დაიღალა ლეო, დაიქანცა და შესდგა.
 აჩქარებით სუნთქავს, თავ-პირს ღვართქლი
 ჩამოსდის და უიმედოდ, გაუბედავად უმ-
 ზერს თინას, რომელიც ცოტა მოშორე-
 ბით შესდგა და ამისკენ მოტრიალდა. ლი-
 მილით... წარმტაცის თვალით შესცქერის
 თინა დაღონებულ ლეოს და უსიტყვოდ
 ეუბნება: „სულელო, რაღას მიცქერი და
 არ დამიქერ, ხომ შენ ხელთა ვარ?!“

თინას ალერსით და იმის მშვენიერის
 სახით წაქეზებული ლეო გიჟივით გადახტა
 იმისკენ და მკლავში ხელი გაჰკრა.

— ხა, ხა, ხა!.. — ხარხარით გაუსხლტა
 თინა იქვე მდგომ ვერხვისკენ.

— თინა!.. — თავ-ბრუ-დახვეული გაბედ-
 ვით უკან გამოედევნა ლეო.

— ჭივ-ჭავ!.. ჭივ-ჭავ!.. — ჭივ-ჭივით ბე-
 ლურებიც გაეშურნენ ვერხვისკენ და ერთ-
 მანეთის შორი-ახლო ჩამოსხდნენ შტოზედ.

ვერხვის ქვეშ თინა მოტრიალდა. ეგო-
 ნა, ლეო არ დამედევნებო, მაგრამ ის

წინ შეეფეთა და მაშინვე მკლავები შემო-
 ურკალა.

— დაგიქირე!.. დაგიქირე!.. — განკა-
 ლით ეუბნება ლეო და თან თინას გულ-
 ზედ თავ-დავიწყებით იკრავს.

— ჰო!.. ჰო!.. გა-მი-შვი!.. — დაბნევი-
 ზებას და მეტის-მეტი აღელვებისგან
 თვალები ელულება.

— გენაცვა!.. გენაცვა!..

— ჰმ! . ჰმ!..

თრთის ლეო, თრთის თინა. ორთავეს
 მუხლები ეკეცებათ, სხეული უდუნდებათ,
 ეღეშებათ. სულ ერთი წუთიც, — და ორი-
 ვენი ძირს დაეშენენ.

— კრრ-კრრ! წრრ! . — ზევით — ვერხვის
 შტოზედაც — შეჰქმნეს კრიკინ-წრიპინი.

გაზაფხულის მზე კი ჰფენს თავის გამა-
 ცოცხლებელ, ნაზ სითბოს არე-მარეს და
 ყოველ არსებას საალერსოდ იწვევს. მხო-
 ლოდ გრძნობად ჰქმნის და სასიყვარუ-
 ლოდ ახმაურებს...
 2

— სსს!.. — აასისინა ვერხმაც ნაზი ფო-
 თლები და ამანაც შეუერთა სიყვარულის
 საგალობელს თავისი ხმა.

სისინმა ჩანთქა ყოველ არსებათ ხმა. კრიკინ-წროპინი, თრთოლა-თახთახი, ქშენვა და ზუილ-შრიალი სისინად გარდიქმნა. უკანასკნელი „ს“ მისუსტდა, გაუგებრად სადღაც შესწყდა, და ჩამოვარდა სამარისებრივი სიჩუმე, მაგრამ ტკბილი, ნეტარი სიჩუმე... ✓

— ტა-ტა-ტა-ტა — ტა-ტა-ტა ტა!... — დაუტატანეს ბელურებმა თინას და ბუჩქებიდან ზევით ამოფრინდნენ. ✓

ბელურები ყივილ-ტატანიტ დასტრიალებდნენ ბუჩქებს და ცდილობდნენ, როგორმე შეეფერხებინათ იმათკენ მიმავალი თინა. ბუჩქებში კი ბარტყები-ღა დარჩნენ და, მშობლების აღიქოთი რომ დაინახეს, თითონაც დაიწყეს საცოდავი ჭყვილი. ბარტყების ჭყვილზედ მშობლები სულ გაცეცხლდნენ.

იმათ ჭყვილზედ მეზობელი ბუდობაც მოცვივდა და მაშინ ხომ აიმართნენ და პირ და პირ იერიშით მიდიოდნენ თინასკენ.

— დაიკარგე, დაიკარგე!... - ჭყიოდნენ ბელურები, მაგრამ თინას იმათი ტევა არ ეყურებოდა. ✓

ის თავ-ჩაკიდული, დაღვრემილი, ფიქრში გართული აჩრდილივით მიიპარებოდა და თითქმის შიგ ბუჩქებში შევიდა.

აქნობამდის ბელურები თუ ცოტათი ფრთხილად იქერდნენ თავს და თინას ზედ არ სცვიოდნენ, ეხლა კი, როცა თინა ბუდეს წაადგა, მეტი ღონე არ იყო, უნდა გაბედვით ემოქმედათ. ერთი მათგანი გაქანდა და ფრთა ღონივრად ცხვირში გაჰკრა.

— ღმერთო, სად მოვსულვარ?! — ამ შემთხვევით გამორკვეულმა გულ-ამოსკვნით წამოიძახა და მიიხედ-მოიხედა.

— აახ!.. თავის-და უნებურად წამოიკვნესა, ვერხვს რომ თვალი მოჰკრა, და ტანი მთლად შეერყა. თვალებზედ ხელი მიიფარა, რომ ვერხვი არ დაენახა, მაგრამ მკლავები ჩქარა მოუდუნდნენ და მხრებზედ მოწყვეტით ჩამოეკიდნენ..

ნახევრად დაბუმბლოული ბარტყები კი ჰკვიოდნენ, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, და უშნოდ აღებდნენ ყვითელ ნისკარტებს.

თინამ დააშტერა სიგამხდრისაგან მორღვეული თვალები ბუდეს, საიდანაც

ღლანკია კისრები ამოეწოწოლა ვებინათ ბარტყებს, და, იმათ დანახვაზედ, სამარცხვინო აზრმა გაუელვა თავში: „დასრისოს, ასო-ასო დაფლითოს, რომ იმათი წრიბინით, მშობლების წივილით დასტკბეს და გული გაიგრილოს; იმის ჯავრი ამათზედ ამოიყაროს,„ ხელებიც კი უნებურად შეუთამაშდა, და წაატანა, რომ თავისი განზრახვა აღსრულებაში მოეყვანა, მაგრამ უეცრივ ჟრჟოლით უკან დაიწია. თავის გაზრახვისა შეეშინდა.

თავ-ჩალუნული შერცხვენით გამობრუნდა.

— აი, შე საძაგელო, შენა!.. დაუტიეს ბელურებმა და ვერხვის ძირამდის ტევით მიაცილეს.

დიდ ხანს აღარ უწივლ-უკივლიათ ბელურებს. რაკი დაინახეს, რომ თინა ჩათუთქვილ-მოღეშილი ვერხვის ძირს მიესვენა, დამშვიდდნენ, დაწყნარდნენ; გამარჯვება მიულოცეს ერთმანეთს, და მეშველი ბელურები თავიანთ ბინებისკენ გასრიალდნენ. დარჩა მარტო წყვილი ვერხვის ახლო ბუჩქთან. დედალი ბელურა საჩქაროდ

ჩაეკრა ბარტყებს, წასჩურჩულ-მიუჯღერსა და იქავ ახლო-მახლო საზრდოს საძებნელად წავიდა. მამალი კი ადგილიდან არ იძროდა და თინას თვალს არ აშორებდა.

— გეგონა, — ჩაეჭუკ-ჭუკებოდა შორი-ახლოდან ბელურა: — ადვილად დაგანებებდით ჩვენს შვილებს?!. შეგშურდა განა?!. შენც გინდა ჩვენსავით ხარობდე, მაგრამ ტყუილი სურვილია... სად არის მომავალი შენი შვილის მამა?... ხომ ერთად ვიქორწინეთ!..

— გაჩუმდი კმარა, კმარა! სად არის?.. არ ვიცი. წავიდა... წავიდა და ეს მომწერა წასვლის დროს: „გთხოვ დამივიწყოვო“.

— ხა, ხა, ხა, ხა!.. — ჩაიჭუკ-ჭუკა ბელურამ: — შენც კი მიატოვებდი სიყვარულის ნაყოფს, განა, რომ შეგეძლოს?!... გეტყობა, საშუალებას ეძებ, უდროვოდ მოიშორო ტვირთი. თუ კიდევ მოუცადე და თავის დროზედ დაგებადა, მაშინვე მიაღრჩობ და... არა, არა. არა?..

— კმარა!...

— ხა, ხა, ხა,!.. არ გესიამოვნება?!. აბა მაგრე ნუ მოიქცევი, თუ ყველამ შენ

არ ჩაგქოლოს და თითით საჩვენებელი არ გაგხადოს!.. საძაგლებს, მოუგონიათ რაღაც კანონები და, თუ ამ კანონების ასრულების შემდეგ ეყოლათ შვილი, ყველა ულოცავს, თუ არა და—ჰქოლავს, თითქოს იგეთივე ბავშვი არ ებადებოდეთ. კარგია, არა?!... ხა, ხა, ხა!..—წაიკასკასა ბელურამ და ნისკარტით ფრთები ჩაიკმაზა.

— ღმერთო!..

— ჰრრრ! — დედა-ჩიტის უკვე მოფრენილიყო და ჰრიალით საზრდოს აძლევდა ბარტყებს...

მამა-ჩიტმა თავისი ადგილი დაუთმო დედა-ჩიტს, როდესაც ამ უკანასკნელმა ჰიალლით გატენილი ნისკარტი გაინთავისუფლა და ამას გვერდით ამოუჯდა. ახლა თითონ მამა-ჩიტი წავიდა საზრდოს საშოვრად.

თინა კი ისევ ისე უძრავად იჯდა და შეჰნატრიდა ბელურებს: „რა კარგი იქმნებოდა მეც ეგრე ვხარობდე ჩემს ოჯახშიო, — ფიქრობდა თინა: — ხომ ერთმანეთი გვიყვარდა, და..!“

კიდევაც ხარობს თინა. ეხლა ამისთვის ვერხვი, ბუჩქები, ბელურები აღარ არსებობს..

ვერასა ჰხედავს. ზის თავის ოთახში, სადაც პატარა, მეტად მშვენიერი, ბუნჩულა ბავშვი დაგოგავს, დედას მუხლებზედ ეხვევა, მკერდისკენ იწევს. ესეც გატაცებული იკრავს გულში, თვალებს უკოცნის. აგერ ოთახის კარიც შემოეღო და ლეო, ამისი საყვარელი ლეო შემოვიდა.

— შენ ლოდინში თვალ-გული გადამელია! სადა ხარ აქნობამდის? — ცოტათი საყვედურის კილოთი და გაბუტვით ეუბნება თინა.

— რა ვქნა, გენაცვალე, დამიგვიანდა?!. მიპატივე!.. — სიყვარულით ეუბნება ლეო ღ თან ნიკაპს უწევს ზევით, რომ თავი მაღლა ააღებინოს და ტუჩები ჩაუკოცნოს.

— მიპატივებია, თუ კიდევ არ გაიმეორებ. — ეუბნება თინა და თან საკოცნელად ტუჩებს უშვერს...

ოხ, რა ნეტარებას ჰგრძნობს!.. ისე მისუსტდა, მიილულა, რომ ტუჩების მოშორების თავი აღარ აქვს. ან კი რად უნდა მოაშოროს?! ნეტარების მეტს ხომ არას ჰგრძნობს და არა სჯობია, რაც შეიძლება, დიდ ხანს გასტანოს ამგვარ მდგომარეობაში?!.

თინა თვალე-მილულული ოდნავ აცმაცუნებს ტუჩებს, თითქო სუნთქვა, სიცოცხლე თავის ლეოს უნდა გარდასცეს ამ ნეტარების დროს და ეს გრძნობა გაჰყვეს თან...

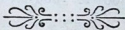
— ჭივ-ჭივ!.. — მამა-ჩიტს უკვე გამოეცვალა დედა-ჩიტი და თავისებურად ჩამოუკვესა მკახედ თინას, თითქოს ყურის დაგდებასა სთხოვსო...

თინას ლახვარივით ეცა გულს. უეცრივ ოცნებიდან გამოიყვანა ამ ხმამ და დაუბრუნა სინამდვილეს...

ოხ, რა საშინელი ტანის წვა იგრძნო, რანაირად გული მოუკვდა, ჩაეთუთქა, როდესაც გამოერკვია და იგრძნო, რომ, რაც ამ წუთის წინ ნახა, მხოლოდ ოცნება იყოვო!.. ✓

გული მოეკუმშა, მხრები მოეკრუნჩხა და სუნთქვა გაუძნელდა...

— ბეჩა, რადა მკლავ!.. — გულის საკლავად წაჰკვნესა ლეოს ლანდს თინამ, და თვალთაგან ნაკადული გადმოსკდა. ✓

ჭ ე შ მ ა რ ი ტ ა დ!...

(სააღდგომო ეტიუდი)

„... მეც... მეც უარი ვსთქვი!... მეც უარ გყავ, მეუფეო!...“ სიმწარით გაიძახდა პეტრე მოციქული და მიწაზედ გართობილი ცრემლით ნიადაგს ალობდა. თვალ-წინ ნათლად ეხატებოდა მასწავლებელის ნაზი, მისუსტებული, მაგრამ ღვთაებრივის ძალით მოცული სახე. ისინი სცემდნენ, ჰგვემდნენ, თავზედ ეკლის გვირგვინს ადგამდნენ, მაგრამ ქრისტე კი ყოველივე ამას უსიტყვოდ იტანდა, თავს არ იცვავდა. საყვედურიც კი არ უთქვამს იმათთვის. სამაგიეროდ ღმერთს ავედრებდა: „შეუნდე უფალო, რამეთუ არა უწყიან, რასაც ჰმოქმედობენო“...

— საზიზღრები!... — წამოიძახა პეტრე მოციქულმა და წელში აიმართა, როდესაც თვალ-წინ წარმოუდგა თვალებ-ახვე-

ული ქრისტე, რომელსაც „ყურიშალსა“
ცემით ხან ერთი ეკითხება და ხან მეორე,
„გვიწინასწარმეტყულებდ ჩუენ, ქრისტე,
ვინა გცა შენ?...“

— სულ უკანასკნელს არ მოექცეოდნენ
ეგრე, ეგრე მასხარად არ აიგდებდნენ და
არ დაამცირებდნენ და იმას კი, თითქოს
ბაღდადი, თვალეზი აუხვიეს და სიცილით,
ხარხარით ეკითხებოდნენ: „გამოიცან, ვინ
გცემსო!“

ის საზიზღარი, დამამცირებელი სიცილი
ებრაელთა ეხლაც ყურებში მოესმა და
სხეულში გველსავით ჩაეხლაკნა, რამაც
საშინელი ჩხვლეტა და წვა' მიაყენა და
გონება აურიო.

— აახ!... — სხეულის გრება-წრებით წა-
მოიკენესა და ქალარა თხელ თმას ორივე
ხელებით დაებლაუჭა.

გამოსწია რაც ძალი და ღონე ჰქონდა
და საჩქაროდ ორსავე ხელებში თითო
ბლუჯა თმა შეჭრჩა

— იმ დროს მე იქ ვიდექი, ვუცქეროდი
ამ დამცირებას და იმის მაგივრად, რომ
მივშველებოდი, თავი იმის გვერდით მომე-

კლა, იმის მოწაფეობაზედ უარს ვამბობდი, ხა, ხა, ხა!... — ტირილზედ უარესი მწარე ხარხარი დაიწყო პეტრე მოციქულმა, თითებს კი იმტვრევდა, იკვნეტდა და თმით იწრებდა.

— ყიყლიყოოო! — იქვე მახლობლად ფრთის შემოკვრით შეჰყივლა მამალმა.

— ჰაა!... გაჩუმდი, გაჩუმდი!... შენი მოგონება არა მქირია, გაჩუმდი!... მე მახსოვს ჩემი უარ ყოფა, მახსოვს!... უარს არ ვყოფ, არა, არა და არა! მე იმისი მოწაფე ვარ, გეყურებათ?! — ფეხზედ წამოქრით დაუწყო მამლებს ტევა, მაგრამ მამლები მაინც ყიოდნენ. მთელი ქალაქის მამლები ერთმანეთს ამცნობდნენ განთიადის მოახლოვებას და პეტრე მოციქულის სასტიკ ბრძანებას ყურადღებას არ აქცევდნენ.

— სად არიან სხვა მოწაფენი, სადა?!... ყველანი მოჰშორდნენ, ყველამ თავი მიანება. ის ჰგვემეს, ჯვარს აცვეს და მოჰკლეს, და ჩვენ კი მივიმალენით, გავითანტენით!!... სად არიან, სადა?!... რითა ვართ ჩვენ იუდაზედ მეტი, რითა!... ჰაა. ჰაა!...

თითქოს სული ეხუთებაო, ისეღა ხრია-
ლებდა და თან, რაც ძალი და ღონე ჰქონ-
და, იქ მდგომ ხესებლაუქებოდა და თავი-
სკენ ჰხრიდა...

— ქახ!... — უეცრივ მოიღო ხემ ქახა-
ნი, და პეტრე მოციქული გულდაღმა
გადაიქცა.

მისწყდა ხმაურობა, მამლებმა ყვილი
შესწყვიტეს და თავი ისევ ძილს მისცეს;
ხის ქახუნზედ ახლო-მახლო დაბუდებულნი
ფრინველნი გამოეხმაურნენ ერთმანეთს
და, რაკი განსაცდელი არა დაინახეს-რა,
ისევ ჩაიძვრინეს კისერი და ძილს მიეცნენ.

პეტრე კი ისევ გულ-აღმა იწვა და
შესცქეროდა ცის სივრცეს, სადაც ურიცხვი
ვარსკვლავნი დასცქეროდნენ მიძინებულ
ქალაქს და ცელქად მიილტვოდნენ ღამის
გუშაგისკენ, რომელიც, თითქოს მოსწყენია
მიძინებულ ქალაქისკენ ცქერაო, ღიბანიის
მთებს საძილედ ეფარებოდა და ქალაქნი
გაფანტულ მკრთალ სხივებს თავისკენ
იწვევდა...

— ღმერთო, — უეცრივ წამოჯდა პეტრე
მოციქული და ხელების აპყრობით მისუს-

ტებულის ხმით წამოიძახა:—ქვეყანა ისევ ისეა, არაფერი ცვლილება არ მოხდა!... განა შესაძლებელია, ძე შენი ჯვარს აცვეს, მოჰკლეს და შენ კი არ გამოიხსენ, მზე, მთვარე, ვარსკვლავები და დედა-მიწა ერთმანეთში არ აურიე, არ აჰლუფხე?! მოჰკლეს ის, ის!... ახ!... შუბლი შეიკმუნა, ორივე ხელისგულები საფეთქლებს მაგრად მიაკირა და ისე გაშტერებით ძირს დაიწყო ცქერა

ლიბანიის მთების მწვერვალიდგან ამდროს მოსისინობდა და იღუმლად ეწვეთებოდა ყურს ნიავი. მოჰქონდა ბრბოს ყიჟინი, სიცილი: „ჯვარს აცვით, თვალთმაქცია, თვალთმაქცი!.. ღმერთობას ჩემობს, მოჰკალით!.. თუ ღმერთია, იხსნას თავი თვისი!..“

მთვარეც მიიმალა, შეისრუტა სხივები და ქალაქი წყვდიაღმა მოიცვა.

— ტყუილია, ტყუილი!.. ის ღმერთი იყო, ღმერთი, ღმერთი კეშმარტი!.. — უპასუხა ამ ბრბოს ყიჟინს და, თითქოს უნდა შეეებრძოლოს ბრბოსა და გააჩუმოსო,

აღზნებულის თვალებით ფეხზედ წამოიჭრა.

— სტყუი!.. ეგ თვალთ-მაქცი არ არის!..

— მუშტებ წინ გაშვერილი ტანის რხევით ყვიროდა პეტრე მოციქული, მაგრამ ბრბოს ხმა, სიცილი არა სწყდებოდა. .

ქრისტე?

ქრისტეც იქა სდგას, ტანჯული, ნაგვეში, ეკლის გვირგვინით. დაღვრემილ-დაქანცულად, უიმედოდ გამომჟვრეტი, თითქოს პეტრეს შველას ეხვეწებო.

— რაბბუნი!..*)— ცრემლთა ღვართქლის გადმოხეთქით წამოიძახა პეტრე მოციქულმა და ხელებ-გაწვდილმა მუხლი მოიდრიკა.

— შენ თვალთ-მაქცი არა ხარ, არა!.. მე მთელი სამი წელიწადი შენს გვერდით ვიყავი, ყველა შენი საიდუმლო ვიცოდი და მე სიყალბე არა შემიმჩნევია-რა!

— შუუუ... ხა, ხა, ხა, ხა!.. — მოქშუოდა ნიავი, ახმაურებდა ფოთლებს და ბრბოს სიცილს ასმენდა პეტრე მოციქულს.

— თვალთმაქცი იმის თვალთმაქცია,

*) ებრაული სიტყვაა: მოძღვარს ჰნიშნავს.

რომ ყველა მოატყუოს, ძალიან მახლობელიც ..— მოესმოდა პეტრეს ეს სიტყვები და ლახვარივით გულს უსერავდნენ.

პეტრე მოციქული სტირის, ცრემლს აფრქვევს და კი არ იცის, რა მიზეზით. ეჭვი შეეპარა და ლამის არის ეს ეჭვი რწმენად გარდაექცეს...

— ნუ თუ ის გვატყუებდა, გვხიბლავდა თავის ქცევით და ყოველივე ტყუილი იყო? — ეკითხებოდა თავის თავსა, მაგრამ პასუხს თითონვე ვერ იძლეოდა.

— ტყუილი იყო, მაშ არა?! — თვალთმაქცობდა!.. — სიოს კი გადაქრილი პასუხი მოჰქონდა...

— ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რასათვის დამიტოვე მე?!*) — შემოესმა ქრისტეს უკანასკნელი სასოწარკვეთილებით საფსე სიტყვები.

— გეყურება, რაგვარ სასოწარკვეთილებით არის წარმოთქმული? . განა ღმერთი

*) მათეს სახ. თ. 27 მუხ. 46. ქრისტემ ქალდეულად წარმოსთქვა: „ილი, ილი, ლამა საბაქთანნი?“ ამისთვის დასცინეს ებრაელთ: ილიას უძახის საშველადო.

მაგისტანა სასოწარკვეთილებას მიეცემა?!
მერე ყოვლად შემძლებელი!..—მოესმა
პეტრე მოციქულს ხმა.

— არა, არა!.. ის ღმერთია, ღმერთი
ქეშმარიტი!..—გულის კენესით წარმოს-
თქვა პეტრე მოციქულმა და ფეხზე წამო-
დგა.

— შენ რაც უნდა სთქვი, და ის კი
თვალთმაქცი იყო. როცა ხელ-ფეხი მიუ-
ლურსმეს, მაშინ-ღა მოაგონდა ღმერთი,
მანამდის კი ყოყოჩობდა და გაიძახოდა:
„მე ძე ღვთისა ვარ“. თუ ღვთის ძე იყო,
რად არის ახლა დაკრძალული საფლავში?!
ღმერთს საფლავში რა უნდა, უგუნურო!..
— ისევ ის ხმა არწმუნებდა პეტრე მოცი-
ქულს.

— თვალთმაქცი ძმობას, სიყვარულს არ
იქადაგებდა...

— თვალთმაქცი ყველაფერს ჩაიდენს
და იტყვის, რომ თავის თვალთმაქცობა
გაიყვანოს.—გააწყვეტინა სიტყვა იღუმა-
ლმა ხმამ პეტრე მოციქულს.

— ტყუილია, ტყუილი!.. ის თუ ძე
ღვთისა არ იყო, მაშინ ღმერთი არ არსე-

ბოძს, არა და არა!.. გაჩუმდი, გაჩუმდი.
შენ ეშმაკი ხარ, მაცდური!.. ის ღმერთი
არ არის?! მე მრწამს, ის ღმერთია და,
თუ ტყუილია, მაშინ... მაშინ... ახ...
რიღასთვის ვარ ცოცხალი?! რაღად მინდა
სიცოცხლე?! ქვეყანაზედ რაღა დამრჩება?!.

სასოწარკვეთილებით წარმოსთქვა და
თვალეზედ ხელის გული მიიჭირა, რომ
თვალეების ტკივილით გულის წვა გაექარვე-
ბინა...

უკვე ირაქრაქა. ფრინველთ მორთეს
ჟივილ-ხივილი და ერთმანეთს ულოცავ-
დნენ განთიადს. ჯერ კი გაფრენა ვერ
გაებედნათ, რადგანაც გარკვევით ვერა ჰხე-
დავდნენ არე-მარეს...

— პეტრე, ქრისტე აღსდგა!... — მოესმა
იმ დროს ნაცნობი ხმა.

— ჭეშმარიტად!... მარიამ... შენ?! .
— დაბნევით გაიძახოდა პეტრე მოციქული
და მარიამ მაგდალინელს მხურვალედ
ჰკოცნიდა.

იმის სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა
მარიამ მაგდალინელის სიტყვებმა უეცრივ
დაუბრუნეს ის, რაც ამ რამდენიმე

წამის წინ ერყეოდა. ერყეოდა კი არა, კიდევაც შეერყა, და სიცოცხლეს ზიზლით შეჰხედა.

იმას დაუბრუნდა რწმენა და რწმენა ხომ პეტრე მოციქულისთვის სიცოცხლეს შეადგენდა. ჯვარს აცვით, გააპეთ შუაზედ, ლუკმა-ლუკმა აკუწეთ, დაჩქლითეთ! ყოველივე ამას ღიმილით მიეგებება ეხლა. იმას სწამს, რომ არაა მოტყუებული, რომ ის ღმერთია, ღმერთი ჭეშმარიტი!...

ამისთვის იყო, რომ მარიამ მაგდალინელს არ მოეროდა და ისე მხურვალედ, თითქმის გაგიჟებით შეყვარებულსავე, გულს ჩაიკრა და აღგზნებით კოცნა დაუწყო, რამაც მარიამ მაგდალინელი განცვიფრებაში მოიყვანა.

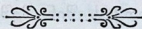
— პეტრე! — ძლივსლა მოახერხა მაგდალინელმა ხმის ამოდება და ხელიდან გაუსხლტა.

— ჰა!... მარიამ?!...

— განა იცოდი ქრისტეს აღდგომა, რომ „ჭეშმარიტად“ მიპასუხე? — უკან ხევით დაეკითხა მარიამ მაგდალინელი, რომ პეტრე მოციქული გონს მოეყვანა.

— არა! მაგრამ ის ხომ ღმერთია, ღმერთი ქეშმარიტი და უეჭველად უნდა აღმსდგარიყო. — უპასუხა პეტრე მოციქულმა და ქრისტეს საფლავისკენ გაეშურა, რომ დათრგუნვილ საფლავის გვერდით თაყვანი ეცა მაცხოვრისთვის.

(ოფიციალური აღწერა)

„ქარბი კი ამ დროს ზუოდა, კვნესოდა და გმინავდა“.

(ფსიხოლოგიური ეტიუდი)

„ზუუ!“ კვნესით შემოჰზუზუნა შემოდ-
გომის ცივმა და სასტიკმა ქარმა და თან
კარებსა და სარკმლის ჩარჩოებს რაკრაკი
დააწყებინა, თითქოს შინ შეშვებას ეხვე-
წებაო, მაგრამ ტიტიკოს ქარის კვნესა და
გმინვა არ ესმოდა. ის ტახტის გვერდით
ცალ-მუხლზედ დაჩოქილი და მკლავ-გადა-
ხვეული გაშტერებით დასცქეროდა ბათოს
მიმქრალ, უსიცოცხლო სახეს.

არ სტირის ტიტიკო, ცრემლს არ აფრ-
ქვევს ტიტიკო, თუმცა, აგერ იმის სა-
ყვარელი ბათო სულ ერთი ჟამი არ იქმნე-
ბა, რაც ამ წუთი-სოფელს გამოესალმა.
კარგად იცის ტიტიკომ, რომ ხვალ თუ
არა, ზეგ მაინც იმის გამმაცოცხლებელის,
სულის ჩამდგმელის გვამს მიწას მიაბა-

რებენ, სამუდამოდ განაშორებენ, გააცალკევებენ, რის გამოც ისევ-ისევ მარტოდ, უთვისტომოდ, როგორც წინად, ვიდრემდის ბათოს შეჭხედებოდა, დარჩება...

მაგრამ, არა!.. ტიტკო მარტოდ არ დარჩება. მართალია, ხვალ თუ ზეგ ბათოს გვამს მიწას მიაბარებენ, მაგრამ ბათო მაინც მასთან იქმნება. ტიტკო და ბათო ისე შეხორც-ძვლებულები არიან, ისე გაერთსულებულები, რომ სიკვდილი ვერ გააშორებს იმათ. სიყვარულმა ისე დააკავშირა ტიტკო ბათოსთან, რომ ყველგან და ყოველთვის ის ბათოსთან იქმნება და ბათო მასთან.

კარგად ჰგრძნობს ამას ტიტკო და ამისათვის არც სტირის. კმარა, რაც იტირა, რაც ცრემლები აფრქვია ტიტკომ!.. ბათოს ერთი კვირის ავადმყოფობამ სულ ჩაარჩია ტიტკო. ბათო ფილტვის ანთებით იყო ავად. მეტად იტანჯებოდა ბათო, იმასთან ერთად არა ნაკლებ ტიტკოც იტანჯებოდა. ყოველი ბათოს კვნესა, გაძნელებული სუნთქვა ტიტკოს ლახვარივით გულს ესმოდა და უწყალოდ ჰსერავდა.

როდესაც ბათომ სული განუტევა და მოისვენა, ტიტკოც დამშვიდდა და ხმა გაკმენდილი, ჩაფიქრებული დასცქეროდა ბათოს გაფითრებულს სახეს.

უცქეროდა ტატკო ბათოს სახეს და მთელი წარსული ცხოვრება უნებურად თვალ-წინ ეხატებოდა.

ოხ, რა ბედნიერი იყო ის ამ ორ წელიწადს!.. უკანასკნელმა ორმა წელიწადმა სულ ერთიანად მიაფიწყა ყოველივე წარსული, გამოაცოცხლა, პირი სააქაოსკენ აქმნევინა! რა იყო წინად, ვიდრემდის ბათოს შეირთავდა, და მერე რანაირად შეიცვალა იმისი ცხოვრება, როდესაც ბათო შეირთო ცოლად?!..

წარსულმა თავი შეაძულა, ცხოვრება ტანჯვად მიაჩნევინა, ყველანი მტანჯველად, ჯალათებად. მართლადაც, მთელი წარსული ტანჯვის მორევს წარმოადგენდა, რომელშიაც იმის სანუგეშოდ ჩალაცკი არ დასცურავდა, რომელზედაც შეეძლო ხელი მიეშვირა და ეთქვა, რომ ცხოვრება ისე მწარე, გესლით სავსე არ ყოფილა, როგორიც ეგონა, როგორც დასახული ჰქონდა.

სიყრმიდან არც ერთხელ არ ჰსმენია გულის გამალხობელი, გამათბობელი სიტყვა და სხვა ამის გარდა რა სიკეთე დაეყრებოდა. მუდამ სხვის ხელში იყო და სხვის ტევას და ბღვერას იტანდა. რის ვაითა და ვაგლახით განთავისუფლდა და შევიდა ერთ დაწესებულების „კანცელარიაშია მწერლად. „ეხლა კი გავნთავისუფლდიო და მოვრჩი სხვის ხელში შეცქერასაო“, მაგრამ გაუმტყუნდა იმედი. იქაც ისევ ის ბღვერა, შტერა და... და ამხანაგების დაცინვა... ვერც ამის შემდეგ ჰპოვა ის, რის პოვნასაც მოელოდა; ვერც ეხლა გაიგონა გულის გამალხობელი სიტყვა.

მიდიოდა ყოველ დღე „კანცელარიაში“, სადაც თავ-აუღებლივ სწერდა, სწერდა და სწერდა. ყოველ ოც რიცხვში იღებდა ოც და ხუთ მანეთს და ამით იხატებოდა იმისი ცხოვრება. „კანცელარიაში“ დაცინვა, კილოვა და შტერა, შინ კიდევ მარტოობა აღრჩობდა. ყოველივე ეს ჯოჯოხეთს შეადგენდა ტიტკოსთვის. რისთვის იტანდა ამოდენა სიდუხჭირეს? ნუ თუ

იმისთვის, რომ ლუკმა პური მოეპოვა და
 ეცხოვრნა, ეცოცხლნა, რომ ერთს წუთს,
 ერთს წამსაც იმის გულს სიხარულის სვე-
 ტი არ ჩაჰშვებოდა?! ოხ, რა შეცდომაა?!

ქვეყანაზედ არც ერთი არსება არ გა-
 მოჩნდა, რომელსაც ამისთვის გულ-მტკივ-
 ნეულობა გამოეჩინა.

დადიოდა ასე, გულ-ჩათხრობილი, გან-
 ზედ. ისე უნუგეშოდ ჰქენჯნიდა მარტოობა,
 რომ თავის მოკვლაც განიზრახა და აღ-
 სრულებაში მოსაყვანად შინიდან მტკვრი-
 საკენ გაემგზავრა. სწორედ ამ დროს მე-
 ზობლის მოსამსახურე ქალი დაუხვდა წინ
 და ისე თანაგრძნობით შეჰხედა, რომ
 ტიტკოს ენა ჩაუვარდა; შესდგა და ადგი-
 ლიდან ველარ იძროდა.

ქალმა ჩაიარა. იმას კიდევაც მოესაქმა
 და უკანვე მოდიოდა, რომ ტიტკო ისევ
 ისე გაშტერებული იქვე იდგა.

— ბათო! — წამოიძახა ტიტკომ, როდე-
 საც ქალი დაუახლოვდა და ორივე ხელე-
 ბი გაუწოდა.

— ტიტკო, რა დაგმართვნია?! — აღერ-
 სით დაეკითხა ბათო და ტიტკოს გაწვ-

დილ ხელებში თავისი ხელი მოათავსა.

ტიტიკომ ფიცხლავ გულ-მხურვალედ ჩამოართვა ხელი და მაგრად მოუჭირა.

— რად გედო, ტიტიკო, ისეთი მკვდრის ფერი, რა მოგივიდა?! — უფრო აღერსით გაუმეორა ბათომ კითხვა და ხელის განთავისუფლება მოინდომა.

— ბათო, ნუ მაშვებინებ ხელს, ნუ!.. თვით განგებამ მოგავლინა ჩემთან გამოსახსნელად!.. — ისეთის ხმით შეევედრა ტიტიკო, რომ ბათოს გული აუჩუყდა და სიბრაღული აღეძრა.

ბათო ხელს აღარ ანთავისუფლებდა, ტიტიკო კი უწყალოდ სრესდა იმის ხელს და ტოკავდა იმის ნიშნად, თითქოს უნდოდა რილასიც თქმა და კი ვერ ჰბედავდა...

— ბათო, — დაიწყო იმან აკანკალებულის ხმით და ჭარხალივით წამოწითლდა: შენ. . . ჰო, შენ ხომ, ვიცო, გასათხოვარი ხარ, და მაშ ნუ გამაწბილებ, გამომყევ ცოლად!...

ბათომ ჩაღუნა თავი და ასე კარგა ხანს გაჩუმებული იდგა. ტიტიკო კი კანკალმა

აიტანა, და ჭირის ოფლს ასხამდა. „ამის-
 თანა მშვენიერი ანგელოზი რად დამთან-
 ხმდება მე უმგზავს... ან რა ნება მქონ-
 და, რომ ვუთხარი“! ფიქრობდა ამ დროს
 ტიტუკო, და სახე ეღმიჭებოდა.

— კარგი!..—წაიხურჩულა ბათომ და
 ქუთუთოები მალლა ასწია, რომლის ქვე-
 შიდგანაც შავი მორევისავით თვალის კაკ-
 ლები გამოჩნდა, და შიგ მარტო სიბრა-
 ლული და აღერსი იხატებოდა.

— კარგი?!.. კარგი?!. ბათო, მაშ კარ-
 გი?!. ჩემო ბათო!..—სიხარულისაგან
 დარეტიანებული ტიტუკო უგონოდ ისრო-
 და სიტყვებს და ხელებს უსრესდა.

— კარგი ჩემო ტიტუკო, დამიგვიანდე-
 ბა!—დაამწვიდა ბათომ და შინისკენ გას-
 წია.

ისე ცხადად წარმოუდგა თვალწინ ეს
 სურათი, რომ ეგონა, ეხლა, ამ წამს
ხდება ყოველივეო. იმან მაგრად მოჰხვია
 ხელები უსულო გვამს და გულში ჩაიკრა,
 მაგრამ სამაგიერო ვერ მიიღო.

ქარი კი ამ დროს ზუოდა, კენესოდა
 და გმინავდა. ლამპარიც ლიფლიფებდა

და მკრთალად არხევდა ბათოს მიმქრალს
 სახეს...

ორ კვირას არ გაუვლია ამ შემთხვევის
 შემდეგ, რომ ტიტკომ და ბათომ ჯვარი
 დაიწერეს და ქალაქის განაპირას ერთი
 ოთახი იქირავეს; იქ იწყეს ცხოვრება
 განდევნილებსავით განმარტოებით. ტკბი-
 ლად, შეუშფოთებლივ. ეს ოთახი იყო
 მოწამე იმ ბედნიერებისა, მათის სიყვარუ-
 ლით ცხოვრებისა ამ ორის წლის გან-
 მავლობაში.

გადახალისებულ ტიტკოს არად მიაჩნ-
 და ეხლა ამხანაგების დაცინვა, შორიდან
 სამსახურში სიარული. სიხარულით, სიმ-
 ღერით და სტვენით მიდიოდა და მო-
 დიოდა სამსახურში; იქაც ხალისით
 სწერდა, სწერდა და სწერდა. სა-
 ხლში რომ მოვიდოდა, მაშინ ხომ,
 ნამეტნავად, როდესაც ბათო კარებში
 მიეგებებოდა და ეტყოდა: „გენაცვა, პუ-
 რი ხომ არ მოგშივდაო“, აღარ იცოდა,
 მეწვიდე ცაში იყო, თუ დედამიწაზედ,
 ცხადლივ იყო ყოველივე ეს, თუ სიზ-
 მარში.

ტიტკომ საღამოობითაც იკისრა სამ

სახურში სიარული და მუშაობა, რისთვისაც ჯამაგირის გარდა კიდევ ერთ თუმანს იღებდა. ეხლა უფრო დიდი ჯაფის ატანა მოუხდა, მაგრამ ტიტკოს ეს გარემოება არად მიაჩნდა. ჰგრძნობდა, რომ იმისი შრომა უმიზნო არ იყო; შრომობდა ბათოს გულისთვის და ბათოს გულისათვის ხომ ლუკმა-ლუკმად რომ აეკუწნათ, მაშინაც ნეტარებას იგრძნობდა

ახ, რა ბედნიერი იყო ტიტკო ამ ორი წლის განმავლობაში და ეხლა კი რა მოუვიდა!.. შეუბრალებელმა სიკვდილმა სიცოცხლით სავსე ბათო უძრავ გვამად გარდააქცია და გვერდით, მუხლმოდრეკით ტიტკო მოუსვა!.. მაგრამ ტიტკო მაინც სასოწარკვეთილებას არ ეძლეოდა. ის ფიქრობდა: „მარტოკა არ დავრჩები. ბათოს სახელის თაყვანის-ცემით ავაფსებ ჩემს ცხოვრებას იმას ვილოცავ, ვიდრემდის მეც არ გავემგზავრები იმისკენა“...

„ზუუუ!..“ ქარი კი ზუოდა ამ დროს და უნდოდა ტიტკოს ყურადღება მიექცია, მაგრამ ტიტკო ყურს არ უგდებდა. ამ დროს მოისმა კარის კაკუნიც. ვინ

იქმნებოდა?!.. ვინ მოვიდოდა ტიტისკოსთან ეხლა, ლამის მეცხრე ჟამს?!... ტიტისკოსთან არავინ არ დადიოდა და არც ტიტისკო მიდიოდა ვისთანმე. მარტო ორნი ისე ბედნიერები იყვნენ, რომ სხვისა მოსვლა არ ესაჭიროვებოდათ სხვები იმათ ტკბილს ცხოვრებას თუ არას დააკლებდნენ და დროებით მაინც არ შესწყვეტდნენ, არას მოუმატებდნენ. ამისთვის ისინი არავისთან მიდიოდნენ და არც არავის თავისთან ეპატიჟებოდნენ. ბათო ერთ კვირას სულს ებრძოდა. მაშინ არავის გაუვლია და ეხლა ვინ მოვიდოდა...

უფრო ძლიერად მოისმა კარის კაკუნი, რამაც ტიტისკო ფიქრისაგან გამოიყვანა. იმან შუბლზე ხელი გადაისო და კარებისკენ გასწია

— ვინ უნდა იყოს?!.. სამსახურში თუ მიწვევენ?!.. — წაიბუტბუტა და კარი გააღო.

დიდი ხნის ხვეწნისა და ვედრების შემდეგ ძლივს ეღირსა ქარს შინ შემოსვლა. სიხარულით შემოითამაშა. საჩქაროდ ოთხსავე-კუთხეს შემოაურბინა, ბათოს ჩაეხუტა და შემდეგ ლამპარს შეეებრძოლა, რომ-

ლის ალიც შეათამაშა, ააწოწოლავა და უეცრივ ზევიდან დაქროლვით ბოლო მოუღო.

— ბათო მაყარაძისა აქა სცხოვრობს?.

— დაეკითხა ვილაც უცნობი ტიტკოს.

— აქა სცხოვრობს. ვინა ხარ?..

— აი, წერილი გახლავთ იმასთან. — უპასუხა უცნობმა და წერილი გადასცა.

„უთუოდ ამხანაგმა მოსწერა!“ — გაიფიქრა ტიტკომ და ლამპარი აანთო. ბევრჯელ მოჰსვლია წერილი ბათოს ამ ამხანაგისაგან და ტიტკოსთვისაც უამბნია შინაარსი, თუმცა თითონ არც ერთხელ არ წაუკითხნია იმის წერილი და არც ერთხელ არ მოსულა იმასთან, რომ გაეცნო. ან კი რა საჭირო იყო ტიტკოსაც გადაეკითხა წერილი, როდესაც ბათო უამბობდა ხოლმე შინაარსს. იმას კიდევაც უხაროდა, რომ ბათო თითონ უამბობდა შინაარსს და ტიტკოს წასაკითხად არ აძლევდა. წაკითხვას ბათოს ღულუნნი, ტკბილი ღულუნნი არ ერჩივნა?!.. მერე რა ტკბილად უამბობდა ხოლმე?! ის ბათოს გაღვივებულ ტუჩებს ჩაუკოცნიდა ხოლმე, როდესაც კი

გაათავებდა წერილის შინაარსის გადაცემას, რომ უფრო ტკბილად ეამბნა შემდეგში.

— გენაცვალე, ბათო, წერილია შენთან და... — მუხლ-მოდრეკით ჩაპლულულა ტიტკომ და წერილი სახესთან ახლო მიუტანა.

ის ბათოს სახეს დააცქერდა, თითქოს უნდოდა ამოეკითხნა, თუ რა უყოს წერილს, მაგრამ ბათოს სახე არას ეუბნებოდა, გაფითრებული, თვალეზ-მილულული ლამპრის მოციმციმე შუქზედ ოდნავ ირხეოდა და სააქაოსი აღარა ეყურებოდა-რა.

— გენაცვა, ბათო, დაროს წერილია და რატომ... რატომ... წინად ხომ სიხარულით იღებდი ხოლმე და მიაშობდი შინა-არს?! ეხლა რატომ... ოხ!..

ტიტკომ თავი დახარა ღ თვალ-ყელ-ყური გადაუკოცნა, მაგრამ ბათოს სააქაოსი აღარა ეყურებოდა-რა...

— ეხლა მე წაგიკითხავ, მე გიამბობ შინაარსს დაროს წერილისას!.. შენი საყვარელი დაროს წერილია უთუოდ. — ჩაელაპა რაკა ტიტკომ და წერილი გახსნა.

„ჩემო ბათო!“

— „ჩემო ბათოვო“, გწერს, გენაცვა, ყური დაუგდე!...—ჩასძახა უსიცოცხლო ბათოს და წერილის კითხვა ისევ ხმა მალღივ დაიწყო: „მინდა ყოველ დღე შენს გვერდით ვიყო, ყოველ წამს შენ გეხვეოდე და შენს მკერდზედ ამომდიოდეს სული და შენ კი კვირაშა ორი დღე დამინიშნე და ამ ორ დღესაც აღარ მოსდიხარ“...

— რაო?!—ქვანაკრავსავით შესწყვიტა წერილის კითხვა და ბათოს გადაჰხედა, რომლისთვისაც სააქაო აღარას შეადგენდა. იმას არ ეცურებოდა და სააქაოსი არა ესმოდა-რა.

— ბათო, ვინა გწერს?!.—ჩაეკითხა და წერილის ბოლოს დაჰხედა, სადაც „შენი ვახტანგი“ ამოიკითხა.

— არა, არა!.. ტყუილია, ტყუილიი! —
 —წამოიყრანტალა და კანკალით წერილის კითხვა დაიწყო: „ხომ იცი, ჩემო კარგო, ამ თვის გასულს სოფელში წავალ, სადაც ორი თვე მეტი მომიგვიანდება და მაშინ მარტო შენი წერილებით-ლა უნდა დავსტკბე. არა, ჩემო ბათო, სანამ აქა ვარ,

დამატკბე შენის აღერსით. წარსულ კვირას
 რა კარგი დრო გავატარეთ, ხომ გახ-
 სოვს?!...

„მართლა, ჩემო გვრიტო, ხომ არ გას-
 ცივდი? საშინელი ქარიშხალი იყო, რო-
 ცა შინ დაჰბრუნდი და იქნება ავად გაჰ-
 ხდი და ამის მიზეზით დანიშნულ დროს
 ველარ მოხვედი! ღმერთმა ნუ ჰქმნას!..
 მინდოდა დღეს მევე წამოვსულიყავ შენ-
 თან და შემეტყო შენი გარემოება, მაგ-
 რამ ველარ გავბედე. იქნება შენი ქმარი
შინ იყოს-მეთქი, ვიფიქრე და ამის მიზეზით
 ისევ წერილის მოწერა ვარჩიე. როგორც
 შენ მითხარ, წერილებს შენი ქმარი არ
 კითხულობს და, ამ წერილის მიღების
 დროს, რომ შინ იყვეს შენი ქმარი, მგო-
 ნი, არა დაშავდება-რა...

„ხვალ უსათუოდ მოგელი...“

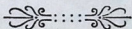
„მარად შენი ვახტანგი.“

— ააახ!..— ფეხზედ წამოვარდნით წა-
 მოიძახა საშინელის ხმით ტიტუკომ, როდეს-
 საც წერილის კითხვა გაათავა და გულზე
 ხელი იტაცა.

ის კანკალმა და თახთახმა აიტანა. თითები უნებურად ეკვლანქებოდა, და ტანისამოსს იგლეჯდა...

— ააახ!.. — უფრო საზარლად წამოიძახა და ორივე ხელები თმაში წაივლო, თითქოს უნდოდა შეეყენებინა თავის არევა, მაგრამ ვერ შეჰსძლო. იმას თავში ტვინი გველსავით გაეხლაკნა, გაუჩუჩუნდა და უეცრივ თვალთ დაუბნელდა, მაგრამ დიდ ხანს არ გაგრძელებულა ტიტისკოს ამგვარი მდგომარეობა.

დაქიმული ძარღვები მოუდუნდა, მოეღეშა; ღრმად, ძალიან ღრმად ჩაისუნთქა ამოისუნთქა და ჩულივით იქვე ტახტის გვერდით ჩაეხვია. თითქოს ამოსუნთქვას ამოაყოლა ყოველივე ის, რაც კი წმიდათა-წმიდას შეადგენდა, რაც რწმენა ჰქონდა და სააქაოსთან აკავშირებდაო. ეხლა მხოლოდ სიფუღუროვეს, სიცარიელეს-ლა ჰგრძნობდა. აღარც თავში და აღარც გულში აღარა დაჰრჩენია-რა, და სააქაოსი, როგორც ბათოს, აღარა ეყურებოდა-რა, თუმცა კი ქარი ამ დროს ზუოდა, კვნესოდა და გმინავდა...

„ღმერთო, რა დაგიძავე!“

(ეტიუდი)

„...ღმერთო, იესო ტკბილო, შემინდე და შემიწყალე...“ — ჯვარცმულის ხატის წინ მუხლ-მოდრეკილი და ხელებ-აღპყრობილი ლოცულობდა წვერ-ულვაშ ახლად ამოფეთქილი მწირი, რომელიც აგერ ერთი კვირას, რაც საბეროს გამოეთხოვა და შიო მღვიმელის ერთ მიუვალ კლდის ტახტივით გადმოკიდებულ პატარა კალთაზე დაესახლა. დღე — მზის ამოსვლიდან ჩასვლამდის — განუწყვეტლივ მუშაობდა, ჰქვაბამდა კლდეს და თავ-შესაფარს იკეთებდა. მარტო სადილობისას და სამხრობისას შესწყვეტდა ხოლმე მუშაობას და ტყეში მიდიოდა საზრდოსათვის. ღამე კი, როდესაც შესწყდებოდა ფრინველთ ჟრია-მული და ბუნება მიიძინებდა, ლოცულობდა, მკერდს იბეგვდა, წვერსა და თმას იგლეჯდა, მაგრამ გონება ვერ დაემორჩი-

ლებინა და ლოცვის შინაარსით ვერ გაემსჯვალა. მარტო ენა ირბეოდა და სიტყვებს გამოსთქვამდა, გონება კი მონაწილეობას არ იღებდა და ხან წარსულს, ხან აწმყოს და მომავალს, ხან მთასა და ველს ეკონებოდა. მწირს სურდა, რომ მთელი იმისი არსება მოცულიყო ლოცვის შინაარსით; უნდოდა—გონება შეეებოქნა და უფლისადმი მიემარჯნა, მაგრამ ამაოდ. გონება არ ემორჩილებოდა. ეს იყო მიზეზი, რომ ამ ერთის კვირის წინად დაღონებული მივიდა წინამძღვართან და ფეხებქვეშ ჩაუვარდა.

— წმიდაო მამაო!—ტირილით შესძახა და თავი მალლა ველარ აიღო, თითქოს შეხედვისა ეშინიან, ან რცხვენიანო.

— უფალი იყოს შენი მანუგეშებელი, შვილო!.. რა მოგივიდა?—მამობრივის თანაგრძნობითა და სიყვარულით დაეკითხა წინამძღვარი და თავი მალლა ააღებინა.

წინამძღვრის ამგვარმა კილომ შიში და კრძალვა დაუკარგა მწირს. ლმობიერად შეახედა წინამძღვარს და გულ-ახლით უამბო ყოველივე.

— ილოცე ჩემთვის, წმიდაო მამაო, — დააბოლოვა მწირმა: — რათა შემინდოს მე ცოდვილსა და მიხსნას ამ განსაცდელისაგან. განვიზრახე განდეგილობა და მოვედ შენთან ლოცვა-კურთხევის მისაღებად. ეგებ განმარტოვებულმა ცხოვრებამ დამიბრუნოს სულის სიმშვიდე და შევძლო ლოცვა გულ-მოდგინებით.

წინამძღვარი გაჩუმებული ყურს უგდებდა და სახე თანდათან ექმუხნებოდა. იმსჯვალეობდა მწირის მწუხარებითა და უსიტყვოდ ავედრებდა მწირს უფალსა.

— მამაო, ნუ დამიკერ შენს ლოცვა-კურთხევას და ნუ მეტყვი უარს?! არ ძალ-მიძს წმიდა ადგილსა ამას დაყოვნება. — ტირილით მიჰმართა მწირმა, რაკი დუმილმა დიდ ხანს გასტანა, და მუხლებზედ მოეხვია.

— სიკვდილის დამთრგუნველო იესო, შენ მიეც ძალი ყრმასა ამასა, რათა სძლიოს უჩინარი მტერი და აღიდოს სახელი შენი! — აღფრთოვანების ღაღადებით წარმოსთქვა წინამძღვარმა და ორივე ხელები დაადო მწირს თავზედა.

მწირი განუსაზღვრელმა სიხარულმა შეიპყრო. აქამდე თუ სულის კვეთების ცრემლი აღრჩობდა და სულს უხუთავდა, ახლა სიხარულის ცრემლმა გადმოჰხეთქა. გიჟსავით ჯმუჯნიდა წინამძღვრის მუხლებს და უზომოდ ჰკოცნიდა.

— კმარა, შეილო, აღზდეგ!—წინამძღვარმა წამოაყენა მწირი და გადაჰკოცნა..

სამი დღე ლოცვა-ვედრებაში გაატარეს წინამძღვარმა და მწირმა. მწირი წმიდა საიდუმლოს მისაღებად ემზადებოდა.

მეოთხე დღეს მწირმა მიიღო წმიდა საიდუმლო. ძმათაც შეიტყეს მწირის განზრახვა და წირვის შემდეგ მუხლ-მოდრეკილნი ავედრებდნენ მცირე ძმას. ლოცვის შემდეგ ყველანი გულ ხელ დაკრეფილნი და თავ ჩალუნულნი იდგნენ საზოგადო ტრაპეზის გარშემო და ელოდნენ სუფრის კურთხევას.

წინამძღვარმა აკურთხა სუფრა და პური გადატეხა; ყველანი მოწიწებით შეუდგნენ პურის ჭმას.

სკამდნენ გაჩუმებულები, თავ-ჩალუნვილები და მარტო დრო-გამოშვებით რო-

მელიმე ძმა ღრმად ამოიოხრებდა და წამს ჰამას შესწყვეტდა.

— ძმანო, — კარგა ხნის ჩუმად პურის ჰამის შემდეგ მიჰმართა წინამძღვარმა ძმათა და ღვინით სავსე თიხის ფიალა ხელში აიღო.

ძმათ კი ამ ხმის გაგონებაზედ შესწყვეტეს პურის ჰამა და გულზედ ხელებდაკრეფით თავები ჩალუნეს.

— ძმანო, — განიმეორა კიდევ წინამძღვარმა და თვალი გადაავლო ტრაპეზის გარს მსხდომთა: — დღეს გვტოვებს ჩვენი უმცროსი ძმა სერაფიონი, ჩვენი საყვარელი სერაფიონი. ყველას გახსოვთ, როგორ მოიყვანეს სულ ბავშვი — ცხრა წლის ყრმა მშობლებმა და დაგვიტოვეს აქ უდაბნოში. მას შემდეგ თერთმეტმა წელიწადმა განვლო და ამ ხნის განმავლობაში შვილივით ვზრდიდით. ყველა ჩვენგანი შვილივით უყურებდა და შევიყვარეთ კიდევცა მამობრივის სიყვარულითა. ვფიქრობდით, ჩვენი აღზრდილი ჩვენთანვე დარჩებაო, მაგრამ განგებამ სხვაფრივინება. სერაფიონმა ამოიჩია მეტად ძნე-

ლი და ეკლიანი გზა...—წინამძღვარმა ცოტას ხანს შესწყვიტა სიტყვა და სერაფიონ მწირს შეჰხედა; სერაფიონი გულხელ დაკრეფილი იდგა და ისე ისმენდა წინამძღვრის სიტყვას.

— შეილო, ვშიშობ მტერმა არ გძლიოს და ამის გამო მენანები. ჯერ უსუსური ხარ და მეტად ძნელი გზა კი ამოიჩიე... ვაი თუ...—ველარ შესძლო ლაპარაკი წინამძღვარმა, რადგანაც ტირილი ყელში მოებჯინა და სუნთქვა გაუძნელდა. ფილა დასდგა. სერაფიონ მწირი გულში ჩაიკრა და ქვითინის შემდეგ განაგრძო:

— უფალმა გაგაძლიეროს და გაგამხნევოს... ნეტარება შენ, შეილო, თუ გზამ არ შეგაშინა და ძლევა-მოსილი გამოხვედ... რაც ეკლიანია გზა, მით ნაყოფი უტკბესია, მით უფრო დიდი ნეტარება მოგელის...

სადილს შემდეგ შიო მღვიმელის ხატის წინ პარაკლისი გადუხადეს, შეავედრეს უფალს და გზა დაულოცეს.

„...ცხოვრების მომნიჭებელო იესო!..“
ხშირად წარმოუთქვამს ეს სიტყვები სე-

რაფიონს მას შემდეგ, რაც განმარტოვებული ცხოვრება დაიწყო და ეხლაც ხშირად ამბობს ამასვე ლაღადებით, მაგრამ იმისი გონება მაინც „ცხოვრების მომნიჭებელს“ არ უერთდებოდა.

გონება თითქოს დასცინოდა სერაფიონ მწირის სურვილს. უეცრივ დაუბრუნდებოდა მის სხეულს, აგრძნობინებდა, რომ კერპსავით უგრძნობლად სდგებარ და უაზროდ გაიძახი სიტყვებსაო, დაჰღრეჯავდა, მოჰკუმშავდა და ისევ სწრაფად მიატოვებდა. აგერ ეხლაც ხელები გააწოდებინა ჯვარცმულის ხატისადმი, თვალები ზეცად მიამართვინა, დააწყებინა თქმა ლოცვისა და... განჰქრა, წავიდა, სულ სხვა სახე მიიღო...

სერაფიონ მწირი შუაზედ გაიყო, ორ არსებად გადაიქცა. ერთი სდგას მუხლმოდრეკილი ჯვარცმულის წინაშე, ხელებგაპყრობილი, სახე-დაღმეჭილი და ამბობს უაზროდ ლოცვას, ბუტბუტებს გონებადაუტანებლივ, ხოლო მეორემ შვიდი-რვა წლის ყმაწვილის სახე მიიღო და თავის ტოლ-ამხანაგებში დარბის, დახტის და

თამაშობს; ჰგონობს, რომ ბედნიერია!..

კმაყოფილი, ოფლში გაქანებული შინ დაბრუნდა და დედას ეტიტინება, უამბობს ვისთან და როგორ თამაშობდა.

— შეილო, — აღერსიანად სტუქსავს დედა: — შორს ნურსად მიხვალ, თორემ ოსები თავს დაგესხმიან და დაგატყვევებენ...

— როგორ დამატყვევებენ, დედი, ხანჯალი აქ არა მაქვს?! ისე დავიფრენ, ისე რომ... — გულ-დაჯერებით წამოიძახა და ხანჯალს გაივლო ხელი.

— შენ კი გენაცვალოს დედა, შეილო!.. — სიხარულით ჩაიკრა გულში და დაუმატა:

— ჯერ პატარა ხარ, შეილო!.. — ვერას გაჰხდები!..

— დიად, პატარა.. თუ კი მამა-ჩემი და სოლო ომში არიან, მე რაღა ვარ...

— ეჰ! — ამოოხვრით გააწყვეტინა სიტყვა დედამ, და სახე მოედრუბლა.

— რა იყო, დედი, რად ამოიოხვრე?! — მშობლის ამოოხვრამ საჩქაროდ შეუცვალა სახის მეტყველება პატარა სერაფიონს.

— არაფრად, შეილო, ისე!— ნაღვლიანად უპასუხა და უფრო ძლიერ მიიკრა გულში სერაფიონი...

მთელი სოფელი გაიხვეტა, საიდანაც სიმღერის ხმა მოისმის. დედაშვილიც საჩქაროდ გაჰქანდნენ იქით. ყველანი სიხარულით გაიძახიან: „გაუმარჯვნიათო“ და ფეხს უფრო უჩქარებენ. აგერ კიდევაც შეჰხვდნენ გამარჯვებულ მეომართ, და შეიქნა ხვევნა-კოცნა და ღვთისადმი მადლობის შეწირვა...

შვილი დედითურთ ეხვევა მამას და ძმას. მამამ ხელში აიყვანა და გულში ჩაიკრა. სოლო კი ამ დროს აქეთ-იქით იცურება და ვილასაც დაეძებს. დედის ლაპარაკს ყურს არ უგდებს.

— სოლო, ბევრი მტერი მოჰკალი?!— დაეკითხა სერაფიონი თავის ძმა სოლოს. რომელიც თვალებს აცეცებდა აქა-იქ, მაგრამ სოლოს იმის ხმა არ გაუგონია.

— ვის ეძებს?— ჰკითხა კვლავ სერაფიონმა და დაუწყო წევა ჩოხის კალთასა.

— რა გინდა?...— ჰკითხა სოლომ ძმას ისე, რომ არც მოუხედნია მისკენ და

მსწრაფელ გაექანა იმისკენ, ვისაც დაეძებდა. მეზობლის ახლად გაფურჩქენილი ქალი თამო მოეგება წინ და ათრთოლებული ჩაეკრა სოლოს ..

ორად გაყოფილი ისევ ერთ არსებად ვარდაიქცა. სერაფიონ მწირს თვალ-წინ წარმოუდგა ზემოხსენებული სურათი და შეიპყრო მთელი იმისი არსება. თუ აქნობამდე ლოცვის სიტყვებს მაინც ამბობდა, ახლა ამასაც ველარ ახერხებდა და იმ სურათს-ღა ჰხედავდა; ახლა ცხადად უყურებს თამოს, მშვენიერ თამოს, სოლოს მკერდზე მისვენებულს, რომელიც მეტი-მეტი სიამოვნებით ოდნავ-ღა სუნთქავს. ამ სურათის მზილველს სერაფიონს გუდი აუტოკდა, სახსრებში მოდუნდა და თახ-თახმა აიტანა...

მაშინ, როდესაც მოჰხდა ეს ამბავი, ვერ გაიგო მისი მნიშვნელობა, ვერ მიხვდა, ისე დაბნევით რად მიეგება სოლო დედას და მე, თავისს უნცროსს ძმასაო, და თამოს კი, რომელიც არც და იყო და არც ნათესავი, ისე გატაცებით გადაეხვიაო. მაშინ ვერ მიხვდა და ახლა კი

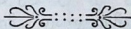
გაიგო, რაც იყო ამის მიზეზი და ამ მიხედვად სერაფიონი მწირი ჩაფუფქა, გული აუჩუყა და აგრძნობინა, რა იყო მიზეზი, რომ გულმოდგინედ ლოცვას ვეღარ ახერხებდა. მიჰხვდა ახლა, რომ იმისი ბუნება სხვას თხოულობდა, და ის კი წინააღმდეგ ამისა, ძალას ატანდა თავის თავს და ტყუილ-უბრალოდ სახეს ქმახავდა... იგრძნო სულის ობლობა, განდევილობა; იგრძნო, რომ იმის გულს არ ათბობს და არცროდის გაუთბია იმ ზენაარგრძნობას, რომელიც ტანჯვით და ვაებით მოკუთლ წუთიერ ცხოვრებას ნეტარებად ჰხდის, აყვარებს თვით ამ წუთიერ ცხოვრების შხამსაც კი და აღფრთოვანებს საკეთილოდ. ჰგრძნობს სერაფიონ მწირი, რაც აკლია მის გულს, ჰგრძნობს ისეთი ძლიერებით, რომ ცეცხლი ეკიდება, ხორცი სტიკია და იწვის...

აქნობამდის თუ ეგონა, ცოდვილი ვარო და ჰლაღადებდა უფალს: „შემინდე და შემიწყალე მე ცოდვილიო“, ახლა, ტანჯულად, წამებულად მიიჩნია თავისი თავი...

— ღმერთო, რა დაგიშავე?! — საყვედურით მიჰმართა მან უფალს და პირქვე დამხობილმა დაიწყო ქვითინი.

მთვარემ ამდროს ღიმილით გადმოჰხედა უკანასკნელად მომტირალ მწირს და შორს, ცის კიდესთან ამართულ მთის იქით, ნაზად ჩაესვენა. აქნობამდის გაცრიაკებულმა ვარსკვლავებმა კაშკაში დაიწყეს და ერთმანეთს გამოელაპარაკნენ; მოდუდუნე მტკვრის პირიდან ნიავმაც დაიწყო სისინი და ფოთლები ააშრიალ-აათამაშა; ხის ტოტებზედ ჩამწკვრივებული ბელურები გამოაღვიძა. მოასმენინა მწირის ქვითინი და ზევიდან ჩაწივწივებით ანუგეშებინა, არაგვი ხომ მთის იქიდან დიდი ხანია გადმოსჰყივის და ამხნეებს მწირს და ეუბნება, მარტო არა ხარო, მაგრამ მწირს არც ბელურების ნუგეში და არც არავის გამხნეება არ ესმოდა.

მწირი მაინც უფლისადმი საყვედურით აღდესილი ქვითინებს და ქვითინებს...

„აჲ, ჯანდაბას ჩემი თავი და ტანი!..“

საშობაო ეტიუდი

„ხვალ შობაა!..“ — მოწყენით წამოიძახა ალექსა სალახმა*) და ხორციით სავაჭრო დუქნის კარებს დარაბეები აუგდო. ეს-ეს არის ოცამდის ნავთლუხში დაკლულ ცხვრის გატყავებას მორჩა, დუქნის კედლებს გარს ჩამოურიგა და მთელი დღის ნაწოწიალი და მუშაობით მოქანცული ორად მოკრუნჩხვილი დუქნის კუთხეში დასაძინებლად მიეგდო. მაგრამ ძილი გაუკრთა...

„ხვალ შობაა!..“ — გაიმეორა ალექსა სალახმა და ძველი ფარაჯა აქეთ-იქიდან ამოიკუნჭა, მაგრამ დაცხავებული ფარაჯა არ ათბობდა.

„ჰმმ!..“ — მწარედ ჩაილიმა ალექსამ და გვერდი იცვალა, როდესაც თვალწინ

*) სალახს — საქონლის დამკვლელს უწოდებენ.

წარმოუდგა ყმაწვილობაში გატარებული
 შობა-ლამე...

ოხ, რა ბედნიერი იყო, როდესაც
 გაღადღადებულ კერის პირას იჯდა თავის
 და-ძმებ შუა და სახოწაო თხილით და
 კაკლით სავსე პარკუჭანა კალთაში ედო!..
 რა უღარდელად იცინოდა და-ძმებთან
 ერთად თხილისა და კაკლის მტვრევაში!..
 ეხლა?..

მწარე ჩალიმებაა ამის პასუხი.

წელიწადი—თორმეტი თვეა—ფიქრობს
 ალექსა სალახი—და ამ თორმეტ თვეში
 არც ერთი დღე მოსვენება არა მაქვსო...
 შობა, ახალ-წელიწადი, აღდგომა—ესაც
 არ მანთავისუფლებს, და ჩემ ცოლშვილ-
 ში ვერ ვატარებ დროს.... ეეჰ...„—ოხ-
 რავს ალექსა და სიცივისაგან შამფურივით
 ტრიალებს თავის ფარაჯის ქვეშ.

ქარი კი ამ დროს შემოგუგუნებს დარა-
 ბეებს შუა დარჩენილ ფარღალღებებიდან
 და თან ნამქერი შემოაქვს...

— ჩემმა პატარა ანდრომ მაინც გაიხა-
 როს... გაიხაროს სანამ პატარაა. ის, ვინ
 იცის, დედას ჩაჰხუტებია და ტკბილად

სძინავს... — გადაბრუნებით წაილაპარაკა და ანდროს მომავალზე ფიქრს თავი მისცა . .

ჰქრის ქარი. ფიქრობს ალექსა, ფიქრობს და...

— მუუუ!.. — უნდოდა წამოლაპარაკება ალექსა სალახს, მაგრამ სიტყვების მაგივრად ზმუილი გამოსცა იმისმა პირმა.

— ეს რა ამბავია ჩემ თავს?! თითქოს ლაპარაკი შემეძლო?! ეს არის ეხლა ჩემ ანდროზე ვფიქრობდი, მინდოდა ღმერთისთვის შემევედრებინა და სიტყვის თქმა კი აღარ შემიძლიან. — გაიფიქრა ალექსამ შიშით.

— მუუუ!... წამოიზმუვლა „ღმერთოს“ წამოთქმის მაგივრად.

— ვააა, რა ღმერთი გამიწყრა!.. გაიფიქრა ალექსამ და მიიხედ-მოიხედა...

ჰხედავს, ბაკში მუხლებამდის წუმპეში სხვა საქონელს შუაა. დაიხედა ძირს და წყალში თავისი თავის მაგივრად ძროხა დაინახა...

— როგორღაც მეცნობა ეს ძროხა!.. თითქოს, მინახავს სადმე!.. ღმერთო, მომაგონე!.. — ძირს ცქერით გაიძახდა უსიტყვოდ და გონს ვერ მოსულიყო... უეც-

რივ შეერთა. უნდოდა წამოეყვირნა: „ნუთუ მე ძროხა ვარო“, როდესაც წუმპედან ამომქვრეტ ძროხის ლანდში თავისი ლანდი იცნო. თავი მალლა ასწია. აღარ უნდოდა ემზირნა...

— ღმერთო, მაპატივე და მიხსენ ამ განსაცდელისაგან!..—უსიტყვოდ შეევედრა უფალს და უკან მიიხედა. თავის გვერდით მდგომ ხბოს თვალი მოჰკრა. ჩააკვირდა და—ოხ, ღმერთო,—თავისი ანდრო იცნო...

ამას კი აღარ მოელოდა. გაშმაგებული მოტრიალდა ანდრო-ხბოსკენ და უნდოდა გულში ჩაეკრა, მაგრამ ხელების მაგიერად ჩლიქებიანი ფეხები ჰქონდა და ვეღარ მოახერხა.

— ანდრო, ანდრო!..— შეჰმუცლა ანდრო-ხბოს და თან ლოკვა დაუწყო.

— რა მოგველის, რისთვის ვართ აქა, ამ წუმპეში?—უსიტყვოდ ეკითხებოდა თავის თავს და პასუხს კი ვერსაიდან ვერ ღებულობდა.

დაუკვირდა თავის გარემოებას. მიიხედ-მოიხედა. ჰხედავს ბაკების წინ გრძლად

ამართულ რაღაც ფიცრულს, საიდანაც გამოისმის სხვილ-ფეხ საქონლის საცოდავი ზმუილ-ხრიალი; ცხვრისა და თხის კიკინ-ბლავილი; რახა-რუხი და ხალხის ლანძღვა-გინება და სიცილ-ხარხარი...

— ღმერთო!.. — წამოიზმუვლა აღექსა სალახმა და შიშის კანკალმა აიტანა.

ჰგრძნობს, რომ რაღაც უბედურება მოელის. ტანში ჟრუანტელი უვლის...

— კარები დახურეთ, კარები!.. — ეზოს ბოლოში რამდენსამე ხმამ შეჰყვირა ერთად, და ამავე დროს ალაყაფის კარებიც მიჭრიალდა. სასაკლაო ოთახების კარებიც დახურეს.

— ფშუუ, ფშუუ!.. — საშინელის ფშუილით და თქარა-თქურით გამოარღვია ეზოს მორევი გაშმაგებულმა კამეჩმა და, ალაყაფის კარებს რომ მიადგა, ტოკვა და თვალების ბღვრიალი დაიწყო.

სალახები და მებაშეები *) შიშისგან

*) მებაშეები ჰშველიან სალახებს დაკვლასა და ყოველ მუშაობაში, რაც კი შეეხება საქონლის დახოცვას, და ამ შრომაში ფაშვს იღებენ. შრომის გარდა მებაშეები თითო ფაშვში 10 კაპ. აძლევენ საქონლის პატრონს.

ეზოს ფიცრულს შეეკუნწონენ და იქიდან დაუწყეს ქამანდის სროლა.

სალახების ამგვარმა მოქმედებამ უფრო გააცეცხლა და გაალომა კამეჩი...

აღექსა სალახმა თვალი მოჰკრა გაცეცხლებულ კამეჩს და შეძრწუნდა. გასისხლიანებულ სალახების და მებაშეების დანახვამ ხომ სულ გადარია. სისხლის სუნი მოედინა. იგრძნო სიკვდილის მოახლოება. წინაგრძნობამ ამცნო და...

— ოხ, ღმერთო, უნდათ სიცოცხლე მომისპონ!.. წუთი-სოფელს გამომასაღმონ!.. რადა?!..—გაიფიქრა აღექსამ და ტირილი მოერია.

თავი ძირს დახარა და წუმბეს საცოდავად ჩაჰზმუვლა, თითქოს იქიდგან მოელოდა შველას, მაგრამ...

— მეეე!..—მოესმა ანდრო-ხბოს ბლავილიც, და ამ ხმამ სულ მოშალა ტანში.

ქახ-ქახ!..—ქახ-ქახი და ლაწალუწი შეუდგა ეზოს ფიცრებს.

— თოფი ესროლეთ!.. ოი, ეგ ვერანა!..—გაიძახოდნენ სალახები და მებაშეები.

აღექსამ მიიხედა და მინდვრად გავარ-
დნილ კამეხს თვალი მოჰკრა.

— ნეტავი მაგას!.. თავს უშველა და
ამ ადგილს მოჰშორდა!.. — შეჰნატრა აღე-
ქსამ კამეხს...

— რავა გაამტვრია ე ფიცარი და გავარ-
და?!.. — გაკვირვებით იძახდა მეხაშე და
კამეხს გასცქეროდა.

— გამორეკეთ საქონელი!.. — ბრძანების
კილოთი დაუყვირა სალახმა მეხაშეებს,
რომლებიც მაშინვე შეცვივდნენ ამ ხმის
გაგონებაზედ და რამდენიმე სული საქო-
ნელი კამეხს უკან გამოუყენეს.

— ოხრად დაგარჩენ, ხელში კიდევ
ჩაგიგდებ და, ღვთის წყალობა მაქვს,
ურჩიასავით დაგტანჯავ! — გაბრაზებით დაი-
ღრიალა სალახმა, და ისიც უკან დაედევნა.

მისწყდა ყიჟინა. ჩვეულებრივი მუშაო-
ბის ხმა ჩამოვარდა. აღექსა სალახსაც
მიავიწყდა ყველაფერი, და გამოურკვე-
ველმა გრძნობამ შეიპყრო. თავის გარშემო
აღარას ჰხედავს...

— რა ამბავია, რას მიშვრებიან?! — შიშით
გაიფიქრა, და ტანის თაქთახმა აიტანა,

როდესაც სალახმა და მებაშეებმა შემოდეს ბაკის კარი, რომელშიაც ის იყო დამწყვდეული, შემოთქვიფეს წუმპე და რქებში თოკი ჩააბეს.

— მუუუ!..— წაიზმუვლა და მიჰხედა ანდრო-ხბოს, რომელსაც ამ დროს ჯოხი წამოჰკრეს.

— მუუუ!..— წამოიზმუვლა უფრო საცოდავად, როდესაც თოკს გასწიეს და, რადგანაც ადგილიდგან არ იძროდა, ფეხებში კეტი სდრუხეს.

ანდრო-ხბო კი ჯოხის პირველ წამოკვრაზედვე გავარდა ბაკიდან ეზოში. ამის დამნახავი ალექსაც გაჰყვა და, ოჰ, ეზოში რომ გავიდა, საზარელი ოთახის კარი ღია დაინახა. იქ უნდა შეეყვანათ. იქ მოედებოდა ბოლო. ამას იმის სხეულის ყოველი წერტილიც კი ჰგრძნობდა და შიშით თრთოდა. ტვინი აერია. ერთად-ერთი აზრი-ღა შეჰრჩა თავში და ეს აზრი ძვალსა და რბილში გაუჯდა... უნდა მომისპონ სიცოცხლე!.. ოჰ, რა საზარელია წინად ამის გაგება!..

მოძრაობისთვის მოსაზრების ძაფი გაუ-

წყდა. კარებისაკენ ეწეოდნენ, ჩლიქებში
 კეტსა სცემდნენ, მაგრამ გონს ვერ მოსუ-
 ლიყო—საით და როგორ გადაედგა ფეხი...

— კუდი, კუდი!..—დაუძახა თოკის
 გამწევემა უკან მდგომით და უფრო ძლიე-
 რად გასწია თოკს.

უკან მდგომით მოავლეს კუდში ხელი
 და შუაზედ გადაუტეხეს.

საშინელი ტკივილი იგრძნო ალექსამ.

— მუუუ!..—გულ-საკლავად წაიზმუფ-
 ლა და თავის-და უნებურად წინ წატორ-
 ტმანდა, მაგრამ ისევ შესდგა.

უნდოდა ამ ამოკვნესით ეთქვა: „წავი-
 დოდი, მაგრამ, რა ვქნა, რომ ფეხები არ
 მემორჩილება, რომ არ ვიცი—საით და
 როგორ გადავდგა ფეხები!..“

— ოხ, რა ძნელი ყოფილა უენობა!..
 გაიფიქრა ალექსამ და კიდევ უნდოდა
 შეეზმუფლა, მაგრამ ამ დროს ისევ იგრ-
 ძნო საშინელი ტკივილი. კუდი ახლა
 მეორე ადგილას გადაუტეხეს. კიდევ წატორ-
 ტმანდა.

ამ ვაი-ვაგლახით შეიყვანეს სასაკლავო
 ოთახში; შეიყვანეს იქ, სადაც ხორცი და

ყოველივე სიბინძურე ერთად იყო არეული.

— მეეე!.. — გულ-საკლავად დაიბღვლა სასისხლესთან წამოქცეულმა ანდრო-ხომ.

მშობლის გულმა იგრძნო, რომ იმისი ანდრო განსაცდელშია. თვალები მოეწმინდა, და დაინახა, რომ სალახმა ყელში დანა გაუგდო იმის საყვარელს შვილს... სისხლმა გადმოჰჩქიტა...

— მუუუ!.. — დაიზმუვლა და შვილის-კენ გაიწია, მაგრამ ამ დროს მეხაშემ მარცხენა ხელი ქვენა ყბაში ჩაავლო, მარჯვენა კიდევ მარჯვენა რქაში...

— ღრააქ!.. — უეცრივ მოიღო ალექსას კისერმა ღრაქანი, და ძირს მოწყვეტით ზღართან იმოსძვრა.

ამგვარი ტკივილი არას დროს არ უგვრძნია თავის სიცოცხლეში. თავის-დაუნებურად წაიზმუვლა უკანასკნელად და გონება დაჰკარგა.

როდესაც გონს მოვიდა, ის უკვე ფეხებ-გაკრული და ყელ-გადაწეული სასისხლესთან ეგდო...

— ხა-ხა-ხა!.. ალექსი, მოგხვდა?!.. შენც ხომ მაგრე სტანჯავდი საქონელს, უენო

საქონელს?!.. შენც ხომ სალახი ხარ?!.. — ამ დროს ხარხარით ჩასძახა რალაც ნაც-ნობმა ხმამ.

— მე ვტანჯავდი?!.. ჰო, მე ხომ სალა... — აღარ დასცალდა აზრის დაბოლოვება. სალახმა ყელში დანა გაუგდო და აზრის მიმდინარეობა შეუწყვიტა...

გაფითრებული ალექსა სალახი უეცრივ წამოჯდა და ნამქერ-წაყრილი ფარაჯა იქით სტყორცნა. გული საშინლად უხტოდა...

— შე ოჯახ დაქცეულო, მოჰკვდი, თუ რა მოგივიდა?! რამდენი ხანია დუქნები დაიღო! — შემოესმა ბრახუნთან ერთად დუქნის პატრონის ხმა.

— ჰო, ეხლავე!.. — უპასუხა ალექსა სალახმა და ხელი პირისახეზედ ჩამოისვა...

ყაბალახ-შემობორბლილმა ალექსამ კახეთის გზიდგან გადმოუხვია ნავთლუხისკენ და...

— ფუი!.. — ბრახ-მორეულმა გადააფურთხა და ქალაქის მმართველთ ერთი გემრიელად შეუკურთხა, რადგანაც, კახე-

თის გზას გადმოუხვია თუ არა, მუხლგამდის ტალახში შეურია.

ბურღუნით და ლანძღვა-გინებით მიერეკებოდა საქონელს სასაკლაოსკენ და საქონელზედ ყრილობდა თავის უდიერის ცემით ქალაქის გამგეობისგან გამოწვეულს ჯავრს.

ხან ერთ ცხვარს ამოაძრობდა ტალახიდან და წინ ისროდა, და ხან კიდევ მეორეს. ხბო ხომ თითქმის ზურგით საზიდი გაუხდა...

დაუახლოვდა სასაკლაოს. მენაშეები მიეგებნენ და უშველეს ჯერ ეზოში შერეკვა და შემდეგ ბაკში.

ქალაქი მოიცვა ამ დროს ზარების გუგუნმა. სასიხარულო ხმა გაისმოდა ტფილისის ჰაერში. ყველა ეკლესიისკენ მიეშურებოდა, ყველას სახე უბრწყინავდა, და გაუგებარის სიხარულით იყო მოცული. აქ კი, სასაკლაოში—გაცხარებული მუშაობა იყო. სალახები გაბრაზებულნი, რომ ამისთანა ბედნიერ დღესაც გვამუშავებენო, უღმობელად ექცეოდნენ უნო საქონელს და შეუბრალებლივ უსპობდნენ სიკოცხლეს...

— კუდი მოუგრიხეთ მაგ სავერანეს, მაგას!.. — შეტევით დაუყვირა ალექსამ მებაშეს და უფრო ძლიერად გასწია თოკს.

მებაშემაც გადუტება კუდი ძროხას, რის შემდეგაც მთრთოლარე ძროხა სასაკლავო ოთახის კარებში შეტორტმანდა, სადაც ყელ-გამოლადრული წვრილფეხი და სხვილფეხი საქონელი ქერახებივით ეყარა.

რაკი ძროხა ოთახში შეიყვანეს და სასისხლესთან დააყენეს, ალექსა სალახმა თოკს ხელი ანება და იქავ, ძროხის თვალ-წინ, ხბოს ყელი გაულადრა...

— მუუუ!.. — შეჰზმუვლა ცრემლებ-მორეულმა ძროხამ...

მთრთოლარე ტანი მოეღეშა, მუხლები ჩაეკეცა, თავის შვილის გვერდით წამოიქცა და ყელის გამოსაქრელად კისერი გადაჭიმა.

აი, შე დალოცვილო, შენა!.. ყველა ემაგრე რო წვებოდეს, კარგი იქმნებოდა, თორემ ზოგი რო გაცოფდება ხოლმე, რასა ჰგავს!.. — ღიმილით ლაპარაკობდა მებაშე და თან ფეხებს უკრავდა ძროხას.

აღექსა სალახმა კი კისერი უფრო გადუქიმა, რქაზედ ფეხი დაადკა და მარცხენა ხელით ყელის ტყავი მალლა აუწია, მარჯვენათი კი სარტყელში ჩარქობილ ქარქაშიდან დანა ამოიღო და...

რა მოუვიდა აღექსა სალახს, რომ ყელთან მიტანილი დანა ხელიდან გაჰვარდა, და გაფითრებულ სახეზე ჭირის-ოფლი გადმოასკდა?!..

— ოოჰ, სიზმარი!..— ღრმად ამოხვნეშით წამოიძახა, მოისვა მაგრა შუბლზედ ხელი და ოფლი მოიწმინდა.

— აღარ დაჰკლავ, აღექსი?— დაეკითხა მებაზე, რაკი აღექსა წელში აიმარდა და დანა ქარქაშში ჩააგო.

— აღარა... ჰო... ფეხები გაუხსენი... — დაბნევით უპასუხა აღექსამ და რაცრაცით გამოვიდა.

გამოსტოპა ეზოს მორევში და გზას გაუდგა, თუმცა კი არ იცოდა, რისთვის მიდის და ან საით?

პირდაპირი ქარი კი გახურებულ სახეს და გადაღვლილ მკერდს უშხეპავს, ნამქერს აყრის და იდუმალად ჩაჰზუის: „ხბოოო... ხბოოოს!..“

— ხბოოო! . უსუსური ანდრო!.. ვაიმე!— წამოიღრიალა, და ტანში ჟრუანტელმა დაუარა.

— შე თათარო, შენა!..— მკაცრად მიჰმართა თავის თავს და ხელი მაგრად შემოირტყა თავში.

ნაუუუ!.. — მოისმა ამ დროს წმიდა ბარბარეს ეკლესიიდან შუა წირვის ზარის რეკვა.

— ღმერთო! . — ქუდის მოშვლებით წამოიძახა ზარის ხმის გაგონებაზედ და გულში იმედ-ჩასახული ეკლესიისკენ გაეშურა

იქ მოელოდა ხსნას, სანუგეშებელ სიტყვის გაგონებას და შვებას. ოხ, რანაირად იტანჯებოდა!.. შობა დღეს სისხლის დაღვრა?!..

— ღმერთო, ღმერთო! . გაიძახდა და თვალწინ სისხლის მორევი და იქიდან ყელ გამოღადრულ ხბოს ღმობიერად გამომჰკვრეტი თვალები ეხატებოდა..

ტალახში ამოსვრილი, გასისხლიანებული შევარდა ეკლესიაში და მაშინვე მუხლი მოიღრიალა წმიდა ბარბარეს ხატის წინ.

ამის დანახვაზედ ხალხს ფრუტუნ-ჩურ-

ჩული აუტყდა; მღვდელ-მთავარ-დიაკვანი კიდევ „პაკი-პაკი, გოსპოდი, პომილუი! დნეს ხრისტოს“-ს... გაიძახდნენ. წმ. ბარბარეს ხატი კი ერთს წერტილს მისჩერებოდა და ალექსა სალახს ყურადღებას არ აქცევდა.

ხალხმა დასცინა. მღვდელ-მთავარ-დიაკვნისა იმას არა ეყურებოდა-რა და იმათი სიტყვები—„დნეს ხრისტოს“...—„დნება ქრისტე“-დ მოესმოდა.

— ღმერთო! — ცრემლით მიჰმართა უხილავს არსებას, რაკი ხილულთ შუა თანაგრძნობა ვერ ჰნახა და სანუგეშო სიტყვა ვერა გაიგონა-რა.

მაგრამ უხილავმა არსებამ ნუგეშის მაგივრად ეს ჩასძახა ყურში: „სისხლი... ხბო... ანდრო... ხა, ხა, ხა... სად შემოხვედი?... აქ შენი ადგილი არ არის!“.

„ხბო!..“ — გული მოეკუმშა, ყურებმა შუილი დაუწყეს და ეს სიტყვა ძლივას-ლა წამოიღულლულა.

მაშინვე წამოდგა და ჩუმად, მობუზვილი ფეხ-აკრეფით გარედ გამოვიდა.

„ხსნა არ არის!“ — ცეცხლის მოდებით

წამოიძახა და შეუმჩნევლად დუქანში შევიდა.

— ოხ, ალექსი! ჭაჭან?—ცბიერად დაეკითხა დახლიდარი.

— ჰო!...—უპასუხა ალექსამ.

— თხლაშო, თუ წრუტო? *)

— თხლაშო!...

დახლიდარმა საჩქაროდ ჭაჭის არყით სავსე ჭიქა გადმოაწოდა, ალექსამ ჩამოართვა და სწრაფ გადაჰკრა.

გული ჩაჰფხანა, უამა.

— კიდევ!—დაიძახა ალექსამ და ცარიელა ჭიქა დახლზე დაახეთქა.

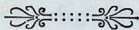
— ეჰ! ჯანდაბას ჩემი თავი და ტანი!... ხელის ჩაქნევით წამოიძახა, როდესაც დახლიდარმა სავსე ჭიქა გამოუწოდა, და ისიც ისე გადაჰყლაპა, როგორც პირველი.

მეორეს მესამე მოჰყვა, მესამეს—მეოთხე და...

ალექსა სალახი კარგა შეხურებული გამოვიდა დუქნიდან და სასაკლაოსკენ გასწია.

*) „თხლაშოს“ სალახები ეძახიან შაურთან არყის ჭიქას, „წრუტოს“—სამ კაპეიკიანს.

ეხლა აღექსასთვის სულ ერთი იყო:
 თავის თავი დაღუბვილად ჰსცნა. კაციც
 რომ წამოუქციონ, ამასაც კი ყელს გამო-
 ღადრის, თორემ საქონელს ხომ სიკეთეს
 არ დააყრის და არა.

„...ხითხითებს და ხითხითებს...“

(ეტიუდი)

სიცილი, ტირილი, კოცნა, ლაპარაკი, ფეხის ხმა და ხრიალ-ჩხრიალი ერთმანეთში ირეოდა და გამორკვეველი ხმა გამოისმოდა...

მატარებელმაც დაუსტვინა. დაიძრა... ფეხის ხმა მისწყდა. ხალხი დაიშალა. თითო-ოროლა-ლა დადიოდა ჩემს ახლო, ისიც რკინის გზის მოსამსახურენი...

მე კი იქვე ვიდექი და ნაზად, ჰარმონიულად მეწვეთებოდა ყურთ ანნას სიტყვები: „ხომ გავიგონეთ, რასაც ქაიხოსრო გეუბნებათ?!“

რას არ გავიგონებდი ქაიხოსროს სიტყვებს?!.. მაშ რაღას გავიგონებდი, თუ არა იმის ქმრის სიტყვებს: „არ დაგვივიწყოთ, გვეწვიეთ ამ ზაფხულს!..“ ქაიხოსრომაც რა ზდილობით მომმართა ამ სიტ-

ყვებით, როდესაც გამომემშვიდობა?!—
ვიდექი და ზევით, იმ მხარესკენ გაშტე-
რებული გავიცქირებოდი, საითაც მატარ-
ებელი გაგნულდა, და ანნა თვალიდან
მომტაცა...

რომ არ მომრიდებიყო, იმ წამსვე ვი-
სარგებლობდი დაპატიჟებით და ფეხით გა-
ვუდგებოდი გზას; შუადღის მატარებელ-
საც აღარ მოვუცდიდი...

„მგონი დამივიწყე, —მწერდა ერთი თვის
შემდეგ ანნა:—და აღარც კი გაგონ-
დები...“

— ანნავ... ანნავ!.. შენ დაგივიწყებ
როდისმე?!—წამოვიძახე წერილის წაკით-
ხვის შემდეგ და მაშინვე ვაგზლისკენ გავ-
ქანდი.

ჯერ მატარებლის გასვლის დრო არ იყო.
ორი ჟამი მეტი სადგურზედ ველოდი.

ოხ, რა ძნელია ლოდინი!.. მე მივის-
წრათებოდი და უნდა მელოდნა კია. ორი
ჟამი ორ საუკუნედ გარდამექცა... ვნატ-
რობდი ფრთებს, მაგრამ ფრთებს ვინ გა-
მომასხამდა.

გონების ფრთებმა კი დიდი ხანია მიმაფრინეს ანნასთან და იმის სპეტაკ ხელებს დაჰაკონეს, მაგრამ ამით ვერა ვკმაყოფილდებოდი... |

მიგნულავს მატარებელი. გააქვს დაგადუგი, მაგრამ.. ფუი!.. მაგრამ ისა, რომ თითქოს კამეჩები აბიანო, ისე მიიზლაზნება, მიცურავს... კედლებს ვაწვები, მინდა ავაჩქარო, ცოტათი მაინც წინ წავსწიო...

— ახ, რატომ მემანქანე არა ვარ, რომ ელვასავით გავიტაცო მატარებელი და თვალის დახამხამებაზედ ანნას მივესალმო, რომლის ლანდიც თვალ-წინ მეხატებოდა და მიახლოვებას მანიშნებდა, მაგრამ, აი გაოხრდეს მატარებელი, წამდა-უწუმ შეჰყვირებს, შეყვირებასთან ერთად მძიმედ ქშინვას, ჰყვება და — ღმერთ გამწყრალი — დგება...

ეს გარემოება ხომ სულ მწამლავდა და ტანში მშლიდა. ვლანძლავდი ჩემ თავს, რომ წინა დღე არ ვისარგებლე დაპატიჟებით და ერთი კვირის შემდეგვე არ ვეწვიე. ვლანძლავდი ჩემს მოკრძალებას, მორცხვო-

ბას, უიმედობას. ამისთანა დროს გაბედუ-
 ლობა, ურცხვობა უნდა და მე კი უმან-
 კო ქალივით ვწითლდებოდნი, მერიდებო-
 და და მარტო ვოცნებობდნი...

ხა, ხა, ხა!.. რა სულელი ვიყავ!..

ანნა საოცნებო არსებაა?... გული მოგ-
 ტაცა და დაისაკუთრა?... მიდი შენც,
 რომ იმისი გული დაიმონავო და არა შენს
 ოთახში იოცნებო, ინატროდე.

მაგრამ ახალგაზდა ვიყავ მაშინ, მეპატი-
 ება. პირველი შემთხვევა იყო ჩემ ცხოვრე-
 ბაში, რომ ისე გავეგვიყებინე ქალს. ანნამ
 გამიღვია პირველად გული, იმან დამიმონა
 და აბა პირველ ხატს, პირველად წმინდა-
 ნად აღვიარებულ ქალს როგორ გავუბე-
 დავდი რას-მე?!..

ვცდილობდი ჩემი გრძნობა დამემალა,
 რომ ამით შეურაცხყოფა არ მიმეყენებინა.
 გამომჟღავნება, მეგონა, შეურაცხყოფას
 მიაყენებდა. ამგვარი შეხედულობის პატ-
 რონი, რას გავბედავდი?!..

შესაძლებელი იყო, სრულებით არ ვწვე-
 ვოდნი, რომ ანნას არ მოეწერა.

წერილობა კი თვალეზი ამიხსნა და დამარ-

წმუნა, რომ ისიც გულ-გრილად არ მიყუ-
რებს; რომ იმასაც უნდა ჩემი ნახვა. უთუ-
ოდ იცოდა, რომ მე ქოჩრამდინ ვიყავ
ჩაფლული და მხოლოდ ის იყო ჩემი
საფიქრებელი...

—

— ძლივს!..—წამოიძახა ანნამ, როდეს
საც დილა აღრიანად აველ იმათ აივანზედ
და წინ შემეფეთა.

— დილა მშვიდობისათ!.. მე მეგონა,
ჯერ ისევ გეძინებოდათ და თქვენ კი რა
აღრე გაგიღვიძნიათ,—მივესალმე და ხე-
ლი მოწიწებით ჩამოვართვი. იმან კი ხე-
ლი ხელს მაგრად, მაგრად მომიჭირა და
თვალი-თვალში გამიყარა.

— ტყუილად გიფიქრნიათ, მე ყოველ-
თვის აღრე აღგომა მიყვარს!..—მიპასუხა
ანნამ და უფრო ძლიერ მომიჭირა ხელი.

იმის ხელის შეხებაზედ მე ჩემი დამემარ-
თა: გული გადამიქანდა, უეცრივ სუნთქვა
შემიდგა და, მგონია, უგრძნობლად გულ-
ზედ მივესვენებოდი, რომ ქაიხოსროს აი-
ვანზედ გამოსვლას გონს არ მოვეყვანე...

— კარგია, ყმაწვილო, გაგიბედნიათ!

რატომ მაგრე გვიან მოგაგონდით? მეტი-მეტი ზრდილობით მომმართა ქაიხოსრომ და ხელი გამომიწოდა.

— საქმეები მქონდა, თორემ თქვენ როგორ არ გეწვეოდით.— ვუპასუხე და კარ-მიდამოს გადავხედე, რომ შეკრთომა არ შეემჩნია ჩემ სახეზედ...⁵

მგონია, ქაიხოსროს არა დაუხარჯავს-რა ამ საუცხოვო ქალა-ტყეზე და ბუნებისათვის ჩაუბარებია იმისი მოვლა პატრონობა. იქნება, მხოლოდ ამისთვის იყო საუცხოვო, რომ ქაიხოსროს მზრუნველობითი ხელი არ შეჰხებია!..

— როგორ მოგწონთ აქაურობა?!

— მ'მვენიერება რამ არის!..

— ეს რა არის! აი მთის წვერიდან უნდა გადმოჰხედოთ, რომ მაშინ შეიტყოთ აქაობის სიმშვენიერე!..— თითი მიაშვირა ქაიხოსრომ ტყით შემოსილ მთას, რომელიც იქვე, სახლის გვერდიდანვე იწყებოდა და შემდეგ ბიქს გადასძახა:

— ბიქო, ამოდი, ბატონს პირი დააბანე და ტანისამოსი გაუწმინდე!

ეხლა-ლა მომაგონდა, რომ მთელი ღამე

სადგურიდან ცხენით ვიარე და კარგა მტვერიც დამედო. ✓

— უკაცრავად, რომ ასე გეახელით! — დარცხვენით ვუთხარი ცოლქმარს და ტანსაცმელს ყურება დაუწყე.

რა ბოდიშს იხდით. მგზავრის წესი ეგ არის. თქვენ კიდევ რა გიჭირთ, გუშინ ილიკო, ანდრო, ლევანი, თამარი და ელენე ისე დაგუნგლულები მოვიდნენ, რომ პირი-სახე აღარც კი ემჩნეოდათ. ეხლავე გაიღვიძებენ და თუ გინდათ ჰკითხეთ. — მითხრა ანნამ და ოთახისკენ გამიძღვა, სადაც პირი უნდა დამებანა და ტანისამოსი გამეწმინდა. ✓

მთელი ღამის უძილობამ იმოქმედა. როდესაც ბიჭმა მარტოდ დამტოვა, მოწყვეტით მივწექი ლოგინზედ, რომ ცოტათი მუხლი მომესვენებინა და ოცნებობა დავიწყე. საოცნებო საგნად, რასაკვირველია, ანნა მყვანდა და იმაზედ ვფიქრობდი. სოფელი მოჰხდენოდა. იმისი სიმშვენიერე გაათკეცებულიყო... ჩემს ოცნებაში ხომ გადიდდა იმისი სიმშვენიერე... გაფართოვ-

და... ეთერად გარდიქმნა... ოთახი მხოლოდ იმისი სიმშვენეირებით იყო მოცული... ანნა ყველგან არის: იქაც... აქაც...

— უხ!.. — წამოვიძახე, თვალები მოვიფშვნიტე და საათს დავხედე.

უკვე მეთორმეტე ჟამი შესრულებულიყო, სრული ექვსი ჟამი მძინებია. საჩქაროდ შევიბანე პირი და გარედ გავველ.

— ოხ, მძინარავ, საით მიემგზავრები! — წამომძახა ნაცნობმა, ძვირფასმა ხმამ, როდესაც ბალი გავიარე და მთის ბილიკს შევუდექი...

— თქვენ აქა?!... განა სხვებთან ერთად იქ არა ხართ?!...

განცვიფრებით დავეკითხე ანნას და ხელი მთის წვერისკენ გავიშვირე.

— მაგრე რად გაიკვირვე?! — ღიმილით მკითხა და ჩემსკენ წამოვიდა.

— ქაიხოსრომ მითხრა, ყველანი ზევით წავიდნენო...

— განა მე „ყველას“ შევადგენ?

— ჩემთვის? — კი...

— სუ!... ღიმილით თითი დამიქნია და აღარ განმაგრძობინა.

— ეხლა პირდაპირ იქ ახვიდოდით?...

— მკითხა ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ.

— ღიად! .. მხოლოდ იმ იმედით, რომ იქა გპოვებდით.

— კიდევ, ცბიერო!?!.. მე ვიცი ვინც არის შენი „ყველა“ და ვისთვისაც ახვიდოდი მთის წვერზედ. ელენე, თამარი, კატო და.. იქ არიან. ხომ მოგწონან და ერთი მათგანი კიდევ გი ..

— ანნავ!.. — გავაწყვეტინე ხმა.

— რა, განა ტყუილს გეუბნები?!..

— დამცინით თუ რა არის, როდესაც კარგად...

— წავიდეთ იქ. მე ხელს არ შეგიშლი. პირიქით, საშუალებას მოგცემ უფრო დაგაახლოვო იმასთან... — თითქოს ჩემი სიტყვები არც კი შეჰსმენიაო, ისე ლაპარაკობდა და თან საითკენღაც გაიციქრებოდა. მე არც კი მიცქეროდა.

მე კი შევსცქეროდი და იმის ამგვარი გულ-გრილად ლაპარაკი ცეცხლს მიკიდებდა.

— ანნავ, მე თქვენს გვერდით მინდა ამომივიდეს სული და თქვენ კი...

— მაშ კარგი!... — უეცრივ კილო შეს-
ცვალა და შუბლი შექმუნა.

— ანნავ!.. — ეს-ლა წამოვილუტლულე
და ცივ ოფლ დასხმულმა უკან დავიწიე.

მეგონა ჩემმა თავხედურმა ლაპარაკმა
გული მოაყვანა, და ამის გამო დარცხვე-
ნილი თავის მალლა აღებას ველარ ვბე-
დავდი. 7

— ჩემო მიტრო, მაგრე უეცრივ სასო-
წარკვეთილებამ რად შეგიპყრო?! — ისე
ჩუმად, ტკბილად და სიყვარულით მითხ-
რა, რომ გამომაცოცხლა, ღრუბელი გადამ-
წმინდა და ნეტარებით დამადნო...

— ანნავ!.. ანნავ?.. ჩემო ანნავ!.. —
დაბნევით გავიძახოდი და თან გარს ხელებს
ვბვევდი...

— მიტრო, მიტრო!.. — ჩემ მკერდზედ
მოსვენებული და თვალე მბილუღვილი
ნიაფსავით ჩამჩურჩულებდა მისუსტებულის
ხმით, თითქოს თავის განძრევის ძალა
აღარა აქვსო...

ამ გარემოებამ ხომ სულ გადამრია,
თვალთ დამიბნელა და...

— მხეცო!.. — მრისხანედ წამოიძახა,

როდესაც თრთოლით შევახე ტუჩები იმის
თბილ ტუჩებს, და ერთი ისეთი სილა
გამიშალა, რო თვალთაგან ნაპერწკლები
გადმომცვივდა. *სა*

არ ვიცი, როგორ და რისთვის! გონება
რომ შემრჩენოდა, იქნება, როდესაც სილა
გამარტყა, ბოდში მომეხადნა და მოვშო-
რებოდი, მაგრამ ეხლა კი მოვხვიე ხელები
და მა რად, მაგრად ჩავქუქნე..

— რაო, ძალასაც ჰხმარობ?!. ვაი,
მიშველეთ!.. — დაიწვილა სასოწარკვეთი-
ლებით ანნამ, და ისტერიული ქვითინი
აუარდა.

გამიკვირდა კიდევაც, ქაიხოსრო რომ
იმ წამსვე იქ გაჩნდა და შემომიტია:
„შემდეგ მოგთხოვთ პასუხს“-ო და მაშინ-
ვე ანნას გვერდით მუხლებზე დაეცა:
ხელებს უკოცნიდა, ამშვიდებდა, ეხვე-
ოდა და...

მე?... მე კი შერცხვენილი, დამცირე-
ბული ფეხ-აკრფით გამოვიპარე...

ვინ იყო დამნაშავე?... მე თუ ის?..
არ ვიცი. მე კი ორივეს ვლანძღავდი:

ჩემ თავს, რადგანაც გრძნობას თავისუფ-
ლება მივეცი, და ისე ავეტაცინე: ანნას
კი იმის გამო, რომ მითვალთ-მაქცია,
წამაცდინა, რომ დავემცირებინე... ორი-
ვენი შემძულდა, შემეზიზლა.

პირველად გადამხდა თავს ეს დამცირე-
ბა, და ამისთვის მეტად მწვავია, გონების
ამხდელია. კიდევ კარგი, რომ თამარი და
სხვები მთის წვერზედ იყვნენ და ანნას
კვილი ვერ გაიგეს, თორემ, შენ მტერს,
გარედ აღარ გამომესვლებოდა...

— ხა, ხა, ხა!..—ვხარხარებდი გიჟი-
ვით: ვესტუმრე და იმავე წუთას შეურაც-
ყოფა მივაყენე ოჯახს. კარგია, შენმა
მზემ, აი!

— აბა რას დადგებოდნენ და არ უამ-
ბობდნენ!..—თან ამასაც ვფიქრობდი და
ტანში ჟრუანტელი მივლიდა.

რაც დრო გადიოდა და უკვირდებოდი
ჩემ საქციელს, უფრო მეტ სისაძაგლეს
ვბოვულობდი და უფრო მეტად ვიტან-
ჯებოდი. დრომ მალამო ვერ დამდო.

—
ოთხი დღე გავიდა. მე კიდევ მაინც ის

შემთხვევა თვალთან არა მშორდებოდა და ოთახში ტრიალის დროს ვიფურთხებოდი. ოთახიდან გარედ აღარ გავდიოდი; მეგონა, ყველამ იცის და მასხარად მიგდებს. კედლებსაც კი ვეღარ შევცქეროდი, თვალს ვერ ვუსწორებდი, რადგანაც ისინიც კი იცინოდნენ, მასხარად მიგდებდნენ... ოთხი დღე შინ დავალამე და მეხუთესაც დავალამებდი, რომ შუადღისას ორი წერილი არ მომსვლოდა.

ორივეს შტემპელი იქაური ჰქონდა.

„ძლივს!.. — წამოვიძახე და თავისუფლად ამოვიხუნთქე..

ვიცოდი, ქაიხოსრო მომწერდა. დაკმაყოფილებას მომთხოვდა. გარდაწვეტილი მქონდა გული მიმეშვირა და მე კი ხელი არ გამომეღო.

მაგრამ შინაარსმა გამაოცა. „პატივცემულო დიმიტრი ნიკოლოზის ძევ, — მწერდა ქაიხოსრო: — ძლიერ ვსწუხვარ, რომ ცოტათი გაწყენინეთ. გთხოვთ, დაივიწყოთ ყველაფერი და ისევ ისე ძველებურად იაროთ ჩემს სახლში. ვიცით, თქვენ სიყმაწვილით მოგივიდათ და ამისთვის ყურადღებას არ

ვაქცევთ: იმის დასამტკიცებლად, რომ დავიწყებული გაქვთ, ამ კვირია გვეწვევით. დროსაც კარგად გაატარებთ. სტუმრები ბევრი გვყავს. ანნაც გწერთ წერილს. იმედია, არ გაგვაცრუებთ. “

„თქვენი პატივის მცემელი ქაიხოსრო მახათელი.“

— დამცინის, თუ რა არის?? — ბრაზ-მორეულმა წამოვიძახე და დაქმუქვნილი წერილი ოთახის კუთხისკენ ვისროლე.

წაუკითხავ ანნას წერილისათვისაც ისევ ის გზა მინდოდა მეჩვენებინა, მაგრამ ცნობის მოყვარეობამ შემაყენა. და გავხსენი.

„ჩემო მიტრო, უთუოდ მიწყურები რომ ისე კადნიერად მოგეპყარ. ჩემი ბრალი არ იყო იძულებული ვიყავი ისე მომექმედნა. ეს კი იცოდე, ყველაფერი შენის გულისთვისვე ჩავადინე. შენ ვერც კი წარმოიდგენ, რანაირად მიყვარხარ. ნეტავი შენც ისე გიყვარდე, როგორც მე შენ მიყვარხარ. კოცნის გულისთვის მოგაყენე შეურაცყოფა. კოცნა კი არა, მზადა ვარ მთლად მოგეცე. დღე-მოდამ შენთან ვიყვე. ჩემი სურვილი

ესაა და ესავე იყო კოცნამდისაც. სურვილი რომ სურვილადვე არ დამრჩენოდა და ოდესმე გამხორციელებოდა, შეურაცყოფა მოგაყენე პირველ კოცნის დროსვე. მიხარიან კიდევაც რომ პირველ შემთხვევისათანავე გარემოება მაგრე მოეწყო...

„ჩემი ბებრ-უცუნა საშინლად იქვნეულობდა, თუმცა კი პირდაპირ გამოთქმას ვერ მიბედავდა ვატყობდი, თვალ-ყურს ადევნებდა ყოველ ჩემ ნაბიჯს და უზომოდ იტანჯებოდა. გეფიცები, შენს მეტი მე არავინ შემეყვარებია და, ხომ იცი, რა ნაირად შორს ვიქერდი თავს. რა ჰკლავდა, რა სტანჯავდა?!“ .

„შენ რომ შეგხვდი მთისკენ მიმავალ ბილიკთან და ლაპარაკი დაგიწყო, ხომ გახსოვს, უეცრივ როგორ სახე შემეცვალა? აი, სწორედ მაშინ შევნიშნე, რომ ქაიხოსრო მოიპარებოდა ჩვენსკენ და ჩუმი მად ხეს ამოეთარა. საშინლად მეწყინა, ავირიე. მაგრამ ამავე დროს უეცრივ გამიეღვა აზრმა, რომ იმისთვის თვალეები ამეხვია და იქვნეულობა მომეშორებინა. მერწმუნე, იმ დღეს შენ იმდენად ნებას

არ მოგცემდი, რომ საკოცნელად მომტანებოდი. ქაიხოსროს უმადლოდღე, რომ ისე ჩქარა დაუახლოვდით ჩვენ ერთმანეთს განა, მე გაგაბედვინე?!

„საუცხოვოდ დაბოლოვდა ჩემი განზრახვა.. ვერ წარმოიდგენ, ხელ-ფეხს რანაირად მიკოცნიდა, როდესაც შენ ფეხ-აკრეფით გამოიპარე, და მე კიდევ განგებ ისევა ვქვითინებდი!..“

„მაპატივე, ჩემო ანნავ! .ნუ გამიწყურები!.. მე, სულელს, ექვი შემომქონდა!... უსინიდისოდ გზვერავდი... ვიქვნეულობდი... განა არ ვიცოდი, რომ ერთგული ხარ, გიყვარვარ და მე კი.. გეფიცები, სიყვარულით მომდიოდა .. ეხლა კი...“ — უგონოდ ხან რას გაიძახდა და ხან კიდევ რას...

„ძალიან ეწყინა, როდესაც შეიტყო, რომ წამოსულიყავ „საწყალ ბიქს, როგორ შერცხვებოდა თავის მოუფიქრებელი საქციელისაო“, — გაიძახდა და ბიქის დადევნება უნდოდა, მაგრამ მე არა ვქმენი.

„მე განგებ ძალას ვატანდი, უნდა საბრძოლოვლად გამოიწვიო და სამაგიერო გადაუხადო-მეთქი.

„—ეხლა ველარ, ეხლა ველარ... ეხლა ისე ბედნიერი ვარ, რომ მინდა ყველამ იცოცხლოს, ყველანი მიყვარან, ჩემო სულს, და შენც გთხოვ აპატიო... — დაინებით მეუბნებოდა და ძალად (ეს ჩვენ შორის იყვეს: „ძალად“) წერილი მომწერინა პატიების ნიშნად...“

„ეხლა, ჩემო კარგო, ქაიხოსრო ისე დარწმუნებული, რომ ერთ საბან ქვეშაც რომ გვნახოს, სიამოვნებით გაიცინებს და სრულებით ექვს არ შემოიტანს ჩემზედ...“

„ასე არა სჯობია?!. საწყალი ქაიხოსრო, რად უნდა იტანჯებოდეს?!.“

„საფლავამდის შენი ანა.“

„წ. კ. სტუმრებს ისე ვუთხარით: მიტრო ტელეგრამით დაიბარეს და იმკვირია ისევ ამოვა. ეს ქაიხოსრომ მოახერხა შენი აქ ყოფნა ძალიან უნდა და მე ხომ — გეცოდინება... უეჭველად გვეწვევი.“

„შენი ანა“

„საზიზღარი, თვალთმაქცი!..“ — წამოვიძახე და დაფლეთილი ანას წერილი ქაიხოსროს წერილს მივაყარე. გაბრაზებული ოთახში დავრბოდი, ანას ვლან-

ძღავედი, იმის საქციელს ვკიცხავდი და ქაიხოსროს უტვინობას ხომ...

„მაგრამ მეც რომ მომატყუა და წამადინა?.. ხა, ხა, ხა, ხა!..“ უეცრივ გიუსავით გაღვიხარხარე, როდესაც ჩემი წაუდენა მომაგონდა და განკვიფრებული ოთახის შუა შევდექი.

საჩქაროდ ანნას საწინააღმდეგო გრძნობა სადღაც განქრა და ეხლა მხოლოდ განკვიფრებამ შემიპყრო...

გადაწყვეტილი მქონდა, ანნა აღარ მენახა, მაგრამ დავიდლივ, იმისმა ხორცმა წამძლია. მშვენიერი ხორცის პატრონია ანნა, მშვენიერისა. ეხლა ანნა კი აღარ მომწონდა, იმისი ხორცი...

შინაური გავხდი. ანნა უჩემოდ ველარა სძლებს, სულ ჩემთან არის და მე კიდევ იმასთან...

ქაიხოსრო?..

ქაიხოსრო კი, როდესაც ანნასთან ერთად დამინახავს, კმაყოფილებით ხითხითებს და ხითხითებს... ✓

„...ძნებები-ღა ავიჩქე...“

(ეტიუდი)

„...გადასცემ-გადმოსცემო,, — მწერ —
„და აბღა-უბღა, გადასკუბღას—მომიტ-
ხრობო...“ სამართლიანად მისაყვედურებ,
ძმაო ვარლამ. მართლადაც წინა წერილ-
ში მოვდექი და გავიძახოდი: ვიტანჯები..
სული მეხუთება... არიქა წყალი...“ და
სხვას არაფერს. რამ გამოიწვია ის სულის
კვეთება? . რამ მიმიყვანა ამ ზომამდის?..
ამაზედ კრინტიც არ დამიძრავს... გაუგე-
ბარი იქმნებოდა მაშ რა ..არ მეკი-
ჟინება, ძმაო, წინანდელი წერილი, რად
განაც ის შედეგი იყო დიდის ხნობით
შეგუბებული ტანჯვის გადმონახეთქისა.
ხომ კარგად იცი, როცა წყალი გადმო-
ჰხეთქავს და წინ ვაკე ადგილი უძევს,
ათას ტოტად გაიყოფა, განაწილდება
და უგზო-უკვლოდ გაიფანტება?! მეც ისე

დამემართა. ვაგუბე, ვაგუბე ხმის ამოუ-
 ლებლივ ჩემი ტანჯვა და, როდესაც უკი-
 დურესობამდის მიაღწია, ჩემდა უნებურად
 გადმოჰხეთქა, აქა-იქ დაიქსაქსა და თავი
 თავს ველარ მოვუყარე. აი, ამისათვის იყო
 ისე გაუგებარი. ჯერ ეხლაც ვერ შემი-
 კრებია, ვერ დამილაგებია და, აბა, მაშინ
 რალა იქმნებოდა. არ ვიცი, ყველაფერს
 დაწვრილებით მოგწერ, თუ არა, ყველაფერს
 ნათლად დაგანახვებ, თუ არა, თუმცა
 კი ჩემი განზრახვა და სურვილი ეს არის.
 ნამეტნავად, მინდა, ყველაფერი ნათლად
 დაგანახვო, რადგანაც მხოლოდ მაშინ მიმი-
 ხვდები. გეყურება, მინდა მიმიხვდე-მეთქი
 და თანამიგრძნო...

„არა! ეხლა არ ვეძებ თანაგრძნობას;
 ამისთვის არ გწერ: თანამიგრძნობ თუ არა
 —სულ ერთია. მე გამოთქმა მომინდა..
 შენმა სიტყვებმა: „გამომჟღავნება ტან-
 ჯვას გაგინახევრებსო!“ ისე ამაკანკალეს,
 როგორც მშიერ კაცს ყველი და ჰურის
 დანახვა. მე მგონია, მარტო გამომჟღავ-
 ნებაა საკმარი, რომ ტანჯვა შემისუბუქ-
 დეს, და იმას კი აღარ დავსდევ, გამკიც-
 ხავ, თუ თანამიგრძნობ.

„ერთი ეს კია, შენი სიტყვები: „მე გამოუსადეგარ წერილების და ბარათების კალათას დამამგზავსეს: ვინც არა მგონია, თაყის დარდს და ვარამს მესვრის და მიმატოვებს, თითქოს მოვალე ვიყო ყველას მოვუსმინო და მისი საიდუმლო მე ვატაროვო“ მაგონდება და ცოტა არ იყოს მადუმებს. მით უმეტესად არ მეხერხება გამოთქმა, რომ ჩემი მტანჯველი საგანი ზოგადი არ არის, სხვისთვის სულ უმნიშვნელოა; მხოლოდ მე შემეხება და გრძნობაზედ არის აშენებული. აბა, რა სასიამოვნო იქმნება შენთვის ამისთანა დროს ამის მოსმენა! ვის რად ესიამოვნება ეხლა ჩემი, ვილაც მოხელის, კერძო ტანჯვა მოისმინოს, როდესაც ყველა, თითქმის მთელი საქართველო გაფაციცებით თვალ ყურს ადევნებს ბანკის საქმეს, ადევნებს კი არა, მხურვალე მონაწილეობას იღებს ქვეყანადისა და მაჩაბლის ერთმანეთის თავ-პირის მტვრევაში.

„დარწმუნებული ვარ, შენც მხურვალე მონაწილეობას იღებ და ჩემ „აბდა-უბდა“-ს მოსასმენად, წაკითხვისთვის დრო აღარ ვექმნება.

„მაგრამ, ვარლამ, გეფიცები ძმობას, ვწერ მხოლოდ იმისთვის, რომ შენვე მამედვინებ, შენვე მეუბნები წერილით: „უეჭველად მომწერე, რა გტანჯავსო...“

„იმედია, რადგანაც შენვე მთხოვე, წაიკითხავ და არ დამცინებ, არ გამკიცხავ, როდესაც ჩაიკითხავ ბოლომდის, რომ ამისთანა დროს, რაღაც გრძნობაზედ, სიყვარულზედ ვწერ...“

„ეს კი მინდა გითხრა, რომ რანაირი დროც უნდა იყოს, თუ გატაცებული ხართ ერთ საგნით, შენი არსება შეუპყვრია ამ საგანს, ლურსმანივით ტვინში ჩაგსმია და ყოველ წუთს თავის არსებობას გაგრძნობინებს, მერწმუნე, მაშინ, ჯავჯავადისა და მაჩაბლის მჭევრ-მეტყველობა კი არა, ქვეყანაც რომ ინგრევოდეს, თავს არ მოგაფხანვინებს ..

„ეს ხომ სულ ერთია, რანაირი ხასიათისაც უნდა იყვეს საგანი! ყველაზედ უფრო ძნელი ის საგანია, რომელიც გრძნობაზედ არის დაფუძნებული. მაშინ ნამდვილ მონად გარდაიქმნები. კაცი თავიდანვე უნდა ეცადოს, რომ ამ წერტილ-

ლამდის არ მიაღწევინოს და, თუ მიაღწე-
ვინა, მაშინ, დამეთანმხმე, გასაკიცხი არ
არის...

„მიხვდი?... ახ, რანაირად მინდა მიხ-
ვდე .. შეიგნო!.. მხოლოდ მაშინ თანა-
მიგრძნობ და...

„გავაბი!... მინდოდა კალმის აღებისა-
თანავე დამეწყო საგანზედ ლაპარაკი და
მე კი, ვინ იცის, რაებს არა ვჩმახავ!...
მიზეზი ისევ ის არის. გონება ვერ მომი-
კრეფია და ვერ დამიწყვია...

„პირ და პირ მოგწერ: ამ ორი თვის
შემდეგ ჯვარს ვიწერ...

„აი მიზეზი, აი ის გარემოება, რაც მე
სულს მიხუთავს, რაც სამსალას მასმევს
და მკლავს...

„გიკვირს განა?!. თვალ-წინ მეხატება
შენი განცვიფრებული სახე და შენი წა-
ბუტბუტება: „გაგიყებულა, სხვა მოუთ-
მენლად მოელის ამ ნეტარ წუთს, და ის
კი რას გაიძახის.“ მკათიოდ მეყურება...

„დიაღ, სხვა მოუთმენლად მოელის, და
მე კი მტანჯავს. რაც ახლოვდება ეს წუ-
თი, მით უფრო ტანჯვა მიცხოვლდება.

„რა არის ამის მიზეზი?!.

. არ ვიცი! ვიცი, მაგრამ დარწმუნებული არა ვარ. ყველაფერს თავიდან მოგწერ, მოგწერ უტყუარ ამბავს და მერე შენ თითონ დაასკვენ, მაშ ეგრე:

I

„ბედმა თუ უბედობამ ამ ორის წლის წინად, როგორც იცი, ქ. ქ. მარგუნა საცხოვრებლად. ნაცნობი არავინ იყო ჩენი და თვისი ხომ სულ არავინ.

მატარებელი უახლოვდებოდა. მე სარკმელს არ ვშორდებოდი, ისე გამიტაცა ბუნებამ: ტყე, ველი, ხევი, ღელე, მინდორი გაფურჩქნილი წუთი-სოფელივით მიჰქროდა ჩემ თვალ-წინ და მხოლოდ ერთს, ნაზის სიმშვენის შთაბეჭდილებას სტოვებდა ჩემში; მინდოდა დავმხობიყავ და დავკონებოდი ამ ნაზ სიმშვენის, მაგრამ შეუძლებელი იყო; მატარებელი დაგა-დუგით მიგნულავდა, და სურვილი სურვილად რჩებოდა...

მატარებლიდან სიგნალი მისცეს. მიუახლოვდით სადგურ რიონს.

„რალა მრჩებოდა?—სულ ერთი ჟამი, ან ჟამ ნახევარი. სადგური სავსე იყო ხალხით. აქ შეხვდებოდით თავადს, აზნაურს და გლეხს. ყველანი კი წარმტაცის ზრდილობითი მიხვრა-მოხვრისანი იყვნენ; ტკბილად, გენაცვალობით მოსაუბრენი...“

„ახ, რომ შემეძლოს, ყველას გადავხვიო, და გულში ჩავიკრა-მეთქი! ვიძახდი უსიტყვოდ და გაფაციცებით ყურს ვუგდებდი და თვალს ვადევნებდი იმერეთის ძეთ.“

„ბედნიერად ვრაცხვდი ჩემ თავს, რომ ბედმა ამ ხალხის შუა მარგუნა ცხოვრება. მინდოდა ჩქარა მივსულიყავ, დავბინავებულიყავ, რომ სულით და ხორციით მივსვენებოდი იმ ზრდილ საზოგადოებას, ჩემ საუკეთესო მოძმეთ...“

„მაგრამ... არ ვიცი, მე ვიყავ დამნაშავე, თუ საზოგადოება? მალე, სულ მალე მივატოვე და ჩემს ოთახს და ბუნებას დავუმეგობრდი. მგონი, მე ვიყავი დამნაშავე. მე პატარაობიდანვე განმარტოებას ვეძებდი და ეხლაც განმარტოვდი. ყოველთვის ბუნებას ვიმეგობრებდი, ეხ-

170
 10
 იმერეთი
 ქსნე

ლაც ბუნებას მივესვენე და ხშირად, ძალიან ხშირად რიონის პირას ღამეს ვუთევდი. ვსცდილობდი, შეემსწავლა იმისი ენა და გამეგო საიდუმლო მისი მოთხრობა: მაგრამ, როდესაც კი ვიტყოდი: „აი, ეხლა კი მივხდი, ეხლა კი დავირბენ გონების თვალით, ყოველ იმის საიდუმლოების ჯურღმულს, ეხლა ყოველივე ცხადი იქმნება ჩემთვის“ — და გადავხედავდი მჩქეფარე ტალღებს, რომ გულ-დასმით ყოველივე ამომეკითხნა, მაშინვე უარეს წყვდიადით მოიკოდა, მოერღვევოდა ძირი და ქვევით, ქვევით სიბნელით მოცულ უფსკრულს მიქანავდა, და უფრო გამოურკვეველ, ჩახვეულ, მიუკარებელ და თვალმიუწდომელ საიდუმლოებად მრჩებოდა...

— „არ გადაჰვარდეთ! . — შემომესმა ნახი, გულმტკივნელობით ხმა. როდესაც მე წამოწოლილი რიონის მჩქეფარე ტალღებს დავსცქეროდი და თან-და-თან წინ ვიწევდი, რომ უფსკრულ გაქანებულ რიონის ძირისთვის თვალი მიმეყოლებინა.

„ავიხედე, ზევით და...“

„ახ!.. ჩამავალი მზე ზურგიდან მოჰ-

ქცეოდა და მთლად სხივებში გაეხვია თმა გა-
 შლილი ასული, მეტად მშვენიერი არსე-
 ბა, რომელიც დაღვრემილის სახით შემომ-
 ცქეროდა. და, თითქოს, საყვედურს მეუბ-
 ნებოდა...

„— ვინა ხარ, მშვენიერო, მოხვედი სი-
 თა, ხარ ამ ქვეყნისა, თუ ციური, მოფ-
 რინდი სითა?..“ — ვახ. ორბელიანის სიტ-
 ყვებით *) ჩემდა უნებურად დავეკითხე და
 მუხლ მოდრეკით ხელები გავუწოდე „ჩა-
 მავალი მზის სხივები კი, ასულის სხეული-
 დან უკუქცეულნი, ისრებივით იფანტებო-
 დნენ და ისე მეჩვენებოდნენ, თითქოს ასუ-
 ლია სხივოსანი და ის არის წყარო ამ სხი-
 ვებისა...“

„განცვიფრებული ვიდექ მუხლ-მოდრე-
 კით და ხელებ გაწდომილი შევცქეროდი
 უცხო არსებას...“

„— ყმაწვილო, ფეხზედ ადექით!..—
 ღიმილით მითხრა და ხელი წამავლო.“

„მეც ავყევი. შევხედე მზეს და მოჩვენება განქრა.“

*) „იმედი“ პოემა ვახ. ორბელიანისა.

„ჩემ გვერდით იდგა მეტად მშვენიერი გულჩინა, რომელიც რამდენჯერმე შემხვედრია ქუჩაში, და კიდევაც ვიცოდი იმისი ბინა, რადგანაც პირველ შემხვედრაზედ ისე წარიტაცა თავის სიმშვენიერებით ჩემი სული და გული, რომ ჩუმად მივყვეოდა და დავინახსომე იმისი ბინა...“

„გამეხარდა, რომ ეს გულჩინა იყო და არა ცაური არსება, რადგანაც ციური ცისკენვე გასწევდა, და ეს კი ქვეყნად იქმნებოდა, და მეც შემთხვევა მექმნებოდა დავმტკბარიყავი ამის სიმშვენიერით.“

ღიად, გამეხარდა, რადგანაც მიუწოდომელ არსებად ვრაცხდი, და ეხლა კი თავის ფეხით მოვიდა ჩემთან და ასე თანაგრძობა გამოიჩინა.

„— გულჩინა, ნუ თუ თქვენა ხართ?! — დავეკითხე, როდესაც განცვიფრებიდან გამოვერკვიე.“

„— რა იყო, არ მომელოდით?!. მე აქ დავსეირნობდი, უეცრად დაგინახეთ ნახევრად გადაკიდებული. შემეშინდა, გამოვიქეცი, ისე მოვრბოდი, რომ ქული ქარმა მომგლიჯა და აი თმაც გამეწეწა...— დარ-

ცხვენით, თითქოს ბოდვის მოხდით ჩაი-
ლაპარაკა და თავი დახარა..

„— ვმადლომ შემთხვევას, რომ...“

„— წავიდეთ! აგერ მზეც ჩავიდა. გა-
მაცილეთ!.. — აღარ დამასრულებინა სიტ-
ყვა გულჩინამ და გაბრუნდა ქალაქისკენ...“

„— განა შეიძლება ამით გათავდეს ჩვე-
ნი ნაცნობობა?! — დავეკითხე, როდესაც
სახლს მიუახლოვდით და უნდა გამოვშვი
დებოდით.“

— რათა, ხშირად შევხვდებით!..

„ცოტა არ იყოს უსაზოგადოებამ შე-
მაწუხა. ხშირად, როდესაც განმარტოებით
ვიყავი, ჩემის გარემოებით არ ვიყავ კმა-
ყოფილი. ხშირად კი არა, თითქმის ყო-
ველ წამს ეულობას ვგრძნობდი, და ჩემი
არსება თხოულობდა სულით და ხორციით
შეერთებას, დაკავშირებას ისე, რომ ორ-
ნი ერთ არსებად ვყოფილიყავით. წინა-
დაც ეს მემართებოდა, როდესაც ჯერ არ
გამეწყვიტა კავშირი საზოგადოებასთან.
იმათი სული, გული არ მაკმაყოფილებ-
დნენ და მეც... იქნება ესეც იყო მიზეზი,
რომ გავშორდი საზოგადოებას...“

— მაშ ნებას მაძლევთ, ვიცნობდეთ ერთმანეთს?.. — სიხარულით, სულ მოულოდნელის სიხარულით დავეკითხე გულჩინას.

მევე გამიკვირდა ჩემი სიხარულისა და დარცხვენით თავი ჩავლუნე, რომ არ შეენიშნა.

„— ნებას კი არა, გთხოვთ კიდევაც, დაახლოვებით გავიცნოთ ერთმანეთი. — მითხრა და ხელი გამომიწოდა.

მე მინდოდა მეთქვა: „ცოტახანს ბულვარში გავიაროთ-მეთქი,“ მაგრამ გაფრთხილდი და ხელი გავუწოდე.

ბულვარის მოგონებაზედ ტანში ჟრიანტელმა დამიარა და, მეგონა, გულჩინას ბულვარის ხსენებით შეურაცხყოფას მივაყენებ-მეთქი. ამის გამო ჩემდა უნებურად ენა ჩამივარდა და გამოვემშვიდობე.

„შენი რა ვიცი, და მე კი, ბულვარი რაღაც უტვინოების ბუდედ, სამაქანკლო ადგილად მიმაჩნია.

„ჩემზედ ასეთი შთაბეჭდილება მოახდინა და, არ ვიცი, რამდენად მართალია: იქნებმა ვსცდებოდე, არ დავიჟინებ...“

„დავბრუნდი სახლში. მთელ ღამეს გულ-

ჩინა სხივებში გახვეული მედგა თვალწინ. და არა მჯეროდა, თუ ყოველივე ზევით აღწერილი ანბავი ცხადლივ მოხდა...

„ერთი კვირა გავიდა, და მე გულჩინა ველარ ვნახე... რამდენჯერმე ავუარ-ჩავუარე იმის სახლს, მაგრამ ტყუილად, გულჩინას თვალიც ვერ მოვკარი...“

„ქვესკნელს ჩავარდა, თუ ცაში აფრინდა“ — გავიძახოდი და გონს ვერ მოვდიოდი...

„მზის ჩასვლისას ხომ ყოველთვის რიონის სტუმარი ვიყავ და იქ გულჩინასაც მოველოდი...“

„რად მემართებოდა ეს?!.. რა იყო მიზეზი, რომ ასე გაიტაცა ჩემი გონება, რომ რიონის რისხვა-გმინვა აღარ მეყურებოდა და იმის ბაასისტვის ამ ხნის განმავლობაში ერთხელაც ყური არ დამიგდია?!. არ ვიცი...“

„ყოველ წამს, როდესაც კი ნაცნობ რიონის პირას ვიყავი, გადავეკიდებოდი ხოლმე, რამდენადაც კი შესაძლო იყო, წყლისკენ ვიწევდი, თითქოს გულ-მოდგინედ თვალს ვადევნებო, მაგრამ ყური და თვალი სხვაგნით მქონდა.“

„ან ეხლა და ან ეხლა გაისმის იმისი ხმა და ისევ ისე სხივებში გახვეული თვალწინ წარმომიდგება.“ — ვფიქრობდი, მაგრამ ამაოდ. გულჩინა თითქოს სამუდამოდ განქრა ჩემთვის...

„ხა!..“ — ბავშვური სიხარულით წამოვიძახე და ტოკვა დავიწყე, როდესაც მეორე კვირას რიონისკენ მოვდიოდი და შორი ახლოს გულჩინას თვალი მოვკარი.

„არ მინდოდა, რომ გულჩინას შეემჩნივა, და ამისთვის თავი შევიძაგრე! ვითომ არც კი ვხედავდი, ისე წავედი იმისკენ.“

— თავის დასახრჩობად ხომ არ მიღიხართ რიონისკენ?! — შემაყენა გულჩინამ, როდესაც თავჩაშვებული დავუპირდაპირდი.

„— ახ, ვერ შეგამჩნიეთ!.. — ვითომ შეკრთომით წამოვიძახე და შემდეგ ხელის გაწდომით კითხვაზედ ვუპასუხე: „იმედია, თქვენ დამიხსნით“

„— დიდის სიამოვნებით, მაგრამ თქვენ კი გულცივი ჰყოფილხართ.“

— როგორ?!.

— ერთი კვირა მეტი ავად ვიყავი და თქვენ ერთხელაც არ მიკითხეთ...

— თქვენ ავად იყავით?!

— რას გაიკვირვებ?..

— გავიკვირვე კი არა...

— რატომ არ დაათავებთ?

— გულჩინავ! — უეცრივ კილო ჩემ უნებურად შემეცვალა, და აკანკალებულის ხმით დავიწყე: რომ მცოდნოდა, ვინ თავმკვდარი არა განახმდათ, გინდათ კეტით გამოვეგდე თქვენებს. ხომ თქვენები არ მიცნობენ? ამას არ დავერიდებოდლი... არ მოვერიდებოდლი მხოლოდ ერთის პირობით, თუ კი თქვენ საწყენად არ დაგრჩებოდათ.

— საწყენად რომ დამრჩენოდა, არ გისაყვებდურებდით.

„არ მახსოვს, როგორ მოხდა, რომ ამ ლაპარაკში წავსულვიყავით და ნაცნობ რიონის-პირს წავადექით; მაშინ-ღა მივიხედ-მოვიხედე და ძლიერ გამიკვირდა. არა-ნაკლებ გულჩინას უკვირდა.“

— თვით განგებამ წამოგვიყვანა აქეთ, რომ ის ნეტარი ჩვენება გამიმეორდეს! — წამოვიძახე და ალერსით შევხედე გულჩინას.

— თქვენ უნდა კლდეს გადაეკიდოთ, რომ ჩვენებამ თავისი სახე მიიღოს.

— ამ წუთსავე! — წამოვიდახე და საჩქაროდ კლდის ნაპირას მიველი, რომ გადაეკიდებულიყავ.

— რას სულელობთ!... — ისე გულ-მტკივნელობით წამოვიდახე და საჩქაროდ ხელი დამიჭირა, რომ მე სულ დავიბნიდე, თვალები სიხარულის წყლით ამევსო და...

„მადლობის გადახდის ნიშნად უნებურად ხელი ისე მოუჭირე, რომ იმისმა თითებმა ჩემ თითებ შუა ღრაქანი გამოსცა.“

„უთუოდ ძალიან ეტკინა თითები, რომ გულჩინა წელში გადაიხარა და ოდნავ შეჭკივლა...“

— მაპატიეთ, მაპატიეთ!.. დაბნევით წამოვიდახე, როდესაც შეჭკივლა, და თითებს ოდნავ სრესა დაუწყე, რომ შეყენებული სისხლი მოძრაობაში მომეყვანა.

— გაპატივებთ მხოლოდ მაშინ, როდესაც ხელს მომირჩენთ. — მითხრა გულჩინამ.

— როგორ?..

— თუ კი ტკენა იცით, შორჩენაც

უნდა იცოდეთ...

— ვიცი, მაგრამ...—არეულად ვუთხარი ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ.

— მაგრამ რა?..

— მაგრამ ისა, რომ ამ საშუალებებისთვის ვერ მიმიმართავს.

— რა საშუალებაა?..—დამიჩინა გულჩინამ.

— ბავშვი რომ იტყენს რასმეს, მაშინ ნამტკივნ ადგილას დედა, ან ძიძა რას უშვრება?!— დავეკითხე და თან ხელს ზევით ვეწეოდი.

— ოჰ, ჩემო ძიძავ, მომირჩინე ხელი!

— სლოკუნით მომმართა იმან.

— მოგირჩა ეხლა, ჩემო პატარავ, ხომ აღარა გტკივა?.. ვეკითხებოდი, როგორც ძიძა და თან ნამტკივნ ხელს ვუკოცნიდი.

— ჰო, ჰო!..

„მეორე ხელსაც დავუწყე კოცნა, მაგრამ გულჩინამ უკან გასწია და ღიმილით შემომძახა:

— ძიძავ, ეგ ხელიც ხომ არა მტკივა?.

— განა არ შეიძლება გატკინოთ?!

ეჰე!..—თავი გაიქნივ-გამოიქნია და ხე-

ლი მხარზედ დამადო, რომ ახლოს არ მივეშვი.

„ასე ვიდექი დიდ ხანს. ვგრძნობდი იმის ხელის სითბოს მხარზედ და ელვასავით ტანში მივლიდა. დამასუსტა, მომქანცა ამ სითბომ, ნეტარმა სითბომ. მგონი, ესევე ემართებოდა იმასაც, რომ ფერი თან-და-თან ეცვლებოდა, რაც სიმშვენიერეს უათკეცებდა, და პირ შემცქერს გონებას მხდიდა...“

„ქუხდაა, მრისხანებდაა რიონი?.. ესროდა თავის ტალღებს იმ კლდეს, რომელზედაც ჩვენ გადახვეულები და ჩაკონებულები ვიდექით?..“

„არა გვეყურებოდა-რა. სააქაოს იმ წამს ჩვენთვის მხოლოდ ერთი, დიადი გრძნობა შეადგენდა, რომლითაც ორივენი ვიყავით გამსჭვალულნი. ერთ არსებად ვიყავით გარდაქცეულნი და ამისთვის ნეტარნი.“

„ოხ, რა ნეტარებაა, როდესაც გგონია მაინც, რომ შენი არსება მეორეს შეუერთე, და ორნი ერთ არსებად ხართ გარდაქმნილი, რომ „შენ“ „ის“ ხარ და „ის“ კიდევ „შენ“!...“

II

სწორედ ასეც მომივიდა. მეგონა, მხოლოდ მეგონა, რომ გულჩინაც იმასვე ჰგონობდა, რასაც მე. ეს იყო პირველი და უკანასკნელი. მხოლოდ მაშინ გამოვცადე ნეტარება და იმისთვის, რომ მწამდა; გულჩინაც იმასვე ჰგონობდა, რასაც მე.

„სულ ერთი წუთის შემდეგ გამომფხიზლდა...“

— „გულჩინავ, მიყვარხარ, მიყვარხარ და შენ კიდევ კითხვას არ გაძლევ: „გიყვარვარ, თუ არა, რადგანაც შენი მოქმედება უსიტყვოდ მიმტკიცებს. — ვუთხარი მე, როდესაც ტუჩი-ტუჩს გავაშორეთ და ხელი-ხელს ჩაკიდებულები აღგზნებით ერთმანეთს შევესცქეროდით.“

„— გიხარიათ?!. მე არ მინდოდა გამეგებინა თქვენთვის ჩემი გრძობა, მაგრამ ვგ არის ჩვენი უბედურება, რომ ვერ დავმალავთ და კაცებიც ამით ჰსარგებლობთ. — დაღონებით მითხრა გულჩინამ და თავი ძირს ჩაჰკიდა.“

— როგორ?!.

— შეურაც-ყოფას მიაყენებთ და მერე

ეტყვი: „უკაცრავად, კი არ მიყვარდით, გამიტაცევით“ ო. ამით გაათავებთ და მიატოვებთ ქალს.

— მე მაინც ვერ მიგიხვდით!!.

— თქვენც სხვებს ჰგვანებიხართ და ამისთვის მეუბნებით; „მე მაინც ვერ მიგიხვდითო.“

— მაშ რა უნდა მეთქვა, გულჩინავ, გარკვევით მითხარით?!— სიტყვა გავაწყვეტინე და ხელი ხელს უფრო მოვუჭირევი.

— არაფერი, წავიდეთ!... — მოკლედ მიპასუხა და გზას გაუდგა.

„მეც ამოვუღეჩ გვერდით და გაჩუმებული გავყევი.

„რა უნდოდა ეთქვა: „შენც სხვებს ჰგვანებიხარო... მაგას არ მეტყოდითო...“

„ვფიქრობდი და მაინც ვერ მივხვედრილიყავ... „ხომ არა ეწყინა-რა?“ ვეკითხებოდი ჩემს თავს და მევე ვაძლევდი პასუხს: რა უნდა სწყენოდა... ხოლოდ ნეტარებას იგრძნობდა, როგორც მე, და ისევე ბედნიერად უნდა სთვლიდეს თავს, როგორც მე...

— გიყვარვარ?!... მე დიდი ხანია თვალს.

გადევნებდი, მომწონდი ძალიან, მაგრამ ვერ ვბედავდი შენს გაცნობას. მეშინოდა...

— გულჩინავ!... — იმის სიტყვებით სანთელსავით დამდნარმა წამოვიძახე და ღმობიერად დავუწყე მზერა.

— მაშ გიყვარვარ?! ჰა, ჰა?...

— ჩემო გაიოზ, ჯვარს როდის დავიწერთ? — თვალის კაკლების გადატრიალებით დამეკითხა და თავი დახარა....

„გამომფხიზლდა. თითქოს ცივ წყალში ჩამაყურყუმელავესო, ისე იმოქმედეს იმისმა სიტყვებმა. ეხლა კი მივხვდი, რას ნიშნავდა იმისი სიტყვები: თქვენც სხვებს ჰგვანებიხართ და ..“ „მეწყინა, საშინლად მეწყინა. გულჩინა მე არ მეკუთვნოდა და იმ წამსაც კი, როცა მეგონა: „ჩემი არსება იმის არსებას შეადგენდა და იმისი კიდევ ჩემსას“, მე არ მკუთნებია. უთვალთმაქცია.

„ტყუილია?! ჰა?... განა გულწრფელი გრძნობა იკითხავს ჯვარის-წერას?!“

„ჯვარის-წერა და ყოველი მაგგვარი ჩვეულება და წესი თავის თავად შეუმჩნევლად მოჰყვება გულწრფელ სიყვარულს.

„უეცრივ, როგორც გწერ, გამოვფხიზლდი და დავინახე ჩვეულებრივი ქალი, ვასათხოვარი, რომელიც ცდილობს ბადეში გააბახს საქრმო. ამ ქალს გულჩინა ერქვა და არაფრით არ განირჩეოდა მარიაშებისგან, კატოებისგან, ნინო-ელენებისაგან იმის კითხვამდის კი გულჩინა სულ სხვა არსება მეგონა. მეგონა გულჩინას შეეძლო სიყვარული, სიყვარული უანგარო, გულწრფელი. მაგრამ... აი, სწორედ ეს „მაგრამ“, რომელიც, საცა არა მეგონია, გამოინასკვება, გადამელობა წინ და შემაყენა და მაშინვე არ მოვკურცხლე, რომ გულჩინა შორს, შორს დამეტოვებინა, რომ იმისი აჩრდილიც კი აღარ დამენახა...

„— გაიოზ, მაგრე რად დაჰლონდი?!

— მე?... არა, დალონებული არა ვარ!... დაბნევით ვუბასუხე და თვალი მოვარიდე.

— ვიცი, ვიცი... განა ტყუილად გითხარი წელან: შენც სხვებსა ჰგეცხარ მეთქი...“

— მე?... არა, და არა!... ნუ გგონია, მე უარს ვამბობდე. ჩემი მოქმედება ცხა-

დად გაჩვენებთ ჩემს განძრახვას და აქ სიტყვებს რაღა ადგილი აქვთ.

— ყველა მაგრე იძახის და ბოლოს კი გეუბნებიან: როდის გითხარი: „შეგირთავო“! ..

„— ყველა, ყველა!...“ გეყურება, ვარლამ, რა მითხრა გულჩინამ, „ყველაო“... ხა, ხა, ხა!... მეორე საბუთი მომცა, მოვშორებოდი, მაგრამ მე კიდევ, აი, რა ვუბასუხე:

— გულჩინავ, ყველა მაგას გაიძახის და მე კი არა მე საქმე მწამს და არა სიტყვა... გამიგონე, შენ მომწონხარ და რომ არ მომწონებოდი, ისე თავ-დავიწყებით არც მოგექცევოდი...

— რა ვუყოთ მერე, რომ...

— ისა, რომ მე შენზედ ჯვარს დავიწერ და...

— გაიოზ, ოჰ, რა მიყვარხარ!... — აღტაცებით (რა ვიცი, აღტაცებით წამოიძახა, თუ არა. გარეგნობით კი ყოველი იმისი კუნთების მოძრაობა აღტაცებასა ჰნიშნავდა) წამოიძახა და ღიმილით თვალეზი მომაპყრა.

— გულჩინავ, არა გკითხავ: „გინდივართუ არა, რადგანაც შენი მოქმედება შენს სიტყვებზედ მჭევრმეტყველად მიმტკიცებს. ჩვენ ერთმანერთისანი ვართ. ამ წუთს მაინც. გთხოვ, ჯერ ჩვენ შორის დარჩეს... იქნება რა მოხდეს. შეიძლება ცუდი მხრით გავიცნოთ ერთმანერთი, შეიძლება საძაგელი კაცი აღმოვჩნდე და მოისურვო თავიდან მოშორება. ეს უფრო ადვილი იქნება მაშინ, როდესაც არავის ეცოდინება. ხომ იცი, ეხლავე რომ გამოვაცხადოთ დანიშვნა, უფრო ძნელი იქნება ჩვენი განშორება, საზოგადოებისა მოგვერიდება.

— რა კარგი რამა ხარ, ჩემო გაიოზ!..

III

„გულჩინა ამის შემდეგ ჩემად ითვლება. ის ყოველთვის მეუბნება: „ჩემო გაიოზ, მე ხომ შენი ვარ და შენიო.“ გეყურება, „შენი ვარო“? მართლა ჩემია?. იმისი სიტყვები ნამდვილია?!. აი რა არის მიზეზი, რომ ვიტანჯვი, რომ სული მეხუთვის. არ ვიცი ჩემია, თუ არა.

„კანონიერად კი ჩემია. ეს უტყუარია,

რომ მე ცოლად გამომყვება და ჯვარსაც დავიწერთ. დღესაც რომ ვუთხრა: „წავიდეთ, ჯვარი დავიწეროთ“, ის მაშინვე გამომყვება და ჯვარს გადიწერს...

„თითქმის დამთანხმდა, თითქმის კი არა, მომიწონა კიდევაც, როდესაც მე ვუთხარი: „ჯერ ჩვენ შორის იყვეს-მეთქი“, მაგრამ, წარმოიდგინე ჩემი განცვიფრება, როდესაც შევიტყე, რომ მეორე დღესვე მთელმა ქ—მა იცოდა.

„ვინ შეატყობინა ეს ამბავი?...

„რასაკვირველია, გულჩინამ. იმის მეტი ვინ იტყოდა, როდესაც სხვამ არავინ იცოდა!

„რამ აიძულა გამოქვეყნება?!.

„არ ვიცი. იქმნება, როგორც ვფიქრობ, გულჩინამ შემატყო გამოცვლა და ისიც კარგად გაიგო, რომ საზოგადოების ხმისა მერიდება და აალაპარაკა ხალხი, რომ განშორების საშუალება მოესპო, შეეცდობოდა...“

„გულჩინა მეტის-მეტად ლამაზია, კეკლუცია, იმაზე ცუდი არა მსმენია-რა, იმას ყველა სიხარულით ცოლად შეირ-

თავს, და რად მოინდომებდა ჩემს შებორკვას?... რად?..

„იქმნება, მართლა გულწრფელად ვუყვარდე და სიხარულით სხვებს ახარა თავისი ბედნიერება?!..“

„ხა, ხა, ხა, ხა, სიხარულით ახარა მეთქი! რა ნახა ჩემში რომ შემიყვარა?... არა, არა და არა, იმას არ ვუყვარვარ!..“

„ეტყობა, ყოველი იმისი ნაბიჯი იმას მიმტკიცებს, რომ იმას არ ვუყვარვარ, რომ იმას ჩემი პატივისცემაც არა აქვს.“

„მე რომ გულჩინა გავიცანი, ქვეყანაზედ იმის მეტს ველარავის ვხედავდი. მინდოდა ყოველ წამს, ყოველ წუთს იმის გვერდით მემჯდარიყავ და მარტო იმისთვის მემზირნა.“

„თუ კი მე მემართებოდა ეს, რატომ იმას არა, რატომ ის კი არ სცდილობდა და არა სცდილობს, როგორც მე, რომ ჩემთან ერთად ყოფნის შემთხვევა მოიპოვოს?!..“

„რამდენ ღამეს ღითევია იმის სარკმლის ახლო, რამდენჯერ ამივლ-ჩამივლია, რომ თვალი მაინც მომეკრა, მაგრამ ამაოდ.“

ის ან ავადმყოფობას მოიგონებდა და ან კიდევ მშობლებს მიაწერდა, რომ ისინი უშლიან.

„გეყურება, მშობლები უშლიან?“. ის კაი მშობლები, რატომ სხვებთან სიარულს არ უშლიან, რომ შუა ღამემდის ნაცნობ ოჯახში არის ხოლმე, და იქიდან ხან ვინ გამოაცილებს და ხან ვინ?!

„არა, მშობლები კი არა, თითონ არ უნდოდა ჩემთან სიარული.“

„როდესაც ვკითხავდი, რატომ ხდებოდა ესე, ის, აი, რა პასუხს მაძლევდა: „ჩვენზედ ისეც ბევრს ლაპარაკობენ და ხშირად რომ ვიაროთ, მაშინ ხომ სულ აგვიკლებენ. მშობლებიც ამისთვის მიშლიან... ღმერთმა კი ნუ ჰქმნას, და შენ რომ აღარ შემირთო, მაშინ...“

გეყურება, რას მეუბნებოდა წინად?.. განა ნამდვილი სიყვარული, გულ-წრფელი სიყვარული ასე ილაპარაკებს?!..

„ეს კითხვა წინადაც მეზადებოდა, მაგრამ მე გულჩინას მაინც ვამართლებდი.“

„იქმნება, მართლა ვუყვარვარ, და საწყალი ვერ ჰბედავს თავის გრძნობის გამჟღავნებას.“

ნებას, გამოქვეყნებას...“ გავიფიქრებდი ხოლმე, მაგრამ ამავე დროს შხამივით სხვა წინააღმდეგი აზრი გულს მიშხამავდა: „ჰო, თუ სხვებთან ვერ ჰბედავს და ეკრძალება, როდესაც მარტოკანი ვართ, მაშინ რაღა ემართება?!..“

„ავუსრულოე თხოვნა. დავიცვი წესი და იმის მშობლებს გამოვუცხადე.“

„გულჩინას ამის შემდეგ ყოველ დღე ვხედავ და ერთი დღე რომ არ მივიდე, მაშინვე კაცს მახლებს წერილით და მეკითხება, რა მიზეზით არ მიველ იმასთან.“

„არა, ვარლამ, უეცრივ რა ძვირფასი გავხდი?.. წინად კვირეები გადიოდა, არ ვაგონდებოდი, და ეხლა კი ყოველ დღე მკითხულობს...“

„ერთხელ ვუთხარი და ძალიან იწყინა. ერთი კვირა აღარ მიველი და წერილიც აღარ მომწერა, აღარ იკითხა ჩემი ამბავი.“

„მეწყინა. მიველი და ვუსაყვედურე.“

„—მაკვირვებს შენი საქციელი!..— მითხრა ჩემ საყვედურზედ:—წერილსა გწერ, გწყინს, არ მოგწერ და იმაზედაც მისაყვედურებ.“

„მართლაც სულელობა მომდის. მაგრამ ვარლამ, შენ გულ ახლით გწერ და მინდა მიმიხვდე კიდევაც.“

„სულელობაა, მაგრამ რომ გაარკვიო, სულელობა არ არის...“

„იმის წერილებისა, ბარათების კითხვა მამბრაზებდა და მამბრაზებს იმისთვის, რომ შიგ ვერ ვპოვებ იმას, რასაც ვეძებ. მინდა შევიტყო: გულწრფელად ვუყვარვარ, თუ არა და, აი, ამას ვერა ვპოვებ. ყველაფერი სწერია შიგ, ყველაფერი, მაგრამ მე მაინც არა მჯერა, არა და არა. ყველაფერი სწერია, მაგრამ მაინც რაღაც აკლია, და ეს „რაღაც“ სტრიქონების შუადან ამოიჭვრიტება და მამბრაზებს. აი ერთი ნიმუში იმ მრავალ ბარათებისა, რომლებსაც, არ ვიცი, ისე მოკრძალებით ვინახავ და ისევე მოკრძალებით ვკითხულობ:

„...განა შეიძლება, ჩემო გაიოზ, ეგრე გულ-გრილობა, რომ დღეს არ მოხველ და არა ჰნახე შენთვის მკვდარი, საფლავამდის შენი გულჩინა? ჩემო თვალის სინათლე, დღეს უეჭველად მოდი თორემ, თორემ, ხომ იცი, აღარ გაკოცნინებ...“

„ხომ ამოიკითხე, ჩემო ვარლამ?... მე „თვალის სინათლეცა“ ვარ, ჩემთვის მკვდარიც“ არის, მაგრამ ეს ყველაფერი „სიტყვებია, სიტყვები და სიტყვები“...

• „ახ, ნეტავი იმის სიტყვებს შინაარსი ჰქონდეს, ვიყვე ამაში დარწმუნებული დამაშინ თუნდაც ლუკმა-ლუკმა ამკუწონ, სიხარულით, ღიმილით მივეგებები სიკვდილს და თან გულჩინას სახეს ჩავიტან, იმის არსებით შეივსება ჩემი არსება; ჩემი არსება იმის არსებათ გარდაიქმნება...“

„მაბრაზებს იმის ბარათები, მტანჯავს, მაგრამ ამავე დროს მასიამოვნებს კიდევაც, და მინდა, რომ სულ ვიკითხო, ყოველდღე მოდიოდეს იმისგან ბარათები.“

„ამისთვის არის, რომ ისიცა მწყინს, როდესაც იმისგან წერილები არ მომდის...“

„თუ დარწმუნებული ხარ, — იტყვი: რატომ უარს არ ეუბნები და თავს რად იტანჯავო“...

„კიდევაც ეგ არის, რომ დარწმუნებული არა ვარ. დარწმუნებული რომ ვიყვე, გეფიცები, უარის თქმა არ დამეთაკილებოდა, სიხარულით უარს ვეტყოდი და“

სამუდამოდ გავშორდებოდი. კიდევაც ეგ არის, რომ დარწმუნებული არა ვარ, და ამის გამო უარს არ ვეუბნები...

„რად მინდა, რომ მარტო მე მიყვარდეს და იმას კი არა?! ჩემი ცოლ-ქმრობის იდეალი ეგ არ არის, რომ მე მიყვარდეს და იმას კი არა, ან იმას ვუყვარდე და მე არა.“

„არა. ცოლ-ქმარნი „ერთ ხორც და ერთ სულად“ უნდა იყვნენ, ორივეს ერთმანეთი უნდა უყვარდეთ...“

„დღე, მითხრას: არ მიყვარხარო, და მეც თავს არ მოვიკლავ, არ ჩავაცივდები შემიყვაროს.“

„განა არ შეიძლება, ისე მიყვარდეს შორით, დაუახლოებლივა?“

„კიდევაც ამისთვის გწერ ყოველისფერს გულ-ახდით, რომ დამეხმარო და შემატყობინო: ვუყვარვარ თუ არა, გულწრფელია იმისი სიყვარული თუ არა? რომ გულწრფელად ვუყვარდე და ჩემი უარის თქმანედ აუტეხოს რამე თავის თავს, ან თუნდაც ცოტაოდნად მაინც იტანჯოს, ხომ ველარ ვიცოცხლებ და, თუ ვიცოცხლებ,“

სიცოცხლე ჯოჯოხეთად გარდამექმნება?!

„ბევრჯელ გარდავსწყვიტე უარის თქმა, წერილები წერილებზედ დამიწერია, მაგრამ მიმიფხრეწია და ნათხრეწების მთელი ხროვა დამიყენებია, რადგანაც წერილებით უარის თქმა უხერხულად მიმიჩნევია და ისევ პირადად გამოცხადება მირჩევნია, მაგრამ... მაგრამ, როდესაც მივდივარ მომზადებული, წინაღვე აფორიაქებული და სიტყვა დამზადებული, გულჩინა კარებში მომეგებება და ტკბილად, ალერსით, თითქოს ცოტათი საყვედურითაც შეხამებულ სიტყვებით მომმართავს: „ჩემო ტეტიავ, კიდევ გამჩვერით მოხვედიო?!“

„საკმარისია ეს სიტყვები, რომ ჩემი დამზადებული სიტყვა გააქარწყლოს, გააქროს, დამამუნჯოს და მომაჯადოვოს.

„ენა აღარ მემორჩილება ხოლმე და მხოლოდ უსიტყვოდ ვკოცნი და ვკოცნი, თითქოს ამ კოცნით მსურდეს ჩავაქრო ის ცეცხლი, რა ცეცხლიც გულში მიბრძალებს და დავახშო ყოველივე გულჩინას წინააღმდეგი აზრი...

„რიონი რას შეეღრება, რასა?! რიონი

კი არა, ზღვაც არ შეედრება გულჩინას თვალებს. გულჩინას გაცნობამდის თუ რიონის ტალღებს ჩავკირკიტებდი და ვცდილობდი იმის საიდუმლოს ამოცნობას, ეხლა გულჩინას თვალებს ვაცეცდები, მაგრამ სადაა... სადა?!... წყვდიაღია ჩემთვის იმისი ბუნება. იოტის ოდენაც ვერა შემიტყვია-რა!..

„ვარლამ, გენაცვა ვარლამ, დავიბენი, თავ-ბრუ მესხმის, ველარა გამიგიარა, დამიხსენი!..“

შენი გაიფი.

23 მაისს—96 წ.

ქ. ქ

IV

წავიკითხე ბოლომდის. ერთხელ კი არა, ორჯელაც, მაგრამ ვერა გავიგე-რა და, აბა, რა პასუხს მივწერდი, თუმცა კი მინდოდა მიმეწერა რამ, რადგანაც გაიფი ჩემი კარგი მეგობარია, და იმისი ტანჯვა ჩემ ტანჯვად მიმაჩნდა.

თავი გავიქნივ-გამოვიქნივე, მხრები ავიჩიჩე და წერილი გადავდე იმ განზრახვით,

რომ ერთი კიდევ წამეკითხა და შემდეგ ისე მიმეწერა ჰასუხი. მაგრამ, რაკი გადავდე წერილი, ხელში აღარ ამიღია. ერთი ორ დღეს კიდევ მახსოვდა და მერე კი სულ გადამავიწყდა, რადგანაც ისე ვიყავი გართული „ბანკობიანობით“, რომ წერილი კი არა, პურის ჭამაც მავიწყდებოდა...

საზოგადო, თუ კერძო კრებაზედ დასწრებაში, ისე გამაძედა, რომ ბანკის გარდა ქვეყანაზედ არსებობდა კიდევ რამე თუ არა, აღარ ვიცოდი. ორნი ერთმანეთს რომ შევხვედრილიყავით, მაშინვე იღია და ვანოზედ დავიწყებდით ბაას და ლანძღვა-კრულვით ვიხსენიებდით მოწინააღმდეგეს; თუ ორივენი ერთის მომხრენი ვიყავით, წინააღმდეგ შემთხვევაში კი წავცვივოდით და თითქმის ყელში ვსწვდებოდით ერთმანეთს, თითქოს ერთმანეთის მოსისხლე მტრები ვყოფილიყავით.

აბა, ამისთანა გამწვავებულ დროს გაიოზი რაღას მომაგონდებოდა, გინდაც გაიოზი ჩემ ბუნებად ყოფილიყოს? იქმნება სულაც არ მომაგონებიყოს და მიმევიწყნა, რომ თითონვე არ მოეგონებინა.

სწორედ იმ დღეს, რადღესაც უკანას-
კნელი კრება გათავდა და შინ დავბრუნ-
დი, ცოტა ხნის შემდეგ მოსამსახურემ
ვინაობის ბარათი შემომიტანა.

დავხედე და მაშინვე კარებისკენ გავ-
ქანდი.

— არა გრცხვენიან, ბიჭო, ჩემთან რომ
ბარათებით მოდიხარ?!—ვეუბნებოდი და
თან ვეხვევოდი.

— რა ვქნა, ბიჭო მკითხა: „ვინა ხა-
რო“, და მეც ბარათი შემოგიგზავნე.—
დაღვრემით მიპასუხა გაიოზმა და წინ გა-
მიძლოლა.

ძალიან მეწყინა, რომ პირ-და-პირ ჩემ-
თან არ მოვიდა და სასტუმროში ჩამომ-
ხდარიყო.

გაიოზი და მე ერთად შევიზარდენით,
განუშორებლები ვიყავით და ძალიანაც
გვიყვარდა ერთმანეთი. ჩვენი ყოველი
წინად განუყოფელი იყო და ეხლა კი პირ-
დაპირ ჩემთან არ მოვიდა.

სულ ჩამფუჭა ამ გარემოებამ, მაგრამ კი
ვერა ვუთხარი რა სასაყვედუროდ, რადგა-
ნაც მომაგონდა იმისი წერილი და ამ დრომ-
დის უპასუხობა...

გაიოზს ცოტათი მორიდება უყვარდა. მაშინვე და ეხლა მიზეზი ჰქონდა უფრო მომრიდებოდა. ისეთი საიდუმლო მანდო, ისეთ წუთს დამეკითხა და რჩევას მთხოვდა და, რასაკვირველია, ჩემი უყურადღებობა რომ დაინახა, მომერიდებოდა.

— ძმობას გეფიცები, — დავიწყე სულ უადგილოდ თავის მართლება: განზრახ...

— კმარა, კმარა, ჩემო ვარლამ, ვიცი რაც გინდა სთქვა. მე სულაც ფიქრად არ მომსვლია გისაყვედურო რამ და გაგამტყუვნო, რომ პასუხი არ მომწერე.

— მაშ რას ნიშნავს, რომ პირდაპირ ჩემთან არ მოხველი და ეს ვინაობის ბართიც?!..

— ვინაობის ბართზედ წელან გიპასუხე და მეორეზედ კი ეხლა გეტყვი: პირდაპირ შენთან იმისთვის არ მოველი, რომ, ვფიქრობდი, იქმნება შინ არ დამიხვდეს და აქა-იქ ხეტიალს კი სასტუმროში ჩამოხდომა ვარჩიე.

— მაშ ეხლა ჩემთან გადმოხვალ, ჰა?!..

— გადავებვიე და ვაკოცე.

— რასაკვირველია.

— რა გადასწყვიტე?.... — ჩემდა უნებუ-

რად შევეკითხე და მაშინვე კი ენას ვიკ-
 ბინე...

— რაც გადაწყვეტილი მქონდა: ჯვარს
 დავიწერ მარიამობის თვის გასულს, მეტი-
 მეტი სისულელე მომდიოდა. რომ ვცდი-
 ლობდი შემეტყო, გულ-წრფელად ვუყვარ-
 ვარ თუ არა, ეხლა დავრწმუნდი, მართ-
 ლადაც რომ ვუყვარდე, ეს ჩემთვის გაუ-
 გებარი იქმნება. უფრო დიდი სისულელე
 ჩავიღინე, რომ შენ რჩევას გთხოვდი...

— აკი არ გემდურებიო...

— მე მაინც მაგას ვიტყვი, რომ არ გემ-
 დურები; როგორ დაგემდურო, როდესაც
 შენ არ შეგეძლო რაიმე პასუხი მოგეცა?...
 ქალს სრულებით არ იცნობ და, აბა, რო-
 გორ მიპასუხებდი ჩემ კითხვაზედ?..

— დიდი ხნის გაჭიმული ნერვები—
 განაგრძო ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ—
 მომიღუნდა, მომიჩლოუნგდა. რავდენად მწვა-
 ვი იყო ეს კითხვა ჩემთვის, იმდენად ეხ-
 ლა უმნიშვნელოა. ხომ სულ ერთია?!. ხე-
 ლი ჩავიქნიე და ამ ხელის ჩაქნევას ჩემი
 ნერვებიც ჩავატანე. ეს ერთი კვირაა სულ
 მოშვებული ვარ და, რაც უნდა შევიტ-

ყო გულჩინას შესახებ, მაინც „სულ ერთი“ იქმნება...

ბევრი რამ მინდოდა მეკითხნა, ბევრი რამ გაუგებარი, დაუმთავრებელი იყო წერილში, მაგრამ ველარა ვბედავდი, რადგანაც ვატყობდი, რომ მოგონება, გამოკითხვა ძალიან შეაწუხებდა, თუმცა კი იძახდა: „სულ ერთიაო“.

ამისათვის გამოვცვალე ბაასის საგანი და ქუთაისისა, იმერეთის ჭირ-ბოროტზედ ჩამოვუგდე ლაპარაკი...

—.. თქვენ თეატრის დარბაზი გქონდათ, როგორც შენ იძახი და გაზეთებშიაც იწერებოდნენ; ენის მოსაქავლებელ ადგილად, ქუთათურებს უფრო მუდმივი ადგილი აქვთ. ეს — ბულვარი და იქვე ბულვარი, და იქვე ბულვარის ახლო—ფრიად შესანიშნავი რესტორანი; ამ რესტორანის არსებობა შენ არ გეცოდინება. ეს სულ მოკლე ხანში გააღეს...

გადი ბულვარში უფრო სადილისა და ვახშმის დროს, რესტორანში შედი დიიქ შეიტყობ ქუთაისის ინტელიგენციის ჭირ-ბოროტს. მოხუცი, ახალგაზდა იქ იყრის თავს და...

ძნელად ასაწერია, რა ცხარე ბაას ჰმართავენ, რა აღგზნებით შლიან და იქნევენ ხელებს, თვალებს აკვესებენ, და იმათ ბაგეთაგან გადმოსჩქეფს, გადმოხუის სიტყვები, რა სიძლიერით ესვრიან ერთმანეთს დანაჩანგალს და ჭურჭელს კი არა, ბოკოსა, დარვინსა, სპენსერსა, კარლ მარქსსა და სხვ. სხვ. და ამგვარად მსოფლიო კითხვებს არჩევენ, სახელმწიფოებს ერთმანეთს ახლიან და...

კმაყოფილნი თავიანთ თავისა ემშვიდობებიან ერთმანეთს და ისვენებენ იმისთვის, რომ, ხა-ხა-ხა-ხა, მეორე დღესაც შეიყარნენ და კიდევ დარვინი, ბოკლი, სპენსერი, კარლ მარქსი უფრო ძლიერად ესროლონ ერთმანეთს!...

ერთი კვირა გავიდა, რაც გაიოზი მესტუმრა. ყოველ დღე დიდ ბაას გავმართავდით ხოლმე. თითქმის სულ გადავაბრუნეთ მთელი ქვეყნიერობა, მხოლოდ ერთ საგანს არ შევხებხვართ. ეს — რაც გაიოზს აწუხებდა. ვატყობდი, რომ გაიოზი ერიდებოდა, და მე ხომ უფრო მოვერიდებოდი.

ნაწყვეტ-ნაწყვეტად შევიტყე, რომ ის თავის გამოსაცდელად გამოჰრიდებოდა ქ—ს.

ახლოს რომ იყო,—მიტხრა ისე გაიო ზმა:—იქნება იმისთვის ვირეოდი.—მინდა ერთ თვეს მაინც შორს დავყო, ჩავუკვირდე ჩემს გრძნობასა. წერილიც არ მინდა მივწერო და არც იმისაგან მინდა მივიღო. ამისათვის ადრესიც არ დავუტოვეო...

თუმცა ესა სთქვა, მაგრამ შევატყე, რომ მეორე დღესვე წერილი სადღაც გაგზავნა და მოუთმენლად პასუხს ელოდა. დაბრუნდებოდა სახლში თუ არა, მაშინვე მოსამსახურეს მიჰმართავდა: „წერილი ხომ არა მოსულა რაო... ხომ კარგად იცი ჩემი გვარი და სახელი? უკან არ გააბრუნო, თუ აქ მოიტანეს. წერილების დამტარებელსაც უთხარი: გაიოზ კერაშვილის სახელზედ წერილი აქ მოიტანოსო...“

გაიოზი შინ არ იყო, როდესაც წერილი მოიტანეს. იმ დღეს გვიანაც დაბრუნდა. წერილი მე გამოვართვი. მინდოდა თვალ-ყური მედევნებინა, რა შთაბეჭდილებას მოახდენდა ამ წერილის მიღება და წაკითხვა.

მოვიდა თუ არა, იკითხა: „წერილი ხომ არ მოსულაო?..“

— როგორ არა, აი.— ვუპასუხე მოსამსახურის მაგივრად და გადავეცი.

ხელების კანკალით თვალეზ გაბრწყინვალეზულმა გამომგლიჯა ხელიდან და მაშინვე თავი გადაუხია. შტემპელს, ადრესს არც კი დაჰხედა, თითქოს უკვე იცოდა, საიდანაც ზევისი მოწერილიც იყო...

„აჰ!...“ — წამოიძახა უეცრივ წერილი გადაშალა თუ არა და საჩქაროდ წერილის ბოლოს დაჰხედა, — პირი სახის კუნთები აუთამაშდა, ტანი შეერყა, და უეცრივ სარკმელთან მდგომ სავარძელში ჩაეშვა.

ნახევრობამდი არც კი ჩაეკითხნა წერილი, რომ ხარხარით წამოვარდა:

— ვარლამ, ... ვარლამ, ... ვარლამ!.. — ყვიროდა უთავბოლოდ და თან მეხვეოდა, მკოცნიდა, მატრიალებდა და გიჟსავით ხარხარებდა.

— რა იყო, რა მოგივიდა?!.. — ვეკითხებოდი, მაგრამ პასუხს არ მაძლევდა. ისევ ხარხარებდა, მკოცნიდა, მჯმუჯნიდა.

და გაუგებრად გარბახდა: „ვარლამ... გულჩინა... დავრწმუნდიო“..ო.

მე კიდევაც შემეშინდა. „ხომ არ გაღაირია“-მეთქი, —ვეფიქრობდი და ვცდილობდი, როგორმე დამემშვიდებინა.... ძლივს, როდის დამშვიდდა და მაშინ-ლა მიპასუხა რიგიანად:

— აი, წაიკითხე და შეიტყობ, რამაც გამახარა ასე. ვერ წარმოიდგენ, ვარლამ, რა ლოდი მომწყდა გულიდან და რანაირად თავისუფლად სუნთქვა დავიწყე!.. ვმადლობ... ვმადლობ შეცდომას... კაცის გულ-მავიწყებას... წერილი გამოვართვი და ხმა-მალლივ კითხვა დავიწყე:

„ჩემი გონებიდან განუშორებელო, პოლიევკტი, ნეტავი ეხლა აქ იყვე ..“

— ვის წერილებს მაკითხებ?!— შემკრთალმა მძივმართე გაიოზს და წერილის კითხვა შევსწყვიტე.

— წაიკითხე, წაიკითხე და შეიტყობ, ვისასაც, ნუ გეშინიან.

„...ამ ზაფხულს ხომ შეგეძლო მოსვლა?!—განვაგრძე კითხვა: „შარშან ზაფხულს რა ცუდად გაგატარებინე დრო,

რომ წლებულ აღარ მოისურვე მოსვლა. წელს უფრო უკეთესად, უკეთესად კი არა, ნეტარებით გავატარებდით დროს.

„მაგრამ ისწავლე, ისწავლე და ყველაზედ უმჯობესი კაცი გამოდი. ეს ერთი ზამთარი-ლა იქმნები მანდ. არა უშავს რა. როგორც იქმნება უშენოდ გავძლებ, გავიჭირვებ თავს, მხოლოდ იმ პირობით, რომ სამუდამოდ ჩემი იყვე, ჩემს გვერდით დარჩე. მე მაშინ უკვე ქმრიანი ვიქმნები. შენ ქუთაისში იშოვი ადგილს და... ახ, რა ნეტარებაში ვიქმნებით!.. ნეტავი ჩქარა დადგეს ის ნეტარი წუთი!..“

„ჩემი ტეტია ისევ ისე ბურტყუნებს, იჩმუჩნება საცოდავად, მაგრამ რას იზამს? ისე მყავს გაბმული, რომ თავს ვერ დაიხსნის.“

„გუშინ მივიღე წერილი. ის ეხლა თბილისშია. აი რასა მწერს:“

„...ეხლა ხომ ჩვენ ერთმანეთისა ვიქმნებით; ხომ კარგად იცი, ამ მოკლე ხანში ჯვარს დავიწერთ?!.. მაშ ეხლა მაინც მითხარი შენი წარსული. იქმნება იმისი გაგებით მაინც დავრწმუნდე, გულწრფელად გიყვარვარ, თუ არა...“

გულჩინავ, შენ ყოველთვის მარწმუნებ, ყოველთვის მეუბნები, რომ გიყვარვარ, მე მიზეზიც არა მაქვს, რომ არ გერწმუნო, მაგრამ, რა ვიცი, რატომ არა მრწმუნდები?

გენაცვა, გულჩინო, ამისრულე ეს მცირედი თხოვნა... „აი, სულ ამას ჩივის, ეს გაჰხდომია სატირლად.

ბეჩა, რომელი თავხედი ქალწული გადუხსნის თავის საქრმოს გულს და ყველაფერს უამბობს! ეს როგორ არ უნდა იცოდნენ ყმაწვილებმა, რომ ამგვარ კითხვებს იძლევიან. მეტი მეტი გულ-უბრყვილობაა, არა, პოლიიექტ?

ისეთ აბდა-უბდას ვწერ იმის კითხვაზედ პასუხად, რომ, მგონი, ვერც თავი გაუგოს და ვერც ბოლო...

ნეტავი შენ ცოლქმრობის წინააღმდეგი არ იყვე; რომ იმისთვის ხელი შეკრა და თავიდან მომეშორებინა?!.. სწორედ გითხრა, მომწყინდა კიდევაც იმისი ბურტყუნი.

ან კიდევ მე გეთანხმებოდე და ეგეთი რწმენა მქონდეს. შენ რომ ქალი იყვე, მაშინ დამეთანხმებოდი, რომ ჩვენ დრო-

ში კანონიერი ქმარი ქალისათვის აუცი-
 ლებელია.

ქმარი ქალისათვის ფარია, ფარდაა და
 მეც ამ ფარდას ვეძებ, რომ იმის იქით
 მე და შენ უშიშრად, მოურიდებლივ ვი-
 სიყვარულოდ...“

ველარ დავათავე კითხვა, ისე ავღელდი,
 და წერილი იქით ვისროლე...

— ეი, ძმობილო, ეგრე ნუ ისვრი ჩემს
 მხსნელს.— გამეხუმრა გაიოზი და წერილი
 აიღო.

მე გაიოზხედ ჯავრი მომივიდა, რომ ის
 ასე ხუმრობს ამ დროს...

— კი, მხსნელია, მაგრამ მე ვერ გამი-
 გია, ამ წერილს შენთან რა ადგილი
 აქვს?..

— ადვილი ასახსნელია. გულჩინას ორი
 წერილი, ჩემთანღ პოლიევკტთან, ერთ დროს
 დაუწერია და კონვერტები შეკშლია...
 და, აი, ამ უბრალო შეცდომას რა შედე-
 გი მოჰყვა.

მგონი, ჩემი სიცოცხლე რომ ამის ამო-
 ცნობაში გამეჭარებინა, ესე თვალ-ნათლივ
 ვერ დავრწმუნდებოდი.

გაიოზი ლაპარაკობდი და მე კი აღელვებული ოთახში დავდიოდი.

— ჰხედავ, ვარლამ, იქ ქალწულები რა ცბიერებას იჩენენ?!

— ვხედავ, ვხედავ! იმასაც ვხედავ, რომ როდესაც საქრძოები ტყობულობენ ამ ცბიერებას, ხარხარს იწყებენ!..

— შენ მართალი ხარ, ჩემო ვარლამ! — სიცილით მიპასუხა და ხელი გადამხვია.

— ეხლა რას აპირობ?...

— აი რას ვაპირობ. — მიპასუხა ღ გულჩინას წერილს ბოლოში მიაწერა:

„ეს წერილი შეცდომით ჩემთამ გამოგზავნიან. მე გავუგზავნიდი პოლიევკტს, მაგრამ სჯობია, შენვე გაუგზავნო...“

გაიოზი.

ქალს თავზარი დაეცემოდა, აშას რომ წაიკითხავდა. მინდოდა მეთქვა, მაგრამ გავჩუმდი და მხრები-ლა ავიჩიჩე.

V

დადუმდა გაიოზი. რაც წერილი ბოლოში მიწერით გაუგზავნა, ხმა აღარ ამოუღია. რამდენჯერ შევეკითხე, რამდენი

ვეცადე საბაასოდ გამომეწვია, მაგრამ ჩემი მეცადინეობა ამაოდ რჩებოდა. ყოველ ჩემ კითხვაზედ ან სულ არას მიპასუხებდა, და ან კიდევ დაბნევით, უაზროდ თავს ჩამიქნევდა, ხელებს გამისავსავებდა.

ალარც ჭამა-სმა იყო იმისთვის, ჩამოხმა...

საითაც უნდა ხელი გამეშვირა, ხმის ამოუღებლივ წამომყვებოდა.

მეც ვისარგებლე ამითი და ერთ ხუთშაბათ საღამოს მუშტაიდისკენ წავიყვანე. ვიცოდი ამ საღამოს ხალხი მრავლად იქმნებოდა და ამისთვის ვიფიქრე, იქმნება ხალხის სიმრავლემ გამოათხიზლოს-მეთქი.

მშვენიერი საღამოც იყო. თუმცა დღის სიცხის ბული ისევ ტრიალებდა, მაგრამ მაინც თავისუფლად სუნთქვა შეიძლებოდა.

აუარებელი ხალხი მიეშურებოდა ცხენმიგნულათი, თუ ისე ეტლებით. ჩვენც დავიჭირეთ ეტლი და ჩქარა მუშტაიდში მტკვრის პირას ახლო მოედანზედ ფანჩატურის გარს შემორტყმულ ხალხის მოძრავ რკალში ჩავებით.

მგონი, ამოდენა აუარებელ სხვა-და-სხვა ჯურის ხალხში მარტო მე და გაიოზი ვი-

ყავით გაწამებულები, თორემ სხვა ყვე-
 ლა მხიარულობდა, იცინოდა, ცხარედ ბა-
 ასობდა.

არ ვიცი, გაიოზი რაზედ ფიქრობდა,
 და მე კი ფიქრით არაზედ ვფიქრობდი, ხმო-
 ლოდ ყურს ვუგდებდი უცნაურ, თითქოს
 ფუტკრის სკიდან გამონაცემ, ხალხის
 გუგუნს.

თანჩატურის ქვეშ კი ამოფარებულიყო
 გურულ ტანისამოსით მორთული პატარა
 მემუსიკეთა გუნდი, რომელიც დრო გა-
 მოშვებით საკრავებს ხმას აღებინებდა.

არ ვიცი, სხვაზედ რა შთაბეჭდილებას
 ახდენდა; საფიქრებელია, კარგს, რადგა-
 ნაც დიდის აღტაცებით უკრავდნენ ტაშს,
 როდესაც რომელიმე პიესას დაასრულებ-
 და გუნდი.

ჩემზედ კი ძალიან ცუდს.— პატარა მე-
 მუსიკეთა დაკრული პიესა არც სულს და
 არც გულს არ ეხებოდა; იმათი მოქანცუ-
 ლი სახე კი სულსა და გულს მიწამლაფ-
 და, და ერთს-ღა ვნატრობდი: ჩქარა წა-
 სულიყვნენ და დაეძინათ ამ ბავშვებს.

— ვარლამ, წავიდეთ იქით, აგერ, აი, იმ

ბნელ ხეივნისაკენ!.. — მომმართა გაიოზმა და მკლავში ხელი წამავლო.

გამეხარდა. პირველად ამოიღო ხმა ხარხარ-სიცილის შემდეგ. სიხარულით გამოველ ზოძრავ რკლიდან, რომელიც უკვე შეთხელებულიყო, და მტკვრის პირა ხეივან-ხეივანს მძიმე ნაბიჯით წავედით...

„...გეხსომება, იქაც, ფერმაშიაც, არის ამ გვარი ბნელი ხეივანი. ხშირად მე და გულჩინა დავდიოდით და... ახ!..

სახე საცოდავად დაეჭმუნა, და ტანი შეერყა. შუბლზედ ოდნავ ხელი გადისო და მტკვრის პირას პატარა ფანჩატურიდან გამომავალ წყვილ ქალ-ვაჟისკენ მიიშვირა თითი.

აგერ ისე, როგორც ეგენი, მკლავებ გაყრილნი, ერთმანეთზედ მიყრდომილნი გაჩუმებულები ვისხედით. ხომ იქაც არის მაგეთი ფანჩატური რიონის პირას. აქ მაღალი კლდიანი კიდვა, იქ კი დაბალი, მაგრამ სასიამოვნო, რიონის გმოზა მკაფიოდ მოისმის.

„ჩვენც, ეგრე, ფეხის ხმას ვუსხლტოდით. გვინდოდა მარტოკანი ვყოფილიყავით.

„არა, არა, არა!.. იმას არა სდომებია, მარტო მე მინდოდა, მე... მეგონა კი...

„რა კარგი იყო, ვარლამ, რომ ვსცდებოდი, ვსტყუვდებოდი. ნეტავი იმათ, ვინც სცდება და ვისაც ჰგონია, რომ ერთ ხორცად და ერთ სულად არიან!.. აგერ ისინიც, რომ მიდიან, ბედნიერები არიან. ბედნიერები არიან, რომ სტყუვდებიან და ჰგონიათ, მარტო ჰგონიათ. იმათ გულში რომ ჩაიხედო, ხომ შეეგეშინდება, ხომ დაინახავ იმათ ცბიერებას!.. იქაც, მოედანზედაც ხომ ჰნახე, როგორ ეჭუკჭუკებოდნენ ერთმანეთს, როგორ ლმობიერად უმზერდნენ?! ხომ სულ ტყუილი თვალე ბის ტრიალია, ხომ ატყუებენ ერთმანეთს?! არა? ჰა?!.

„მარტო ეხახუნებიან ერთმანეთს, სხვა არაფერი. არც სული და არც ხორცი ერთმანეთს არ უდგება...

„აბა ჩაუკვირდი, მიჰხვდი?!

ჩვენ ფანჯატურის ქვეშ დავსხედით. მე თორ მეტე ჟამი იყო; მემუსიკეთ შესწყვიტეს დაკვრა, ხალხის ხმაც მისწყდა. მტკვარი-ლა ბუტბუტებდა და მოსთქვამდა გაუგებარ ენით თავის მწუხარებას...

„...ბევრი არ ჰლალატობს საქმით, აღსრულებაში არ მოიყვანს თავის განზრახვას, მაგრამ განზრახვით კი, აბა ჩაუკვირდი, ვინ არ განიზრახავს?!

„თუ კი განიზრახა, უკვე ულალატა, მოჰშორდა, ჩამოეცალა, განმარტოვდა. ორნი ერთ არსებად აღარ არიან. ეს კი ყოველ წუთს, ყოველ წამს ხდება. კაცი თუ ქალი, ორივენი ჰლალატობენ. საქმით თუ არა, განზრახვით მაინც. განზრახვით ლალატი და საქმით, ორივე ერთია. ორივე ლალატია და არაფრით განსხვავდება. „რომელი ხედვიდეს დედაკაცსა გულის თქმასა მას, მუნვე იმრუშა...*) საცა ლალატია, იქ ერთობას ადგილი არა აქვს. ვერა, ვერა! კაცი მარტოდ იბადება და მარტოობა, ეულობა სიკვდილიანდის თანა სდევს...

„ნეტავი იმას, ვინც ამას არა ჰგონობს. ის ბედნიერია.

„რა არის ამისი მიზეზი? რად არის ადამიანი დევნილი?.. ვინ დასწყევლა?..

*) სახარ. მათ. თ. V, მუხ. 28.

„ვინ? ვინ?... ვილა ვინ, თითონ... ადამიანი ყოველისფერს მოიძოქმედებს, მაგრამ გულწრფელად კი არასფერს. გულწრფელობა კი ნიადაგია ყოველივე ბედნიერებისა...“

„რა ვიცი, ეხლა შენ თითქოს გულმოდგინეთ მისმენ, თითქოს მეთანხმები კიდევაც, მაგრამ რა საბუთი მაქვს, რომ გერწმუნო?!.. იქმნება იცინი კიდევაც, სულელადაც მსახავ. რა ვიცი, მოქმედობდა როდისმე ადამიანი გულწრფელად?... არ ვიცი. ეხლა კი, ჩვენ დროს, არა, არ მოქმედობს, თუმცა კი ყოველთვის ამას ამტკიცებს სიტყვით.“

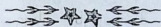
„ახ, რა სამწუხაროა ხოლმე, როდესაც, ჰხედავთ, რომ კაცი თავსა და პირს იმტვრევს, გულსა და მკერდს ხელს იბრაგუნებს და გარწმუნებს, რომ ის გულწრფელია!..“

„მე თუ გაზეთებიდან ვტყობულობდი, შენ პირდაპირ ისმენდი ბანკისათვის მებრძოლთა და წამებულ სიტყვებს; არ გეყურებოდა, როგორ ორივე მხარეს „სამშობლო“, მისი სარგებლობა პირს ეკერათ?“

„რა ვიფიქრო?!... გულწრფელები არი-
 ან?!... ჰა?!... მითხარი: მართლა სამშო-
 ბლოს სარგებლობა ამოქმედებდა მათ, თუ
 სხვა რამ?..“

მეწყინა. მეც შემეხებოდა ეს განკიცხვა,
 მაგრამ რა მეპასუხნა? პასუხის მაგივრად
მხრები-ლა ავიჩიე.

6 ღვინობისთვის 96 წელს.

„ი ს !?“

ალოებზედ ყველამ დაიძინა. მთელ დღეს სიცხის გულზე ტრიალმა ისე დაქანცა გლეხობა, რომ რამწამს ახლად გაღეწილი ხორბალი, თუ ქერი ჯინებში ჩაცალა და ბზე კი კალოს პირას მიაგროვა, მაშინვე დაწვა ქოხებ ქვეშ და ღრმა ძილს მისცა თავი, რომ ახლა მეორე დღეს შეუდგეს ისევ იმ მოქანცვას და თავბრუ-დამსხმელ კალოზედ ტრიალს.

აღექსას კალოს პირას, ქოხ ქვეშ, მარტო იმის ცოლ-შვილი იწვა, და ცოტა ქოხის იქით—იმისი მოჯამაგირე. თითონ კი საღამოს სოფელში *) წავიდა და ცოლ-შვილს ამბავი დაუგდო, თუ ამალამვე არ

*) კახეთში კალოები სოფლის გარედა აქვთ, ზოგ-ზოგ სოფელს ორი-სამი ვერსის სიშორეზედ, და ლეწვის დროს მთელი სოფელი კალოებზედ გაიხვეტება ხოლმე.

ჩამოველ, დილაზე ადრე მაინც მოგეშვე-
 ლებით კალოს გაშლასაო.

დიდი ხანია იმისმა ცოლმა და ორმა პა-
 ტარა ქალ-ვაჟმა დაიძინა, და მოჯამაგი-
 რემ ხოშ დაწოლის უმაღ ხვრინვა ამოუშ-
 ვა. მარტო თიკოს, ალექსას გასათხოვარ
 ქალს, არა სძინავს და მოუსვენრად არის.
 მალი-მალ მუთაქიდან თავს იღებს და ქა-
 ლი-აყვანა *) მთის წვერისკენ იხედება,
 საიდანაც მთვარე უნდა ამოვიდეს და იმის
 შუქმა უნდა ანიშნოს, რომ ისიც, ისიც,
 რომელმაც იმის უმანკო გულში მე-
 ტად ტკბილი და დამატრობელი გრძნობა
 აღრძრა, რაც არა ერთსა და ორს უმან-
 კოს ათევენებს ღამეს და ხან ერთ გვერდს
 აცვლევინებს და ხან მეორეს, ხან პირისა-
 ხეს ბალიშში ამაღვინებს და, დაუკმაყო-
 ფილების გამო, ცრემლს აფრქვევინებს და,
 ხან კიდევ, ტკბილის ნეტარის ღიმილით
 უბრწყინებს სახეს, რომ ისიც მთვარის
 ამოსვლისას ქოხის პირდაპირ კონცხის წვე-
 რიდან გადმოსტვენს...

*) სოჯელ შილდას ახლოა.

დღეს იალალიდან ჯერისთვის ჩამოვიდა, ამასთან ერთად შუადღემდის კალოზედტრიალებდა, ერთად უქცევდა, ერთხობას ერთადაც ისხდნენ ქოხის ქვეშ, მაგრამ ამათთან ერთად სხვებიც ირეოდნენ და უშლიდნენ, რომ თვალით არის მაინც გამოეცხადებინათ ერთმანეთისათვის გრძნობა.

ჰხედავდნენ, ჰგრძნობდნენ, რომ იმათი გულები ერთმანეთის სიახლოვის გამო ბუდიდან გადმოვარდნას აპირობდნენ; ერთმანეთის ქშინვა ეყურებოდათ, ისე ახლო იყვნენ და ხმის გაცემას კი არა, შეხედვასაც ვერა ჰხედავდნენ. „რის მაქნისია ამისთანა სიახლოვე, თუ კი გულს ვაჩუმებთ“-ო, — გაიძახოდნენ უსიტყვოდა და ჯავრისაგან თითებს იმტვრევდნენ.

მარტო ერთხელ მოასწრო ქოხის ქვეშ თიკოსთვის შეეხედნა და ეს საკმარისი იყო, რომ თიკოს მდულარე გადაჰსხმიყო. გული გადუქანდა, და ნაზი, დაწმენდილი სახე ჯერ შეეფერფლა და შუბლზედ მარგალიტისებრ წვრილი ცივი ოფლის წვეთები ამოასხდა, მერე კი აღმულმა აუარა, და ტანი მთლად გაუხურდა.

მაშინვე წამოდგა და ქოხის ბოდს მოეფარა, რომ პირისახეს არ გამოექვეყნებინა იმისი საიდუმლოება. იმან კი ამოიოხრა, როცა თიკო ბოდს მოეფარა და თავი ძირს ჩაჰკიდა.

— დათა, წავიდეთ და ჯერი წაიღე, თორემ დაგიგვიანდება, — უთხრა ამ დროს იქვე მოფუსფუსე თიკოს დედამ და ქოხიდან გავიდა.

დასიამაც მაშინვე თოფი მხარ-ილლივ გადიგდო და აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედა.

— თიკო, მთვარის ამოსვლისას იქიდან გადმოგისტვენ. ქოხიდან გამავალმა ოდნავ წასჩურჩულა, რაკი იქ სხვა არავინ იყო იმათ მეტი, და თვალით კონცხზე აჩვენა.

ამ სიტყვებმა თიკო სულ ააკანკალა და ქოხის ბოდს რომ არ მიჰნაბრვიყო, გადიქცეოდა კიდევაც.

მოუთმენლად ელოდა თიკო დაღამებას. იმ დღეს სუყველაფერს დაბნევით, არეულად აკეთებდა და ხშირად სულ უნებურად სიამოვნებით გაეღიმებოდა.

კალოს გადაშვების დროს იმისი დედაც

დაბრუნდა და სთქვა: „დათია წავიდა და, ვინ იცის, ვახშმოზამდის უწევს იალალს, თუ არაო?!“.

— ფეხ-მარდი ბიჭია, როგორ არ უწევს! — უპასუხა ალექსიმ ცოლს და არნადს ხელი წამოავლო. ამის შემდეგ დათია აღარავის მოჰგონებია, გარდა თიკოსი, რომელსაც სულ თვალწინ ედგა და გონებიდან არ მოჰშორებია. მალი-მალ მოესმოდა იმისი ხმა: „თიკო, მთვარის ამოსვლისას იქიდან გადმოგისტვენო“, და კანკალი აიტანდა...

დალამდა. კალოებზედ ხმაურობა მისწყდა. ყველამ მიიძინა. თითქოს მთვარესაც მისძინებია, რომ არ ამოდის და თიკოს გამოსაჯავრებლად იგვიანებს...

— რა ვქნა. სხუმის კი ადრე ამოდინოდა, ეხლა რალა მოუვიდა?!— მხარ-თემოზედ წამოჯდომით უკმაყოფილოდ წაიბუტბუტა თიკომ და ჩაჟინებით ჩააკვირდა ქალი-აყვანა მთის წვერის პირდაპირ ცას, რომლის მუქ ლურჯ ფერს და ზედ მოკაშკაშე ვარსკვლავებს სიცრიაგე ეპარებოდა.

რამდენადაც ცა ცრიაგდებოდა, იმდენად თიკო ღვიოდა, შეენდებოდა; იმის მაყვალა თვალებს ელვარება ემატებოდა, ქუთუთოებს თრთოლა ეპარებოდა; მარწყვის ფერი ტუჩები კიდევ მძიმედ ვარდსავით ეფურჩქვნოდა, და თმა გადაშლილი სწორედ საოცნებო არსებას ემსგავსებოდა..

— ამოვიდა!.. — უნებურად ალტაცებით წამოიძახა თიკომ, როდესაც მთის წვერზედ მთვარის სულ მცირედ ნაწილს თვალი მოჰკრა, და მთლად სმენად გარდიქცა.

კონცხიდან ოდნავ სტვენა მოისმა. თიკო სტვენის გაგონებაზედ წამოვარდა და ნიავსავით კონცხისკენ ძნის გვერდით გასრიალდა. საჩქაროდ კონცხის მეორე მხარეს მოექცა, სადაც გულის ფანცქალით დათია მოელოდა, და მისვლისათანავე დათიას გახსნილ მკერდს მიესვენა; ლაფანსავით მოიქნა, მოეშვა და ისე მისუსტდა დათიას გულზედ მისვენებული, რომ განძრევის თავი აღარა ჰქონდა. დათია კი თავის ძლიერ მკლავებს გარს ჰხვევდა და ისე იკრავდა გულში, თითქოს თიკო სულში უნდა ჩაიძვრინოსო.

დათია დაეშო ძირს და ლოდზედ ისე ჩამოჯდა, რომ თიკო კალთაში მოექცა და ფეხებსაც კი დედამიწას არ აკარებდა. მოელვარე თვალებით დასცქეროდა თიკოს მიბნედილ, მილულულ სახეს და მღელვარება უასკეცდებოდა, რადგანაც ეს მშვენიერება, ეს ნაზი არსება იმის მკლავებ შუაა და იმის მკერდზედ მისვენებული მხსდინებია.

თუ დღეს დათა უბედურად სთვლიდა თავის თავს, სამაგიეროდ ეხლა „მეფე ვარო“ გაიძახდა უსიტყვოდ და ყენიც რომ წარმოუდგეს ეხლა წინ, იმასაც თავს არ მოუხრის.

ასე იყვნენ დიდ ხანს, და იმათ მყუდროებას არა არღვევდა-რა. მხოლოდ იქვე, მინგრეულ ბოგირს ქვევით, უჯარა ჩახრილებდა და შეყვარებულთ ნანას ეუბნებოდა; ხანდისხან კიდევ ვენახების ბოლოში წნორისა და ფურცლის ტოტებზედ წამწკრივებული ბელურები ერთმანეთს ალერსით ჩაჰყვივყვივებდნენ და ფრთების ფათურით ერთმანეთს ეკვროდნენ.

— მცივა!.. — კარგა ხნის შემდეგ მისუს-

ტებულის ხმით წამოიძახა თიკომ, და ტანის თახთახმა აიტანა.

დათას კალთაში ქალი სულ ხტოდა და თრთოდა და ზედ ეკვროდა, რომ გამთბარიყო.

— რაღა, გენაცვა, რა დაგემართა?!— მზრუნველობით ჰკითხა დათამ და ტყაპუკის უბეები და კალთები გარს შემოახვია.

— არ ვიცი რაღა!.. ფეხებზედაც მომახვიე—კანკალით უბასუხა თიკომ და ტყაპუკის ქვეშ ორივე ხელები დათას გარს შემოარტყა.

— აჰა, გენაცვა! დაიცადე! ჰო, ეხლა კი დაგთბება.—ეუბნებოდა დათა და თან თიკოს კალთაში იჭუჭკავდა.

კიდევა გცივა?

— აღარა, ეხლა კი გავთბი.

— ვინა ხართ?— შეშინებულის კილოთი ვილამაც დაიძახა ამ დროს ბოგირიდან და ფეხი წინ ველარ წარმოსდგა.*) შეყვარებულები ამ ხმაზედ შეკრთნენ და

*) ხალხში თქმულებაა, ვითომ ამ ბოგირთან ალები ეჩვენებიანო.

ფეხზედ წამოიქრნენ. გაქცევა და დამალვა მოისურვეს, მაგრამ მუხლთ მოეკრათ. ან კი სადღა წავიდოდნენ, როდესაც მოულოდნელი სტუმარი თავს ედგათ.

მთვარეს კარგა მალლა ამოეწინა და კონცხი დღესავით გაეშუქებინა.

„თიკო!... დათა!... დათა იალაღს წავიდა!... მოჩვენებაა!... ალებია!“ — ჯანკალით გაიფიქრა ალექსიმ და გაფითრებულმა პირჯვრის წერით უკან დაიწია. დათა და თიკო კი თავჩალუნვილები იდგნენ და ძლივს-ღა სუნთქავდნენ, რადგანაც ალექსი იცნეს.

— დათა, თიკო, თქვენა ხართ?! — ძლივას წაილულლულა ალექსიმ.

— ჩვენა ვართ!... — უბასუხა მოკრძალებით დათამა და მძიმედ ქშინვა დაიწყო.

— თქვენა?! — ბრაზ-პორევით შეჰყვირა ალექსიმ ზე საჩქაროდ იმათ გვერდით გაჩნდა.

— შე გაგლეჯილი შვილო, შენა, ჩემ მოჯამაგირეს უნდა ეთრევინო, ჰა?!... — თმაში ხელის წატაცებით დაუტია ალექსიმ და თიკო წინ წამოიბერტყა.

ქალი მუხლებზე დაეცა, როდესაც ალექ-

სიმ თმით წამოიბერტყა, და ტირილით შეევედრა:

— მამავ!..

— ალექსი, ნუ სტანჯავ ე გოგოს!.. — გულ-ნატყენობით მიჰმართა დათამ და ალექსის ხელი დაუჭირა.

— რაო?!.. აი, შე... — ბრაზისაგან გული ყელში მოებჯინა და სიტყვა გააწყვეტინა. სიტყვის მაგივრად ალექსიმ ისე წაჰკრა გულის ფიცარში, რომ დათა დაბარბაცდა და კინალამ გადიქცა.

— მაშ ეგრე, ალექსი?! — უკვე გაჯავრებულმა დათამ წამოიძახა, მსწრაფ ხანჯალი ამოიღო და წინ უყელა ალექსის, რომელიც თიკოს გზისკენ მიათრევდა.

— აი, შე წუნკალავ!... — დაიღრიალა ალექსიმ, დათა რომ ხანჯალ ამოღებულ იწინ დაინახა და თიკოს თავი ანება.

— ჩემი ხანჯალი შენ ხანჯალზე ნაკლებ არ გასჭრის. წუნკალავ! — შეუტია ალექსიმ და ხანჯალი გაიძრო.

— ვაი!.. — სასოწარკვეთილებით ისე შეჰკივლა თიკომ, როცა ხანჯლებ-ამოწვდილებს შეჰხედა, რომ მთამ, ველმა, ვენა-

ხებმა აიტაცეს ეს სასოწარკვეთილებითი „ვაი“ და შორს, შორს გააქანეს.

უეცარმა შეკვივლამ კალოებზედ ძალღები დააფეთიანა და ააყეთა; ქოხებ ქვეშ კიდევ მიძინებული გლებები ღრმა ძილიდან გამოალვიდა და პირჯვარი გადააწერინა; გონს ვერ მოსულიყვნენ, თუ რამ შეაფრთხო ისინი...

დაკვივლებასთან ერთად თიკო აფთარსავით იმათ შუა გაჩნდა, ხელები გაშალა და უგრძნობელად ძირს დაეშვა...

ერთმანეთის პატივის-მცემლები და შემთხვევით მოსისხლე მტრებად გადაქცეულები ეხლა სულ სხვა გრძნობამ და აზრმა შეიპყრო. ორთავეს მკლავები მოუდუნდათ და ხანჯლები ხელიდან გაჰვარდათ.

ორსავეს ერთი-ლა ახსოვდათ, როგორმე თიკო მოებრუნებინათ.

„ალექსი!.. დათი!..“ — ხან ერთი დაუძახებდა და ხან მეორე და ერთმანეთს არ აცლიდნენ ქუდებით წყლის მოტანას.

გადაფითრებული თიკო მიწაზედ იყო გადასვენებული, და იმის ტუჩებს ოდნავ სიწითლე თანდათან ეპარებოდა. აგერ ლოყებსაც

სიწითლემ წამოჰკრა და თვალის ქუთუ-
 თოები შეერხა. ცოტა ხანიც და თვალე-
 ბიც გაახილა.

— მამავ!.. — მისუსტებულის ხმით შეს-
 ძახა, გვერდით მდგომი მამა რომ დაინახა
 და გაფითრებული ხელი ძლივს შუბლზედ
 გადისო.

— აქა ვარ, შეილო, ნუ გეშინიან!.. —
 უპასუხა ალექსიმ და თითონაც ალერსით
 თმას სწორება დაუწყო.

მოაგონდა უეცრივ ხანჯალ-ამოღებული
 დათა და ტანში შიშის ჟრიანტელმა დაურ-
 ბინა.

— ის?! — შუბლ-შექმუხვნით დაეკითხა
 მამას და საჩქაროდ წამოჯდა.

— ისიც აქ არის!..

— თიკო!... — სიხარულით წამოიძახა
 დათიამ, როდესაც წყლის ნაპირიდან სავ-
 სე ქუდით გამობრუნდა და წამომჯდარ
 თიკოს თვალი მოჰკრა, და სავსე ქუდი
 მოაპირქვავა.

— დათა!... — არა ნაკლებ სიხარულით
 წამოიძახა თიკომ და იმისკენ მომრბენ და-
 თიას მკლავები გაუწოდა.

— გენაცვა, ხომ კარგათა ხარ?!— ქა-
ქანით დაეკითხა დათია და გვერდზედ მოჯ-
დომით ხელი გადაჰხვია.

— კარგათ, ჩემო დათი, კარგათ!..—
უპასუხა თიკომ და დათიას გულს მიე-
სვენა.

ალექსი კი დაფიქრებული შეჰცქეროდა
შეყვარებულთ ალერსს და ღმერთს მადლო-
ბას სწირავდა, რომ თიკო ასე ადვილად
გადარჩა ხითათს...

1893 წ.

შექუსკრილი სამი მცნეზა.

(ლეგენდალური ამბავი)

I

...მონადირენი არ სცხრებიან. მრავალი ირემი, ტახი და ქურციკი დასჭრეს და მოჰკლეს; დამფრთხალი ნადირი უგზო-უკვლოდ გარბის: ლომი, ვეფხვი ირემი, ქურციკი ერთმანერთში აირივნენ და ყველა ერთსა სცდილობს, მოარიდოს თავი მონადირეთ.

ხმაურობს ტყე... საითაც კი სპილონი ხორთუმს გაიქნევენ, ლაწა-ლუწით გზას უთმობენ ხეები. ამ უცნაურ ნადირთა მოძრაობაზე ფრინველთაც ხმაურობა ასტეხეს.

დიდებული დიდებულის ხმაურობით მიიღო ტყემ. სეფისწული თავისის მხლებლებით ნადირობს და ძლიერადაც გაიტაცა ნადირობამ; ველი მოიფინა ტყიდან გამოცვივნულ ნადირით. მხლებლები მოკ-

ლულ ნადირის შეგროვებას ველარც კი
 ასდიან. ნადირობამ გაიტაცა. იმას აღარა
 ხსოვს-რა ამის მეტი. თან-და-თან ნადი-
 რობის სურვილი უფრო უცხოვლდება.

აგერ, ტყიდან გამოხტა ვეფხვი. თან ირემ-
 თა და ტახთა ფარა გამოჰყვა. ყურადღე-
 ბა აღარც კი მიაქცია ირემთა და ტახთა,
 რადგანაც უკვე ნრავალი დახოცა. მოი-
 სურვა თავის ტაიჭის გამოცდა. ვეფხვს
 ცხენდაცხენ გამოეკიდა და ჰსურდა, ლახ-
 ტით მოესპო მისთვის სიცოცხლე. იგრძნო
 ტაიჭმა მხედრის სურვილი ღ, ვითა ფრინვე-
 ლი, ისე გამოეკიდა. უგზო-უკვლოდ განვლეს
 მინდორი, ველი, ყანები. შემკრთალი ყანებში
 მომუშავენი თაყვანსა სცემენ და მუშაობა
 ავიწყდებათ. მთლად მხედველობად გარ-
 დაქმნილნი უმზერენ სეფის წულს. მათ
 თვალს უკეთესი არა უნახავს-რა.

სეფის-წულმა შორს ტყეს თვალი მოჰკრა.
 ჰხედავს, ნადირი ტყეში შეასწრობს და
 ამისთვის რაკი თავის სურვილი ვერ შეი-
 სრულა, შვილდ-ისარს მიჰმართა...

ტაიჭი გაშეშდა. აჩქარებული სუნთქვა,
 ცხვირის ნესტოების საბერველსავით ბერ-

ვა ამხელდნენ მის დაქანცვას...

მხედარი თვალის დახამხამებაზე უმაღ-
 ძირს გადმოხტა და ჯერ ისევ მფორთხია-
 ლე ვეფხს ხელი წაავლო, რომელსაც ისა-
 რი მარცხენა მხარის უკან დასჭმოდა და
 ზედ მილურსმოდა....

— კაკ-კუკ!... კაკ-კუკ!... — შემოესმა
 სეფის-წულს ამდროს ყანდიდან კაკუნი.

მიიხედა იქით, საიდანაც კაკუნი მოის-
 მოდა და დაინახა: ვილაც თმა-გაწეწილი,
 ხნულში მჯდომი კაცი, გულ-მოდგინედ ჭ-
 დინჯად ორივე ხელებით ქვას ქვაზედ ურტ-
 ყამდა ჭთან ოდნავ კაკუნს თავსაც აყო-
 ლებდა.

სეფის-წულს უცნობი კაცის ამგვარი
 უკმეხი საქციელი ეოცა. ყველა თაყვანს
 სცემს, ყველა მოწიწებით ეპყრობა და ეს-
 კი, — თითქოს მის ახლო არავინ არისო, —
 თავისთვის ქვებს აკაკუნებს...

ვეფხს ხელი უშო და უცხო კაცს უყვილა:

— ჰოი, კაცო, ვინა ხარ, ან რა სული-
 ერი?!

უცნობი არც კი შეინძრა სეფის-წულის
 ხმაზე. ის ისევ ისე ქვებს აკაკუნებს და თა-

ვის ქნევასაც ისევ-ისე აყოლებს. .

უარესად განრისხდა სეფის-წული და სწრაფ უცნობს მიექრა.

— თუ ენის მოძრაობაც მაგრევე შეგიძლიან, როგორც ხელებს და თავს ამოძრავებ, მიპასუხე, თორემ, ვფიცავ ჩემ წინაპართ, მოძრაობას მთლად შეგიყენებ? — ოდნავ ხელის შეხებით შესძახა სეფის-წულმა.

უცნობმა შეაყენა კაკუნი. ცერად შეჰხედა სეფის-წულს და ცალი თვალის მოხუჭვით ჩაჟინებით მზერა დაუწყო.

— გამიგონე!.. — დაეკითხა სეფის-წული, თუმცა კი სახის გამომეტყველებაზე შეატყო უცნობ კაცს შესლილობა:— ვინა ხარ?...

ადამიანი!.. — იყო პასუხი შესლილი-სა, — და მისი თვალი მაინც არ ჰშორდება სეფის-წულს.

— სულელო, ადამიანისა რა გაქვს?! — ღიმილით შეეკითხა სეფის-წული.

— ხიჰ!.. სისულელე!... — ღრეკით უპასუხა შესლილმა და სწრაფ თავის გულმოდგინე თოქმედებას მიჰმართა: ისევ ქვე-

ბის კაკუნი, ისევ თავის აყოლება, თითქოს ის ამით სეფის-წულს ეუბნებოდეს: „მომშორდი თავიდან: შენ შენი საქმე გაქვს, მე კიდევ ჩემიო!...“

სეფის-წულს, თითონაც არ იცის რად, მოღიმარი სახე თან-და-თან ეღრუბლება და სულ რამდენსამე წამის შემდეგ მთლად შოექუშა.

„ადამიანი!.. სისულელე!..“ აი, ეხლა რამ შეიპყრო სეფის-წული. ამის გარდა სხვა აღარა ახსოვს-რა. დაავიწყდა ტაიქი, მოკლული ვეფხვი, ნადირობა, რასაც ამ რამდენიმე წუთის წინად მთლად შეპყრობილი ჰყვანდა...

— უმსგავსო, სეფის წული თავს გადგას, და შენ კი თაყვანს არა სცემ!.. — უეცრივ სეფის-წულის გვერდით გაჩნდა ერთი მხლებელთაგანი, ძლიერის ხმით შეუყვირა და თვალის დახამხამების უმაღლეს შიშლილს ლახტი თავში დასცა.

სეფის წულმა ხმის ამოდება ვერც კი მოასწრო, ისე სწრაფად მოხდა ეს ამბავი.

თავ-ჩაჩეჩქვილი შეშლილი გადაგორდა,

რავდენჯერმე გაიკლაკნა და მოძრაობა
მთლად შეუდგა...

— ჯავალი?!..

— სეფის-წულო. .

თუ კი მდომოდა, მეც შემეძლო
იამას საშინელ სახლისკენ მაგისი გასტუმ-
რება.

— მე...

სეფის-წული გატრიალდა, ტაიქს მოახ-
ტა და აუჩქარებლივ, ხმის-ამოუღებლივ
სასახლისკენ გაემგზავრა...

II

..ორასამდის ბუმბერაზთ უღრან ტყის პი-
რას უღარდელად სძინავთ. მათი მკერდი მძი-
მედ აღის და დადის კაშკაშ მთვარის შუქ-
ზე. ეს პირველი ღამეა, რაც სეფის-წული
მამის ბრძანებით სახლიდან გამოვიდა. დღისა
ათისა სავალი კიდევა აქვთ და აგრედვე
უღარდელად დაიძინებენ ათ ღამესაც
ცის ქვეშ. ორასი რჩეული ბუმბერაზი
არას შეუშინდება, თუნდაც მთელი ქვე-
ყანა მასზე ამხედრდეს. ხშირად, ძალიან
ხშირად უღრან ტყეში თვითეულ მათგანს

თვეობით გაუტარებია და ეხლა შეერთებულთ რა გაუკრთობს ძილს?!...

მათი ტაიქნიკ განაპირას ხასხას, უმწიკვლო ბალახს მაღიანად სძოვენ. პატრონებსავით უშიშრად შეექცევიან და დრო-გამოშვებით ოდნავ ფრუჭუნით აცხადებენ თავიანთ არსებობას.

წყნარად მოსისინე ნიაფი თავს ევლება ტყეს; ყოველ ხეს ერთად ეკონება და საიდუმლოდ ეჩურჩულება, ესიყვარულება; აღერსით აფრთოვანებული ტყე, გუგუნებს, ბუტბუტებს და ბანაკის განაპირას ხის ძირზე ზურგით მიყრდობილ სეფის-წულის გონებას სააზროვნოდ, საფიქროდ გამზადებულ ხელს უწყობს...

ერთი თვეა მის გონებას თავს არ ანებებს ერთი და იგივე კითხვა. არც ღლე და არც ლამე მოსვენებას არ აძლევს. განმარტება სურს ამ კითხვისა. უნდა შეიგნოს. თითქოს კიდევაც სწვდება გონება მისი, შორს, შორს ეხატება მისი ახსნა, განმარტება; შორით უღიმის. აგერ კიდევაც ფრთოვანდება სიხარულით ამის არსება, უნდა დაიძახოს: „ეხლა კი გამოვარ-

კვივო“... მაგრამ, იმის საშუალოდ, სწორედ იმ დროს, ან მამა მიიხმობს, ან რომელიმე დიდებული შევა იმასთან და გადასცემს მამის ბრძანებას, და ასე ახლოს, მოტანებული აღსნა, განმარტება უეცრივ უფსკრულში იკარგება. წყვილით იმოსება; ხოლო ამის მაგივრად მისი გონების თვალი ხედავს თავ ჩაჩეჩქვილ, მკლაკნავ შეშლილის გვამს, და მოესმის მისი პასუხი: „ადამიანი!... სისულელე“!...

ისევ ისეხელ-მეორედ იწყება მისი ტანჯვა, ისევ ისე ტვინს უღრღნის კითხვა. სურვილი განმარტებისა უფრო უკზოველდება, ხოლო ხელის შემშლელნი სძულდება. მშობლებთან ყოფნა, დიდებულთა ხილვა მისთვის აუტანელი ხდება.

სასახლეში ყველა ხედავს სეფის-წულის გუნების შეცვლას და თავისებურად ხსნის ამგვარ გამოცვლას. მეფემ დიდებულთათანა თათბირის შემდეგ მოიხმო თავისი ძე და ამ სიტყვებით მიმართა: „ძეო ჩემო, ეხლა კი დაუძღურდა ხორცი ჩემი. აღარ ძალ-უძს გვამსა ჩემსა ურვება ქვეყნის სიკეთისათვის. აწ შენ უნდა იზრუნო ქვე-

შევრდომთათვის; ხოლო ვიდრემდის გარდ-
 მოგცემ ტახტსა ჩემსა, გაემგზავრე მეფე
 ლაქშმანთან: თან წაიყოლე რჩეული ბუმ-
 ბერაზნი და მეომარნი. მეფე ლაქშმანს
 ჰყავს ასული, რომელიცა ემგზავსების მზე-
 სა მას უბინდოსა. მიდი, დაამარცხე მისი
 ბუმბერაზნი და წამოიყვანე ასული იგი
 ცოლად. მე კი, ვიდრემდი შენ დაბრუნ-
 დებოდე, შეგიმზადებ ერს შენდა მოსაგე-
 ბებლად...”

სეფის-წულმა დაბლად თაყვანი სცა მე-
 ფეს და, აი, შედეგი ამ ბრძანებისა: ორა-
 სამდის ბუმბერაზი თან წამოიყვანა მეო-
 რე დღესვე ხმის ამოუღებლივ და პირ-
 ველ ღამეს ამ ტყის პირას დაბა-
 ნაკდა...

ღრმა ძილში არიან ბემბურაზნი. მხო-
 ლოდ სეფის-წულს არ სძინავს და ეხლაც,
 როდესაც იგი მზისა დარისა მოსაყვანად
 მიდის, მწუხარების მეტი სახეზე არა იხა-
 ტება-რა. იქმნება იმისთვის სწუხდეს, ვითომ
 ეფიქრებოდეს, ვაი თუ გაწბილებული გა-
 მომაბრუნონო, როგორც მრავალი სხვა
 გამოუბრუნებიათ! არა, ამის ფიქრი სრუ-

ლებით არა აქვს. ამის მსგავსი ჭაბუკი
 ჯერ დედამიწას არ უნახავს. ამას თითო-
 ნაც კარგად ჰგონობს. მარტოდაც გაემ-
 კლავება თუნდ ყველა ერთად შეკრეფილთ
 ქალის ბუმბერაზთ და იმედიც აქვს გამარ-
 ჯვებულის გამოვიდეს. ან კი რად უნდო-
 და ეს ორასამდის ბუმბერაზი, როდესაც
 მარტოკასაც შეეძლო ქალის ბუმბერაზებ-
 ზე გამარჯვება. მაგრამ მამის სიტყვას ვე-
 ლარ გადავიდა და ამისთვის იახლა თან...

ეხლა კიდევაც რომ მივიდეს, როდეს-
 საც გული არ მისწევს, გაიმარჯვებს-ლა?!
 თუნდაც გაიმარჯვოს, ესიამოვნება-ლა ეს!?
 სეფის-წულისთვის ამ ჟამად მხოლოდ ერ-
 თია სასიამოვნო; ეს განმარტება თავის
 არსებისა. კარგად იცის, მას ადამიანი
 ეწოდება, როგორც მის მგზავს სხვებსაც
 და იმანაც კი, ვისაც ამ ერთი თვის წინად
 იმისმა მხლებელმა თავი ჩაუჩიქქვა, თავის
 თავს ადამიანი უწოდა. მაშ...

— უააა!—ამ დროს მოისმა შორი-
 ახლოდან თავზარ დამცემი ღრიალი.

ტაიქთ ყურები ცქვიტეს, ძოვნა შეა-
 ჩერეს და მოუსვენრად ფეხების ბარტყუ-
 ნი დაიწყეს...

სეფის-წულმა იცნო მხეცთა მეფის ღრიალი და ყურადღება სრულებითაც არ მიაქცია, ის ისევ თავის ფიქრებს მიეცა: „ისიც, მეც და სხვა მრავალი, — ფიქრობდა სეფის წული, — ადამიანები ვართ, აგერ გადაშლართულებს სძინავთ. ეგენიც ადამიანები არიან, მგზავსი მზისა უბინდოისაც ადამიანია?! ადამიანია. მეც და სხვანიც დავდივართ, ვქამთ, ვსვამთ, ვაბრძვით, ვქორწილდებით და ბოლოს ერთი წამი და...“

შეშლილის გვამი ცხადლივ ეკლავნება თვალ წინ. მკაფიოდ მოესმის მისი პასუხი... „ეს ხომ, აგერ, ტაიქთ, სხვა ცხოველთაც ემართებათ?!... თვით იმ მხეცთა მეფესაც. ეგევე მოელის, რომელმაც ასე მედიდურად დაიღრიალა... მაშ...“

თითქოს მისმა სხეულმა იგრძნო საფრთხე, რომ სულ უნებურად მოიხედა ტყისკენ. ფეხზედ წამოხტომა ვერც კი მოასწრო სეფის წულმა, რომ მხეცთა მეფემ ტყის ნაპირიდან შეჰკრა კამარა და... საშინელი ჭექა მოისმა. სეფის წულმა ჯდომელამ სწორედ დროზე მოუქნია ლახტი

და ლომს თავი შუაზე გაუპო. მხეცთა მეფე მის წინ უსულოდ დაეცა და მხოლოდ რამდენჯერმე გაიკლაკნა...

არა ჩვეულებრივ ქექაზე ტაიქნი ყალყზე შესდგნენ, ბუმბერაზნიც წამოიშალნენ, მაგრამ გამოუთხიზლებელი თვალეები უაზროდ აქეთ-იქით მიატრიალეს, შეიშმუშვნენ, ისევ მიწვნენ და ღრმად ქშინვა დაიწყეს...

თუმცა ყოველივე ეს სწრაფად მოხდა, სეფის-წულმა მაინც მკათიოდ შენიშნა, და ტუჩებზე მწუხარების ღიმმა გაუელვა, „აჰა, ისაც და ესაც, უხმოდ, — წარმოსთქვა სეფის-წულმა, — თავჩაჩეჩვილნი უსულოდ ჩემ თვალ-წინ გაიკლაკნენ. ორთავეს ხვედრი ერთი და იგივეა... მაშ, რაღაა ადამიანი?!“

„ადამიანი... ადამიანი... ეჰ!“ — სახის დაქმასენით მხრები აიჩეჩა და ზიზლით გადაჰხედა ბუმბერაზთ, თითქოს იგინი ყოფილიყვნენ დამნაშავენი, რომ კითხვა ვერ განმარტა... „შეუძლებელია, ადამიანი ცხოვრობდეს და კი არ იცოდეს, რას წარმოადგენს, რა ადგილი უჭირავს სხვა

ცხოველთა, მცენარეთა და სხვათა შორის!... ჯერ ეს უნდა შევიგნო და შემდეგ მზისა დარიც იქმნება, და მეფობას...
 ...მანამდის კი— არც ერთი...

„ჯერ... მაგრამ, როგორ, როგორ გამოვარკვიო, როდესაც ყოველს უამს ხელს გიშლიან და მოსაფიქრებლად ერთ წუთსაც თავისუფლად არა გტოვებენ?!“

„არა!... ასე შეუძლებელია!... უნდა გავმარტოვდე, წავიდე, გადავიკარგო. არავინ არ უნდა იცოდეს ჩემი სამყოფო. მხოლოდ მაშინ შემეძლება აღსნა, განმარტება“!... გარდაწყვეტით წარმოსთქვა და ზეზე წამოდგა...

III

....—ოხ, მშვენიერებავ!... - ხმის კანკალით წარმოსთქვა მოხუცმა, პალაზას*) ქვეშ რო, ვითა ბრინჯაოსაგან გამოქანდაკებულ, ქალს თვალი მოჰკრა და ნაბიჯი წინ ველარ გადადგა; თითქოს ეშინოდა, ქალის მყუდროება თავის მოძრაობით არ შეერყია.

*) „პალაზა“ ხეა, მშვენიერ წითელ ყვავილებსა და უვარგის ნაყოფს ისხამს.

დიდხანს, დიდხანს იდგა დამუნჯებული მოხუცი, რომელსაც გულზე ქვის ფიცარი ჰქონდა მიფარებული და სუნთქვაც კი შეუდგა. უმზერდა მოხუცი ღრმად ჩაფიქრებულს ახალგაზდა ქალს, მის დახუჭუჭებულ თმას, რომელსაც გვირგვინად პალაზას მშვენიერი ყვავილები დასდგომოდნენ, მის აღზნებულ თვალებს, რომლებიც ერთ წერტილს მისჩერებოდნენ; მის ოდნავ მოძრავ მკერდს, მკლავებს; მის ერთად-ერთ სამკაულს, რომელიც ბუმბულებისაგან შესდგებოდა და, ქალის ხოლოდ-შობილობას წელს ქვევით მუხლებამდის ჰტარავდა; მის წვივებს, მთლად მის სხეულს, რომელსაც არავითარი ხინჯი, უსწორ-მასწორობა არა მოიპოვებოდა-რა, და მთლად ვნებამ შეიპყრო.

თვალთ აუჭრელდა მოხუცს, პალაზა თავის მშვენიერ ყვავილებით თან-და-თან დიდდება, ფართოვდება; ჩქარა სივრცედ გარდაიქმნა, რომელშიც მხოლოდ მშვენიერი ყვავილები დაცურავენ და მათ შორის უმშვენიერესი ასული...

„ჭჭუუ!...“ — მწარედ წაიფშულია მო-

ხუცმა, და შიშისაგან ტანში ჟრუანტელმა დაურბინა.

ეგონა, ქალი ეგ-ეგ არის სივრცეში გაიბნევა, ყვავილებში აირევა და სამუდამოდ დამეკარგებაო. თვალები მაგრად დაისრისა და, როდესაც გაახილა, ისევ ის ხე, ისევ ის ქალი ხის ძირზე მხრით მიყრდნობილი დაინახა. სხეულის თახთახმა აიტანა მოხუცი: მკლავები, მუხლები, მთლად მისი სხეული, ყოველი წერტილი მისი სხეულისა თრთის, კანკალებს... უხარიან მოხუცს, რომ ასული ისევ მის ახლოს არის, მაგრამ ვერც გაუბედნია მივიდეს, მიუახლოვდეს; ისიც ველარ მოუხერხებია, აღარ იცის, საით გადაადგას ნაბიჯი, რომ მიუახლოვდეს.

ქაბუკურ ვნებათა-ღელვას ველარ შეუძლო მოხუცის სხეულმა. თახთახი შეუდგა, ძარღვები ნოუუძღურდა და ლაფანსავით ჩაეხვია. თითქოს თვალთაც დაუბნელდა, მის გონებას რალაც გაეკრა, შეჭბოჭა მისი თავი და აზროვნობა შეუყენა...

კარგა დრომ განვლო, ვიდრემდის გონს მოვიდოდა მოხუცი...

„ოხ!...“ — მისუსტებულის ხმით წამოიძახა მოხუცმა და გამოურკვეველი სხეულის სასიამოვნო სისუსტე იგრძნო, როდესაც მისმა თავმა აზროვნობა დაიწყო.

ალარა ახსოვდა-რა. მხოლოდ ერთს სასიამოვნო გრძნობას შეეპყრო, რომელიც მთლად მის სხეულში გაბნეულიყო და ასე მძლავრად მიესუსტებინა. სხეულის ყოველი წერტილი ჰტეხავდა, მაგრამ სასიამოვნო, ნეტარი ტეხა იყო, და უნდოდა, სწყუროდა დიდხანს გაგრძელებულიყო ეს სიამოვნება...

— ვიპ!... — უნებლიედ წამოიძახა, როდესაც უეცრივ თვალი მოჰკრა თავის დამბნედავს, და სწრაფ ზეზე ჯამოიჭრა.

ტეხვა, ნეტარი ტეხვა დაეკარგა. ძალა მოეკრიფა, და ფეხ-აკრფით ქალს მიუახლოვდა...

— ვინა ხარ, მშვენიერო, ქვეყნად ვინ მოგავლინა?!... — ჩუმად, ნიავსავით ჩუმად ეჩურჩულება მუხლ-მოღრეკილი მოხუცი: — იქნება განრისხებულმა კუვერამ ჩემ სანუგეშოდ ქვეყნად გადმოგაგდო *)?!... მაგ-

*) კუვერა ღმერთია, ინდოელთა რწმენით მას

რამ რას ვამბობ?!.. ნუ თუ შენი სიმშვენიერე
 კუვერას წინ, რაც უნდა დიდი დანაშაული
 მქონოდა, არ დაჰფარავდა?! არა!.. იქმნება,
 როგორც ეს ხე—მშვენიერი ხარ და ამი-
 სავით უსარგებლო?!.. შენც...

ქალი ისევ ისე გაშტერებით მისჩერე-
 ბოდა სივრცის ერთ წერტილს და მას მო-
 ხუცის ბაასი არ ეყურებოდა.

მოხუცმა ველარ მოითმინა; ხელი წაავ-
 ელო ქალის ერთად-ერთ სამკაულს და
 ოდნავ დასწია. ქალმა იგრძნო. ის ვერ-
 ხვის ფოთოლსავით ათრთოლდა და მშველ-
 სავით განზე გახტა; სამკაული კი მოხუცს
 ხელში შერჩა....

— ჰაა, ჰაა!... — ერთი-ორჯერ დაბნე-
 ვით და ტანის კანკალით წამოიძახა მოხუც-
 მა, შემკრთალ ქალს რომ თვალი მოჰ-
 კრა, და მერე?...

მერე იგი გონება მიხდილი იქვე გა-
 გორდა...

ახვევია მშვენიერ მხეველთა გუნდი და რომელიც
 მათგანი გაარისხებს, დასასჯელად ქვეყნად, კაც-
 თა შორის, ისტუმრებს. („რამას განდევნა.“ - სლის
 თარგმანი).

— უეჭველად ბრამანთაგანი იქმნები?!...
 — როდესაც, როგორც იყო, ქალმა მოასულიერა მოხუცი და თავისი სამკაული ისევ გაიკეთა, ამ კითხვით მიჰმართა.

— არა, მშვენიერო, მე... მე... — ხმის კანკალით ეუბნება მოხუცი: — მე სეფის-წული ვარ!...

— შენ? — განცვიფრებით დაეკითხა ქალი და, თითქოს რაიმეს იგონებდნო, შუბლი შეიქმუხვნა და ღრმად ჩაფიქრდა.

— ჰო!... ჰო? მე სეფის-წული ვარ!...

— ძაღლო ცისანო! — ხელების მალლა აპყრობით ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ წამოიძახა ქალმა და განკვირებით მიჰმართა მოხუცს: — ნუ თუ შენ ის სეფის-წული ხარ, რომელზედაც ზღაპრად მოგვითხრობენ?!

— როგორ თუ ზღაპრად! — განცვიფრებითვე დაეკითხა სეფის-წული...

— ამ ოც და ათის წლის წინად... — დაიწყო ქალმა...

— როგორ თუ ოც და ათის წლის წინად?!...

— ჰო, რას გაიკვირვე?... გუშინაც მაგ-

რე მიაშბო დადა-ჩემმა!... იყო გმირი, იმის-
თანა, — ამბობდა დედა-ჩემი: — დედა-მი-
წის ზურგზე არ დაბადებულყოფო... მა-
მას უნდოდა მეფობა გარდაეცა, მაგრამ
მეფობის გარდაცემამდის ჯერ ცოლის მო-
საყვანად გაჰგზავნა და თან რჩეულნი ბუმ-
ბერაზნი გააყოლაო...

— ჰო!... ჰო, მართალს ამბობ, მარ-
თალს! მერე?!

— მერე, თურმე იმ ლამეს მინდორში
ლომი მოეკლა და თითონაც სადღაც გა-
დავარდნილიყო... ამის შემდეგ მისი გზა
და კვალი დაიკარგა...

— ღმერთო, ღმერთო!... ნუ თუ ოც
და ათი წელიწადია მას შემდეგ?!

— მაშ, შენ ხარ ის სეფის-წული?!..

— რომელიც შენ ასწერე, ისა ვარ,
მაგრამ ოც და ათი წელიწადი...

— ოჰ, სეფის-წულო!!... — სიტყვა აღარ
დაათავებინა ქალმა. იგი ფეხ-ქვეშ ჩაუ-
ვარდა და მის ფეხებს კოცნა დაუწყო...

სეფის-წული დაიბნა... მის სიამოვნებას
საზღვარი აღარა ჰქონდა... თვითონაც ჩა-
იკეცა და ქალი გულში ჩაიკრა. სრულე-

ბით მოულოდნელი იყო იმისთვის იმის-
თანა შედეგი...

— სეფის-წულო!...

— მშვენიერებავ!...

ერთი-ერთმანეთს აღარ აცდიდნენ სიტ-
ყვას. ორივე თრთოდა, ორივე ვნებად
იყვნენ გარდაქმნილნი.

— გუშინ დედა-ჩემს ვუთხარი...

— მშვენიერებავ, რას მოვიფიქრებდა...

— ის ცოცხალი იქმნება და მოვა-მეთ-
ქი.... გმირთა-გმირი...

— ჰაა?!... შენ... მშვენი....

— გმირთა-გმი....

— ყიიიპ!... უეცრივ დასკყივლა-შორი-
ახლოს თარშევანგმა და ტყეს აუწყა გმი-
რთა-გმირის დაბრუნება....

IV

....მთლად მოკუმშულა სეფის-წული.
პალაზას ქვეშ მოკეცილა, ზის და ჭირის
ოფლს ასხამს. ეწვის ტანი. სხეულის
ჩხვლეტა, ტეხვა აქვს... განძრახვისა ეში-
ნიან.... ეშინიან უკან მიხედვისა. ჰგრძნობს
მის სიახლოვეს. თვალით არ უმზერს,

მაგრამ ჰხედავს კი, რომ იგი, რომელსაც ამ რავდენიმე წამის წინ გულში სიყვარულით იკრავდა, რომელსაც უერთდებოდა, გულ-ხელ დაკრეფილი მის უკან სდგას და ზიზღით უცქერის... ოჲ, რა ცეცხლის მფრქველი თვალებია!... თვით ყოველი არსების შემმუსვრელ აგნისაც არ ექმნება მაგეთი მრისხანე თვალები!... შუბლზე ხელი მოისო, ჩაიქულიტა თვალები სეფის-წუღმა და მწარის ღიმილით თავი გაიქნიე-გამოიქნია. ამ დროს თვალი მოჰკრა მის წინ მგდებ ქვის ფიცარს და, თითქოს პირველად ჰხედავდესო, გულმოდგინედ კითხვა დაუწყო ჯვარედინად ზედ აღწერილს:

ჰოი, კაკო!

„ნურა დროსნუ დაეკითხე...“
 „ეოველ გვარ მოუღენას სეხი შენ თავს: რა შენ ცხორებაში გულ-გრილად შეხვდი!“

„ეცადე შენი ცხორება მხალხლად სიაშოვნებით გაატარო!“

„გულ-გრილად შეხვდი!... მხოლოდ სიაშოვნებით გაატარო!... ხა, ხა, ხა!... ხა,

ხა, ხა!...“ — დაიწყო გაბრაზებულმა საშინელი ხარხარი და ამავე ხარხარით განაგრძო: „ოც და ათი წელიწადი, ჰოი, ადამიანო, იტანჯე, იწვალე; რავდენი მწარი კრემლი აფრქვიე, ეს სისულელე დაგეწერა?! მთელი შენი ძალა შეალიე და ეხლა... ეხლა რატომ ვერ მისწვდი სიამონებას, როდესაც შემთხვევა გქონდა, ან რატომ გულ-გრილად არ შეხვდი ან შენს უძღურებას?!... ააა!... ხა, ხა, ხა, ხა!... ადამიანო, ადამიანო?!... — ზეზე წამოიქრა, ქვის ფიცარი ზედ აღწერილ სამი მცნებით მალლა ამართა....

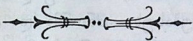
— რა ხარ, რა, ადამიანო?!... — დაიღრიალა სეფის-წულმა და ისე მაგრად მოუქირა ქვის ფიცარს ხელები, რომ თითქოს მის დაქუცმაცებას ჰლამოდესო.

— ხა, ხა, ხა, სისულელე!... — მკაფიოდ მოესმა ნაცნობი ხმა შეშლილისა და მისი ქვის კაკუნი....

— სეფის-წული გამოერკვა. ქვის ფიცარი — ოც და ათი წლის ნაშრომი — ძლიერად მიანარცხა პალაზას ძირს და ლუკმა-ლოკმა შემუსრა. მასთან ერთად თითქოს

თავისი ძალაც მიაყოლაო, თვითონაც
შეიმუსრა და იქავე ჩაეხვია.

ქალის მრისხანება კი განცვიფრებად შეი-
ცვალა ამ სურათის შემდეგ....

[Faint, mostly illegible text from the reverse side of the page is visible through the paper.]

60-ე წელი, 6 იანვარი 1905 წლის (1905)

„უცნაურია, უცნაური!...“ *

(ჟსიხოლოგიური ეტიუდი)

I

ეჰ, მეგობარო, რაი უნდა გითხრა?— მოკლედ უბასუხა ამნონმა და ცრემლ-მო-რეული თვალები მოაშორა მეგობარს, რომ მას ეს სისუსტე არ შეენიშნა.

ამნონმა ჩაჟინებით მზერა დაუწყო ჩამავალ მზის უკანასკნელს სხივებს, რომელნიც მოწიწებით ეტრფოდნენ და ეალერსებოდნენ ლიბანის მთის მწვერვალებს და, თითქოს განშორება ეძნელებათ და თანაც თავის უფლის წყენა ერიდებათო, რომელიც თან-და-თან ისრუტავდა და თავისკენ იწვევდა მათ,—თრთოლვით მიეღვარებოდნენ მზისკენ და მთის წვერვალებისკენ. მაგრამ ამნონი ამჩნევდა-ლა ბუნების მოვლენის მშვენიერებას?! მზე, მთოვარი, მთები, ზღვა და ხმელეთი გაერთებული

*) დაბადება. მეფეთა წიგნი ბ, თავი იბ.

იყო მისთვის. იგი ვერა ხედავდა ვერც დღე, და ვერც ღამე, გარდა...

— ამნონ, — ნაზად ხელი მხარზედ დაადო მეგობარმა და მომხიბლავის ხმით ჩაჭჩურჩულა: — ნუ იუკადრისებ ჩემ სიტყვებს, სეფისწულო, თუ გავკადნიერდები და ცოტაოდენ შენდა საწინააღმდეგოს ვიტყვი. გახსოვს, მარწმუნებდი: „ერთად ერთი მეგობარი შენა ხარ, რომელთანაც დაფარული არა მაქვს-რაო“... ეხლა კი რას ვხედავ?! აჰა, გულ-ჩათხრობილი მეგობრის წინაშე სდგეხარ და სდუმ!.. ნუ იტყვი, ჩემო ამნონ, ვითომ არავითარი საიდუმლო გულში დამარხული არა მქონდეს... რაც უნდა თავი იმართლო, შენი სახის გამომეტყველება მაინც გაგამტყუვნებს...

— იონადაბ, მიყვარს, მიყვარს, იონადაბ!.. — უეცრივ მოტრიალდა ამნონი მეგობრისკენ და ამ სიტყვებით, თითქოს დედის მკერდი უბოვნიაო, ისე ჩაეკრა იონადაბს გულში და ჩუმი ქვითინი აუვარდა...

ვინ?... რამოდენისამე წამის სიჩუმის შემდეგ დაეკითხა იონადაბი.

ძლიერად გაუკვირდა იონადაბს, რომ სეფისწული ასეთ ჭმუნვას მასცემია ამ მცირე მიზეზის გამო. იონადაბს ვერ წარმოედგინა, თუ ვინმე ისეთი ასული მოიპოვებოდა ესრელთა შორის, რომელიც სიხარულით არ მიეგებებოდა ამნონის სიყვარულს, და განცვიფრებით მიჰმართა იონადაბმა: „მეგობარო, ჭმუნვა შენი მაკვირვებს. ესრელთა შორის რომელი ასული არ ოცნებობს შენს გამო?!. სიზმარშია ც კი რომ ეზმანო, მაშინაც აღტაცებით უამბობენ თავისებს და შენ კი...“

— არის, არის ისეთი ასული ესრელთა შორის, ჩემო იონადაბ, რომელიც ზიზლით შეჰხედავს ჩემს სიყვარულს! — უცრივ სიტყვა გააწყვეტინა ამნონმა იონადაბს და გაშტერებით მზერა დაუწყო იონადაბს.

— ვინაა მაგეთი შტერი, არ მეტყვი?!.

— არა!.. არა!.. — მწარის ღიმილით გრძელი ხუჭუჭი თმა ოდნავ შეარხია და განაგრძო: — იგი შტერი არაა!.. იგი თამარია — დაი აბესალომისა... — ხმის კანკა-

ლით წამოიძახა უკანასკნელი სიტყვები და თავი ჩაღუნა...

თამარის ხსენებაზე იონადაბის მოსაზრებამ იყუჩა.

რამოდენსამე წუთს იონადაბი თავს ძალას ატანდა, მაგრამ თავი არ ემორჩილებოდა. არც ავი და არც კარგი მის გონებას არ მიეკარა, ისე ძლიერად იმოქმედა ამნონის უკანასკნელმა სიტყვებმა.

— იონადაბის სიჩუმე გაკიცხვის ნიშნად მიიღო ანონმა, და ამის გამო მისთვის ეს წუთები აუტანელ წუთებად გარდაიქმნენ: ტანმა წვა დაუწყო, სხეული ოდნავ შეუსველდა, და სუნთქვა თან-და-თან გაუძნელდა. რცხვენოდა თავი მალლა აელო და იონადაბისთვის შეეხედნა. თან ემდურებოდა კიდევაც იონადაბს, რომ თამარის სახელი წამოათქმევინა. აკი გადასწყვიტა საფლავამდის თავის სიყვარული არავისთვის გაემჟღავნებინა, თამარის სახელი საფლავში ჩაეტანა, და ეხლა კი იონადაბმა, საუკეთესო მეგობარმა, წააცდინა და ათქმევინა: „იონადაბ, იონადაბ!“ — იძახდა უსიტყვოდ გულ-ჩაკლული ამნონი:

„რისთვის გამომტყებე?.. განა იმისთვის, რომ გაგეკიცხე?!.“

— ამნონ, — დინჯათ მიჰმართა იონადაბმა, — თამარის სახელმა სულ თავრეტი დამახვია. შენი სიყვარული უნუგეშოა...

— ეგ მე კარგად ვიცოდი და ამისთვის არ მინდოდა გამომტყვენება!.. — ცოტა არ იყოს წყრომით გააწყვეტინა სიტყვა იონადაბს ამნონმა.

— ცოტა მომითმინე, სეფის-წულო!.. — საყვედურის კილოთი გააჩუმა ამნონი: — უნუგეშოდ, — განაგრძო იონადაბმა, — მეჩვენა პირველ ხსნებაზე; მაგრამ საქმეს მოვევლება.

— როგორ, იონადაბ, როგორ?!.. — უცრივ სახე გაუბრწყინდა და აღტაცებით მოეხვია ამნონი...

მამა-შენს ვერც არავის სხვას ვერ გაუმტყვენებ შენს სიყვარულს. ყველა უგუნურებად ჩასთვლის შენს გრძნობას. რაც უნდა იყოს თამარი, თუმცა დედით სხვადასხვნი ხართ, შენი დაა ..

— აკი მაგისთვის ვიყავ გაჩუმებული... — დაღვრემით წამოიძახა ამნონმა.

— ჰო, კიდევაც სჯობია არავის გაუმ-
ელაწონო და ასე მოიქცე: მოიხადამყოფე
თავი.

— მერე?!

— მეფე რომ მოვა შენს სანახავად,
უთხარი: „მოვიდენ აწ დაჰ ჩემი თამარ,
რათამცა მომცეს მე ჭამადი და მიქმნეს
წინაშე თვალთა საჭმელი, რათა ვიხილო
და ვჭამო ხელისაგან მისისა“...

ამნონი, როდესაც იონადაბი ამას ამ-
ბობდა, კანკალმა იტიანა, და ველარ მოით-
მინა, რომ არ დაჰკითხებოდა:

— მერე?..

— მერე, ჩენო მცგობალო, თამარი შენ
ხელთ იქმნება. თუ ნებით არ დაგყვა, ძა-
ლა იხმარე. შემდეგ, იქმნება ყველამაც
გაგკიცხოს, მაგრამ ძალა-უნებურად ყვე-
ლა შეურიგდება ამას, და თამარი სამუ-
დამოდ შენი იქმნება...

ოხ, მეგობარო!.. — ცოტა სიჩუმის შემ-
დეგ წამოიძახა ამნონმა და იონადაბი მხურ-
ვალედ გულში ჩაიკრა...

II

... — „განსდევნენით ყოველნი კაცნი

ჩემგან“!.. — დაიძახა ამნონმა, როდესაც მეფე დავითის ბრძანებით თამარი მოვიდა ძმასთან, და მყისვე სურვილი შეუსრულეს ამნონს...

— თამარ!.. — მიჰმართა მთლად გრძნობად გარდაქმნილმა ამნონმა თამარს, როდესაც იგინი მარტოდ დარჩნენ ოთახში: „მომიღე მე ჯამადი შინაგან საწოლსა და ვჯამო ხელისაგან შენისა.“

„და აღიღო თამარ შერთული, რომელი შეწვა და მიართვა ამნონს — ძმასა თვისსა. — შინაგან საწოლსა და წინა დაუდვა მას, რათა ჯამოს“ მან...

ამნონი ფერ-მიხდილი გაშტერდა და შუბლის კმუნვით რამოდენსამე წუთის სიჩუმის შემდეგ მიესვენა სარეცელზე...

— თამარ, — ხმის კანკალით ძლივს მიჰმართა თამარს: „მოვედ და დაწევ ჩემთანა!..“

— „არა, ძმაო ჩემო, — წყნარად მიუგო თამარმა: „ნუ გამკიცხავ მე. ვინაიდან არა ქმნილა არს ესრედ ესრაველთა შორის. ნუ ჰყოფ უგუნურობას მას .. მე სად დავფარო უპატიობა ჩემი“...

— თამარ!.. — ტანის ჟრჟოლით წამოი-

ძახა ამნონმა და მკლავში ხელი წაავლო...

— ნუ, ნუ, ჩემო ამნონ!.. — ლომობიერად შეევედრა თამარი: — თუ ძალას იხმარ, „შენ იქნები ვითარცა ერთი უგუნურთაგანი ესრაელთა შორის“... სჯობია, „ეტყოდე მეფეს მიმართ, რათა არა განმყოს მე შენგანი“...

თამარის სიტყვებმა ზეგავნელა იქონიეს. ამნონი შეტორტმანდა, ზეწამოდგა და ერთ წამს ფიქრობდა და მოემზადა კიდევაც მის წინ მუხლი მოედრიკა და პატიება ეთხოვნა, მაგრამ იონადაბის სიტყვები უეცრივ ყურში ჩაეწვეთნენ: „ისა სჯობია არავის გაუმეღავნო... „თუ ნებით არ დაგყვა, ძალა იხმარე...“ ამ სიტყვებმა ამნონს გონება დაუბნელეს. თამარის წარმტაცმა სახემ, მისმა უმანკოებამ ცეცხლი წაუკიდეს და...

მთლად შემოაფცქვნა ქრელი სამოსი, რასაც მეფის ასულნი, „მყოფნი ქალწუბასა შინა, იცვამდნენ“...

III

განთიადია. მამლებმა მოუხშირეს ყივილ-

სა. აქა-იქა მამლების გარდა სხვა სულ-
დგმულნიც, უფროვე სასახლის კარის
მცველნი და დარაჯნი, ოდნავ მორიდე-
ბით ახმაურდნენ, რომ დიდებულთათვის
ძილი არ გაეფთხოთ. მაგრამ სასახლეში
დიდებულთ ტკბილად ეძინათ და არავი-
თარი ხმაურობა სასახლის გირცდ არ გა-
მოარკვევდა ძილისაგან. მხოლოდ ამონს
არ სძინავს. მამლებსაც არ ეყივლნათ,
რომ იმან გამოიღვიძა და მხართედოზე წა-
მოწოლილი გატაცებით დაჰყურებს ვის?..
ვის და თამარს, რომელსაც მოუკრთის
კრაქის შუქზე ოდნავ თავის თმით წაფერ-
ფლილი გულ-მკერდი. დროგამოშვებით
მოლიმარი ბაგენი და...

— ღმერთო, ღმერთო!.. — მალი-მალ
გაიძახის ამონი და თვალს ვერ აშორებს
თკბილად მიძინებულ თამარს...

გუშინ ამ დროს შორიდან ძილ-გამკრთალი
ოცნებობდა, გარს უვლიდა თამარის ოთახს
მოწიწებით და ოხვრით.. შორით თაყ-
ვანს სცემდა, მის ფეხის მტვერს ეამბო-
რებოდა, მისი სიმშვენიერე გულში ჰქონ-
და ჩასახული ხატად სათაყვანებლად და

ყოველ წუთს მასთან იყო განუშორებ-
ლივ...

ეხლა?!.

ეხლა კი, აი, თამარი გვერდით უწევს,
მას სულ რამოდენიმე ჟამის წინ ჰსრესდა,
ძალას ხმარობდა მასზე .. იგი დაჰმორჩილდა
თავის ხვედრს ისე, როგორც სხვანიც და-
მორჩილდებოდნენ; მანაც უდარდელად
მიიძინა, როგორც სხვებიც მიიძინებოდ-
ნენ... სხვებიც, რომელთაც ამნონი არც
კი შეჰხედავს, თორემ მათთვის ხომ ღამე-
ებს არ ათევს, როგორც თამარისათვის ..

დასცქერის ამნონი და გონს ჭვერ მო-
სულა, თუ ის თამარი, რომელიც მის სა-
თაყვანებელ არსებად გარდაქმნილიყო,
გვერდით როგორ უწევს ყოველი უბრალო
მომაკვდავივით... „ან ის თამარი კი
არის?!.“ — უეცრივ დაეკითხა თავის თავს,
უფრო ჩაჟინებით დაუწყო მზერა, მიძინე-
ბულ თამარს...

თამარი ამ დროს ოდნავ შეინძრა, გულზე
დასვენებული ხელი ასწია და მოწყვეტით
გვერდზე ამნონის ხელს დაეცა... თამარის
ხელის მოხვედრაზე ელვასავით ჟრუანტელ-

მა დაურბინა, ტანი შეუთრთოლდა და თვალების ბაიები დაუგანიერდნენ...

უეცრივ თამარს მაგრად წაავლო ხელი მკლავში და, თითქოს უნდოდა თავისი ტვინის ტკივილი ამით გაექარწყლებინა, რამდენჯერმე შეარყია.

— რაა, რაა?!..—სიმწვავეით წამოიკვნესა ძილში თამარმა:

— ვაა... ჰაჰაჰა!..—მოუღუნდა ამნონს ძარღვები, და ქვითინი აუვარდა.

ამნონი ქვითინებდა, ქვითინებდა და თან თავის უნებურად თამარის მკერდში თვალებს ჰმაღავდა... ქვითინებდა ამნონი, რომ ასეთი მოულოდნელი შედეგი მოჰყვა მის საქციელს. თამარის სამუდამოდ შეერთება უნდოდა და ამის მაგივრად კი, სამუდამოდ დაჰკარგა... გულიდანაც კი ამოეგლიჯა მისი ხატად ჩახატული სახე და სადღაც, ჰაერში გაიბნა... ქვითინებს, რომ ის ხატიც ვეღარ უპოვნია, თორემ თითონ დედანი ხომ...

— ეს, ეს!. — გაიძახის ამნონი უნუგეზოდ:—ეს თამარი... არა, არა!.. ეს მჩვარია, მჩვარი, რომელსაც ვსრესავ, ვთე-

ლავ!... ის თამარი მშვენიერება იყო, უმანკოება. მას თაყვანს ვცემდი, მის წინ მუხლს ვიდრეკდი და...

— ახ!... ჰაჰა!..,— კითვე უფრო მწარედ მორთო ქვითინი და თავი მაგრად დააქირა თამარის მკერდს...

— ამნონ, ამნონ?!— დაფეთიანებული თამარი შეეკითხა ამნონს.

თამარის ხმა ისარივით მოხვდა ამნონს. მან უეცრივ შესწყვიტა ქვითინი და უცნაურად დაუწყო მზერა თამარს...

თამარი შეკრთა, შეეშინდა მისი თვალებისა და დაბნებით დაეკითხა:

— ამნონ, რა მოგივიდა?!.

— შენ აქ რას აკეთებ, ან ვინა ხარ?..

ამნონ, გონს მოდი!...

— გეკითხები: ვინა ხარ?..

— ღმერთო ჩემო, ველარა მცნობ, ამნონ, მე თამარი ვარ!..

— თამარიი!.. დაღრეჯით წამოიძახა და თავი გაარხია.

— ამნონ?...

— გაჩუმდი, შენ მჩვარი ხარ, რომლის დაფლეთა, დაქუცმაცებაც შემიძლიან!...—

დაიღრიალა ამნონმა და თმაში ხელი წა-
 ავლო...

— ამნონ, რას ჰშვრები?! — უეცრივ მუხლ-
 ზე წამოჩოქილი შეევედრა თამარი...

— დაიკარგე, დაიკარგე აქედან!... —
 დაუყვირა ამნონმა და ზიზლით ხელი ჰკრა...
 — მძულხარ, მძულხარ!... ვილაც ჩვარი
 დაჰგდებულხარ აქა!...

— ნუ, ამნონ, „რამეთუ სიბოროტე უფ-
 როს უკანასკნელი უფროს პირველისა,
 რომელი ჰქმენ ჩემთანა, რომელ განმი-
 ტოვებ მე“.. ცრემლით შეევედრა თამა-
 რი, მაგრამ ამნონი ისე აღივსო სიძულ-
 ვილითა, რომ მისმა ცრემლებმა უფრო გა-
 აბრაზეს.

„..სიმშვენიერე უმანკობასთან შეერ-
 თებული ცრემლს არ დაჰღვრის... მას უნ-
 და ევედრებოდენ და მუხლს უდრეკდენ
 და არა იგი სხვას.. ეს“..

— დაიკარგე!

— ამნონ!..

— ყრმანო, „განაძე აწ ესე ჩემგან გარე
 და დახშე კარი უკანა მისსა!“ — მიუწოდა
 ყრმათა და უბრძანა ამნონმა.

ყრმათა სწრაფად შეასრულეს სეფის-წუ-
ლის ბრძანება და თან უსიტყვოდ გაკვირ-
ვებით გაიძახოდნენ: „უცნაურია, უცნა-
ურია!“-ო...

„ჩემი თავ-გადასახალი“

(ფერია)

ს იყო მკრემლავი ცა აიქიყუნა,
 კრემლვა შესწყვიტა და უმწვაო,
 ოღნავ მთბობ მზის სხივებს აქა-იქა
 ადგილი მისცა. ხარბად გამოსრიალდნენ
 მზის სხივები და ჩაყვითლებულ არე-მარეს,
 თითქოს დიდის ხნის უნახავები იყვნენო,
 აღგზნებით ჩაეხუტნენ. ჩემ ცხენსაც ესია-
 მოვნა მზის სხივების გამონავარდება, თა-
 ვისუფლად ამოიქშინა და თხელ ტალახში
 ფეხები მარდად ააშლაპუნა. საჩქაროდ
 სერზე ამიყვანა და იქ, ღრმად ამოსუნ-
 თქვის შემდეგ, შესდგა. არ გავრეკე.
 ორივემ სერიდან გადავხედეთ ტყეს.

ზაფხულში რამდენჯერმე გამივლია ეს
 გზა. ამ სერიდან გამიხედ-გამომიხედია და
 ყოველთვის აღტაცებაში მოვუყვანივარ
 სურათის სიმშვენსიერეს. ეხლა კი პირველ
 თვალის მიმოვლებაზედვე გული ჩამწყდა.

ავერანბულს ჰგვანდა ტყე. თითქმის ყოველი ხის ძირი მოჩანდა. ჰხედავდი გახოლოდშობილებულ ხეებს, მცრეწლავ ხეებს და, თუ რაიმე სამოსი შეჰრჩენოდათ, ისიც ჩაყვითლებულიყო. ჟანგი მოჰკიდებოდა და ჩამოცლას ჰლამობდა.

არ ვიცი, ჩემი ცხენი რასა ჰგრძნობდა, და მე კი უნებურად გული მეკუმშებოდა და სევდა მბურავდა; ვატყობდი ჩემ თავს, რომ ცრემლიც მეპარებოდა და იქმნება კიდევაც გადმოეხეთქნა თვალთაგან, ამ დროს რომ ცხენს მაგრად არ წაეფრუტუნა და ყურები არ აეცქვიტა.

თვალთ მომდგარი ცრემლი უკუ დაბრუნდა, გული გამეშალა და მათრახი ავამაღლე, რომ ცხენისთვის გამეტლაშუნებინა...

— ვაიმეჰჰ!... — შემომესმა სწორედ ამ დროს გულსაკლავი ამოკვნესა და ხელი მალლა დამრჩა.

ცხენმა წაიფრუტუნა ყურებ-აცქვეტით და გვერდზე გახტა.

— რა მოგივიდა, შე ბრიყვო!... — შევუტიე ცხენს და როგორც იყო დავამშვიდე.

— ვაიმეჰჰ!... — უფრო გულსაკლავი კვნესა მომესმა იმავე ადგილიდან, საიდანაც პირველად.

სწრაფ ცხენი გზის პირას ხეზე გამოვაბი და მე კი, თუმცა დიდი ტალახი იყო, მეორე ნაპირას გადავედი და ხევში ჩავიხედე; მაგრამ ვერავინ დავინახე...

— ოოჰოჰო!.. — ხვეიდან ამომესმა ოხვრა. ცხენსმივხედე, მეშინოდა, არ დამფთხალიყო. ის ყურებ-დაცქვეტილი მე მიცქეროდა.

რაკი დავმშვიდდი, რომ ცხენი აღარ დაფრთხებოდა, მაშინვე ხევში ჩავირბინე და ერთ ხის ძირას ორად წელში მოხრილ, მთლად გაზუზვნულ, ძონძებში გახვეულ დედაკაცს თავზე წავადექი...

— ვინა ხარ, შვილო?! — მაშინვე მწუხარებით მკითხა და დამაშტერდა.

— მგზავრი ვარ, დ—ს მივდივარ. შენი კვნესა შემომესმა და, აი, ამისთვის ჩამოველ აქ ხევში. — ვუბასუხე და მოხუცს გარს თვალი შემოვაფლე.

მეგონა, მოხუცი შეშისთვის წამოსულიყო, მაგრამ იმის ახლოს გუდურა არა იყო-რა.

— წადი, შეილო, ღმერთმა გზა დაგილოცოს!

— თუ ნადირმა არ შეგჭამა, სიცივე ხომ გაგათიჩხებს, ღამე რომ აქ გაატარო?! ცხენი აქავე მყავს, შეგსომ და სოფელში მიგიყვან.

— ეეჰ, შეილო, ცხენზე ჯდომის თავილა მაქვს?!

— მაშ, აი, ე ნაბადი მოიხვიე და მეც სულ რავედენიე წუთის განმავლობაში სოფლიდან ბიჭებს ამოვიყვან და ხელით წაგიყვანთ.

— ოჰ, რა გულკეთილი რამა ყოფილხარ?!— ღმობიერად წამოიძახა და ნაბადში გაეხვია...

სულ ნახევარ საათს არ გაუვლია, რომ სოფლიდან ოთხი ახალგაზდა მოვიყვანე და ჯინიც მოვიტანეთ. ცხენი სადაც წინად ება, იქვე გამოვაბი და ხევში წინ წავუძებ.

— ი კაი ადამიანი ამ ხევში რამ ჩაიყვანა?!— გაკვირვებით წამოიძახა ერთმა მათგანმა, როდესაც ხევს ჩავუდექით.

— უთუოდ ჩაგორდა!..— სთქვა მეორემ პასუხად.

— ნეტაი, ვინ იქნება?!

— ეხლა არა ვნახავთ, რაღასა ჰნატრობ?
 — უპასუბა მეოთხემ სიცილით.

მხიარულად ჩავბობლდით ხევში და მე მაშინვე ნაბადს წავავლე ხელი და ნძრევა დავუწყე.

— აბა, დედი, აი, ბიჭები მოვიყვანე!
 „ხომ არ მოკვდა?!“ უნებურად გავიფიქრე და კანკალით ნაბადი ავხადე. პირს კატა მეცა. ნაბადში კარგა მოზრდილი კუნძი იყო გახვეული და ზედ პატარა რვეული იდო.

მაშინვე ოთხი პირი გაიღო და ისეთი ხარხარი ამოსკდა იქიდან, რომ ხევმა ხმა მისცა .

მთლად გაწბილებულმა ნაბადი მოვისხი და რვეული კი ჯიბეში ჩავიდე. ჩემი მეგონა.

— რაღასა ვდგევართ, წავიდეთ!.. — წამოიძახა ერთმა.

— უთუოდ მოელანდა რამე?..

ბევრი სხვა რამ დასაცინი წარმოსთქვეს, მაგრამ მე თავი არ მიმართლებია. სირცხვილით ხან ვწითლდებოდი და ხან კიდევ ვყვითლდებოდი.

გონებას ველარ ვიკრეფდი. თითქმის მთელ ღამეს არა მძინებია. არეული დავდიოდი ოთახში და დაჯდომასაც ვერ ვახერხებდი. მალი-მალ მომაგონდებოდა ბებერი, მისი ჩიფჩიფი და შემდეგ დიდი კუნძი. ამის იქით ჩემი გონება აღარ მიდიოდა...

„ნუ თუ კუნძი აღამიანად მივიღე?!“ ვეკითხებოდი ჩემ თავს, მაგრამ გარდაწყვეტილ პასუხს კი ველარ ვახერხებდი... „მართლა!“ — სიხარულით წამოვიძახე განთიადისას და გვაბანაკის ჯიბეებს ვეძებე. უეცრივ მომაგონდა, რომ კუნძზე პატარა რვეული ეგდო და ჯიბეში ჩავიდე. თუ ჩემი არ გამოდგებოდა, უთუოდ რვეული ამიხსნიდა ყველაფერს...

კან კალით ამოვალაგე ჯიბეებიდან ქალღლები, უბის წიგნი და სხვა ნივთები. ერთში, მეორეში, მესამეში სულ ჩემი ქაღალდები და რვეულები იყო. თითქმის იმედ დაკარგულმა მეოთხე ჯიბეს მივყავი ხელი, და, მგონია, ისე არა გამახარებდა რა, როგორც პატარა რვეულის დანახვამ გამახარა...

სათაურად „ჩემი თავგადასავალი“ ეწერა...

„ჭაბუკო“, — ასე იწყებდა თავის თავგადასავლის მოთხრობას მოხუცი: „აკანკალებულის ხელით ძლივას მოვახერხე ჩემი თავგადასავლის აღწერვა. ეცი პატივი ჩემ მოხუცებულობას და სულ წაიკითხე... ნუ დაიზარებ. ვიცი, დევნილი შეგხვდები სადმე გზაში და როგორმე გადმოგცემ. ამ რვეულის გადმოცემის დროს. იქმნება, რაიმე უცნაური ჩავიდინო და წინდაწინვე ბოდიშს ვიხდი. ნუ გამკიცხავ. სხვანაირად შეუძლებელი იქმნება. პირ-და პირ კი სახლში ვერ მოვალ შენთან, რომ ჩუმად დაგიტოვო ეს რვეული. ვიმეორებ, — ნუ გამკიცხავ და ბოლომდის ჩაიკითხე. იქმნება, ამას გთხოვ, ოდესმე ეს ჩემი თავგადასავალი გამოამჟღავნო.“

„მაშ ყური დამიგდე“.

მე დედა ვარ მრავალი ასულისა; ყველანი მშვენივრები არიან და ყოველ ადამიანს თან ახლავან სიკვდილამდის. სიკვდილის დღეს ეჩვენებიან ხოლმე ადამიანს, წინ გადუფურცლავენ მის ცხოვრების მათიანეს და შემდეგ ბევრი ცრემლის დაღ-

ღვრისა ჰშორდებიან. მეკი მათ მოღვაწეობას თვალ-ყურს ვადვენებ. საუკუნის განმავლობაში ერთხელ მაინც ჩამოუვლი ხოლმე და ვამხნევებ, ან ვშველი ხოლმე მათ მოვალეობის აღსრულებას...

„ჩემ სახელს არ გეტყვი...“

კითხვა შევწყვიტე და ჩავფიქრდი..

„შორით მოვდიოდი,—დავიწყე ისევ კითხვა,—და ჩემ საყვარელ ქვეყანას რომ თვალი მივაგლ-მოვაგლე, დავნადვლიანდი. მომაგონდა უეცრივ წინანდელი დრო, დრო უკიდურეს მდგომარეობისა; მომაგონდა, თუ როგორ გაშმაგებელი დავრბოდი მთელი ჩემი სიცოცხლე და ვამხნევებდი ჩემ ასულთ. რა ნაირის თავგანწირულებით ვმოქმედობდით?! ბევრი სისხლის ცრემლით ვატირეთ, მაგრამ ვერა გავაწყეთ-რა.“

„დაღალულ-დაქანცული, დაღვრემილ-დაძმარებული გადავიკარგე და, აი, მხოლოდ ეხლა დავბრუნდი. იქმნება იმისთვის დავნადვლიანდი პირველ ნახვაზედვე, რომ წარსული მომაგონდა.“

„დრო არ იყო მოგონებისა. საჩქაროდ

განვდევენე მოგონებანი და ჩავერიე ხალხში, რომელსაც არა ჩვეულებრივი მოძრაობა ეტყობოდა. ჯერ ვერ მივხვდი მათ მოძრაობის მიზეზს. გამხიარულებული მიველერთთან და ჩემ ასულს დავუძახე, მაგრამ არ მეჩვენა და არც გამომეხმაურა.

„ხელმეორედ დავუძახე და მხოლოდ მაშინღა გამომეხმაურა კნავილით. გავცვიფრდი...“

„— რას აკეთებ? — შევეკითხე და გონს ვერ მოვდიოდი.“

„— გვიშველე დედი!... — ძლივას ამოიკნავლა მან.“

„— მე რას გეკითხბი და შენ რა პასუხს მაძლევ?! — წყრომით ვუთხარი!“

„— რაი ვქნა, მე ბედ-შავმა!“

„გაცეცხლებული ხან ერთს ჩავუყარე გულში, ყელში კბილები და ხან მეორეს. მაგრამ, შენ ნუ მომიკვდე, აინუნშიაც არ ჩაიგდეს. უფრო ბრაზი მომივიდა. „ნუ თუ ჩემი კბილები აღარ ჰბასრავენ?!“ დავეკითხე ჩემ თავს და კბილებზედ ხელი გავისვი. არა, კბილები კარგი მქონდა. „წავალ, ჯერ აიბ მოხუცს ჩაუსისხლიანებ გულს“

და შემდეგ მე ვიცი!“—გავიფიქრე და კი-
დევაც შევასრულე...

„ჩქარა მოჭუცთან შევიპარე. ის გან-
ცხრომით იჯდა, სწორედ თავის საქმეზე
ფიქრობდა. დავწვდი მკერდში და მაგრად
დავუწყე ღრღნა...

— ხა, ხა, ხა! — ტკბილად, ძალიან გუ-
ლიანად ჩაიხარხარა და ხარხარით განაგრ-
ძო: „ბებრუცუნ, რით ვერ დარწმუნდი,
რომ შენი კბილები საამურად გვილიტი-
ნებს და არ გვბასრავს. წავიდა ის ღრო,
როცა ჰბასრავდნენ შენი კბილები...

„სახტად დავრჩი. ოდნავ ჩავფიქრდი.
„თუ კბილები არ მოქმედობენ ამათ გას-
ქელებულ კანზე, იქმნება სიტყვებმა მა-
ინც იმოქმედონ“. გავიფიქრე და მაშინ-
ვე სიტყვებს მივმართე.

„— ახ, რა ხუმარა ბებრუცუნა რამ
ყოფილხარ?!.. — ხითხითითვე მიპასუხა.

„— რამ გაგაქვავათ მაგრე, რომ ველა-
რაფერს ჰგრძნობთ?!

— ბებრუცუნ, რომ ვიციანი, ეს არაფ-
რის გრძნობაა?!

„— ეს უკვე მეტის-მეტია! — გაჯავრე-

ბულმა ძლივასლა მოვახერხე სიტყვების წარმოთქმა და მოურიდებლივ, გაბედულად ისევ კბილებს მივმართე.

— ნუ თუ ვერ გაიგე ბებრუცუნ, რომ შენი კბილები ჩვენს დროში აღარ ვარგანან?! ნუ ჰჯიუტობ და მომწყდი თავიდან. შენთვის არ მცალიან. ისევ ის გირჩევნია კბილების ექიმთან წახვიდე და ახალი კბილები ჩაასმევიანო...

მისმა სიტყვებმა კიდევაც გამაკვირვეს. საშუალებას თვითონვე მასწავლიდა. რაღა დამრჩენოდა. თუ არ მესარგებლნა.

„გმადლობ, დიდებულო გვამო, ვისარგებლებ მაგ საშუალებით და მერე კი მერიდე, გულს სულ დაგილადრავ, თუ შენ სამარცხვინო საქმეს თავს არ დაანებებ...“

— კარგი, კარგი ბებრუცუნ!— ხითხითით მიპასუხა...

„ვუთხარი თუ არა კბილის ექიმს ჩემი სურვილი და ვინაობა, ალტაცებაში მოვიდა. მაშინვე სავარძელში ჩამსო და საუკეთესო გაზები ამოალაგა...“

— აბა, გენაცვა, პირი დააღე! გავსინჯავ კბილებს, იქმნება რომელიმე კბილი

კარგი გქონდეს.—ისეთი ალერსით მითხრა, რომ ჩემ მხრივ უნდობლობა სამარცხვინო იქმნებოდა.

„— არ ვარგა! არც ეს ვარგა .. უკანა კბილებიც არ ვარგა... სუყველა უნდა ამოვიღო... სათხილე კბილების იმედი მქონდა, მაგრამ არც ესენი ვარგანან.— კბილების სარკის საშუალებით მისინჯავდა კბილებს და თან ლაპარაკობდა.

„მე კი პირდაღებული ვიყავი და თანხმობისა, თუ უარის ყოფის ნიშნად, რადგანაც სიტყვის თქმა არ შემეძლო, თვალებსლა ვჭუტავდი.

„დიდხანს უკირკიტა ჩემ კბილებს და მხოლოდ მაშინლა გამანება თავი, როდესაც პირი ნერწყვით ამეფსო.

„—არც ერთი კბილი არ გამოგადგება შენი საქმისათვის. სუყველა უნდა ამოიღო— მითხრა ალერსით კბილის ექიმმა, როდესაც სარკე პირიდგან გამომიღო.

„—მეც მაგისტვის მოვსულვარ. მხოლოდ ახალი კბილები მბასრავები უნდა გამიკეთო.

— აბა, მაგას რაღა კითხვა უნდა!..—

მიპასუხა და პირი დამაღებინა.

„სულ ჭირის მოჭმით დამიწყო კბილების დაძრობა.

„პირველ სამი-ოდე კბილის ამოღება მემწვავა. ვიკივლე კიდევაც, მერე კი აღარა შეყურებოდა რა. გონს როცა მოველი, კბილის ექიმი თავს მედგა და გულულრძოდ ხარხარებდა.

„მისმა ხარხარმა შემაშინა. ვიგრძენ, რომ ცუდ რამეს მიპირობდა.

„ახალი კბილები როდის იქმნება? — კანკალით შევეკითხე.

„— ხა, ხა, ხა!.. არას დროს, ბებრუცუნ, არას დროს!.. —

„— რაო?!

„— ნუ თუ გგონია, ისეთი სულელი ვიყო, რომ კბილები ჩაგისხა?! ძლივას ხელთ გიგდე და ჩემი ნატვრა შევასრულე. ეხლა ადამიანი თავისუფალია!.. გაუმარჯოს განთავისუფლებულ ადამიანს! ვაშა, ვაშა, ხა, ხა, ხა, ხა!.. მართალია ბევრს ვერ უსერავდა შენი კბილები, მაგრამ ჯერ ბევრია ქვეყანაზე, რომელთაც შენი კბილებისა ეშინოდა, ეხლა კი... ხა, ხა, ხა... ყვე-

ლას თავისუფალი ჩოქმედება მიენიჭება.

„— ეგ... ეგ... ვლულულულებდი თავ-
 ზარდაცემული ..

„— გაეთრიე, გაეთრიე!.. შენთვის არა
 მცალიან... -- უეცრივ ხელი დამავლო და
 კისრის კვრით გარედ გამომისროლა.

„ჩაფუფქვილს, დაძმარებულს ცრემლები
 მალჩობდნენ. აღარა ვიცოდი რა. ვფიქ-
 რობდი, თუ როგორ ამომეყარა ჯავრი.
 უეცრივ ვეჭილები მომაგონდნენ. სიხარუ-
 ლით გავექანე და შევედი ერთთან. შევ-
 ჩივლე ჩემი მწუხარება. ვუამბე ყველაფე-
 რი დაწვრილებით და ვთხოვე სასამარ-
 თლოში ჩემი საქმე ეწარმოებინა...

„— მამა ვაცხონე იმ კბილის ეჭიმისა,
 რომ მაგრე მოგექცა. ასე მიპასუხა ვე-
 ქილმა და კარი მიჩვენა.

„— შემიბრალე! ასეთ უსამართლობას...

„— გთხოვ, მიბრძანდე, თორემ მეც
 იძულებილი ვიქმნები კისრის-კვრით კბი-
 ლის ეჭიმსავით გარედ გაგისროლო..

„ქვეყანა ჩალით ხომ არ არის დახუ-
 რული“ მეთქი, გავიფიქრე და ფეხ-აკრე-
 ფილი გარედ გამოვედი.

„სამართალს ვიპოვი, ვიპოვი, რადაც უნდა დამიჯდეს“, ვფიქრობდი. მაგრამ კი ვერ მომეგონებინა რა საშუალებით. „ასე ჩაფიქრებული მოვდიოდი, რომ ყური მოვკარი ბაასს:

„წაიკითხე გაზეთში, რა საზიზღარი საქციელი ჩაუდენიათ? გაზეთი ძალიან ჰკიცხავს...“

„ყური აღარ მიგდია; სიხარულით რედაქციებისკენ გავიქეცი. ვუამბე ყველას ჩემი თავ-გადასავალი და ყველგან ზრდილობიანად გულ-მტკივნელობით მითხრეს: „ვაუწყებთ ქვეყანას მაგ საზიზღარ ამბავსო“.

„დამშვიდებულმა დაუწყე გაზეთებს კითხვა. გავიდა ორი სამი დღე და ჩემი ამბავი არც ერთში არ იყო დაბეჭდილი. ისევ შემოვირბინე რედაქციები და ყველგან ზრდილობიანად მითხრეს: „ჩვენ დავწერთ, დავწერთ!“

„—სტყუოდნენ, სტყუოდნენ!..“

„—მაშ თუ აგრეა, მე თითონ ვაუწყებ ქვეყანას ყველაფერს, მე თითონ გამვლელ-გამომვლელს ვუამბობ... —ზიზღით ვუთხარი რედაქციებს და კიდევაც შევუდექი

ჩემი განზრახვის აღსრულებას.

„დავიწყე ქუჩა-ქუჩა სიარული და ვინც კი შემხვდა, ყველას კალთებს ვუჭერდი და ვუამბობდი, ხმა-მალლა ვყვიროდი,..“

„აღსრულებაში კი მომყვანდა ჩემი განზრახვა, მაგრამ შედეგი სულ სხვა მოჰყვა. თანაგრძნობის მაგივრად ზიზღი დავიმსახურე. დიდი თუ პატარა დამცინოდა, გამირბოდა, მიკიოდა და ერთ დღეს გაზეთებში აი რა ამოვიკითხე: „ეს რამოდენა ხანია, ქუჩა-ქუჩა დადის ერთი გიჟი ადამიანი და გამვლელ-გამომვლელს მოსვენებას არ აძლევს, კალთებს აგლეჯს. ნამეტნავად მოსწავლეებს აშინებს. დრო არის, ვისიც ჯერ არს, ყურადღება მიაქციოს და საცოდავი საგიჟეთში მოათავსოს...“

„ტანში ჟრუანტელმა დამირბინა. ვიკივლე: „მე გიჟი სრულებით არა ვარ, არა! გაზეთები საზიზღრად ცრუობენ!..“

„თავი შეგაწყინე, მგონი, ჭაბუკო!.. ეხლა კი ჩქარა გავათავებ. ბევრი აღარა მაქვს-რა სათქმელი ..“

„გაზეთების შენიშვნას ის შედეგი მოჰყვა, რომ მართლა ვისიც ჯერ არს“ ყუ-

რადღება მიექცია და გამაბაწვრინეს... მხოლოდ ამას კი გეტყვი, გამოვიპარე იქიდან და, როგორც მნახე, ტყე-ლრეში დავეხეტები, ადამიანს ვერიდები და ჩემ ვინაობას ვმაღავ, რომ კიდევ იმ წყეულ ექიმების ხელში არ ჩამაგდონ...

წავიკითხე გულ-მოდგინედ. მეორედ, მესამედ კიდევ გადვიკითხე და მაინც ვერა გავიგერა. იმისი სახელიც ვერ გამოვიცანი .

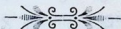
„ძთიკლა“ .

გიორგობისთვის 1-ს

1901 წ.

გიორგობისთვის 20 ჩემი ამხანაგი დავა-საფლავეთ. მისმა მშობლებმა გადმომცეს ერთი რვეული და ტირილით მითხრეს:

„ავადმყოფობის დროს ამასა სწერდა. იქმნება დასაბეჭდად ივარგოს, გადიკითხეო“. მეც გადვიკითხე და, თუმცა ვერა გავიგერა, მაინც შეუცვლელად ვბეჭდავ იმისთვის უფრო, რომ მკითხველებმა გაითვალისწინონ, თუ ავადმყოფთა ოცნება რაგვარად მუშაობს.

ც ი ც ი ნ ა თ ე ლ ა

(ეტიუდი)

ავბნელი ლამეა. სასტიკი ქარი ჰგლეჯავს არე-მარეს. ერთად ერთი მუხა, მამაპაპეული მუხა, რომელიც სოფელზე ძალიან დაშორებულია, და რომლის ძირსაც გიორგი ზურგით მიჰყუდება, ხმაურობს, ბანს აძლევს სასტიკ ქარს და შტოებს იქით ჰხრის, საითკენაც ქარი ჰსწევს. ძირი კი უნძრეველია, არსით იხრება...

გიორგის არ ესმის არც ქარის ნავარდობა ამ უდაბურ ველზე და არც მუხის ხმაურობა, მისი ალიაქოთი; არც ცის მოქუშული სახე აშინებს, არც კი ამჩნევს ამ მრისხანებას... იგი თავ-ჩალუნული ღრმად მისცემია თავის ფიქრებს, და მის გარეშე მისთვის აღარა არსებობს რა ..

აგერ რავდენჯერ დაეკითხა თივის თავს სასოწარკვეთილებით: „რად, რად?“ ..

და პასუხის მაგივრად ყოველ ამ კითხვის შემდეგ ერთი და იგივე სურათი ეშლება თვალ-წინ ულმობელის სიცხადით:

აგერ მთელი სოფელი დაღებულ ხანით საშინელ, ლაყე კვერცხის სუნს პირში აორთქლებს გიორგის... კოქლი, ბრმა, ყრუ, მახინჯი სულით, გულით და მთლად სხეულით, გამოჩერჩეტებული თავის ხნოვანებით, ქალი და კაცი ერთმანეთს არ აცდის, ერთმანეთს ეჯიბრება, რომ უფრო მეტად ააყროლოს ჰაერი გიორგის დასახრობლად, მის სოფლიდგან გასაძევევებლად.. რავდენიმე პირმა ხმა აიმაღლა, რომ გონს მოეყვანა ეს ბრბო, გაეთვალისწინებინა მისთვის საქმის მსვლელობა...

„უუუჰ!..“ — შეანჩქრია მთელი თავისი სიბინძურე სოფელმა ამ პირთ, და იმათაც ვერ შეუძლეს სუნს, აყროლებულ ბინძურ სუნს და პირზე, ცხვირზე ხელები მიითარეს, რომ ჩასუნთქვასთან ერთად მყრალი სუნი მახინჯთა გვამში არ ჩაეშოთ... იძულებულნი იყვნენ განზე გამდგარიყვნენ, თორემ ქაობი უფრო შეინძრეოდა და...

ასამართლებენ ადამიანს, მის მოქმედე

ბას აქრელებენ, მას სწეწავენ და... ერთი, ერთი მათგანი მას არ ეკითხება!.. მასთან, მის პიროვნებასთან ანგარიშის გასწორება არ ჰსურს არც ერთს!..

„როგორ სასტიკად შელახეს მისი პიროვნება?!“ — კვნესით წარმოსთქვა გიორგიმ და უფრო ღრმად ჩაფიქრდა. .

ქარი მაინც თავისას არ იშლიდა: აქ ნარ-ეკალს წაჰკრავს თავში და მიწაზე გაართხობს; იქ ნარს წელში შემოჰკრავს და გადასტეხს; იმის ახლოს გოქშოს თავს მოჰგლეჯს და შრიალით წინ გაიგდებს; ზევით, ფერდობზედ კიდევ ჯაგს აწრიპინებს, აშტვენინებს! ქვევით მდებლოს, ნათეს-ნახნავს ასისინებს და მუხას ხომ ისევ აშფოთებს...

გიორგის მაინც არ ესმის არე-მარის ხმაურობა...

„ნუთუ, ჩვენი საზოგადოება ისე დაშმორებულია, რომ პიროვნების წაშლა მაგრე აღვილად შეუძლიან?!.. მისი უარყოფა, გაძევება—ეკითხებოდა თავის თავს გიორგი—ისე შეუძლიან, რომ არცკი შეეკითხნენ პიროვნებას?!..“

„ახ!..—უეცრივ წამოიკვნესა გიორგიმ და თვალებზე ხელი მაგრად მიიჭირა, თითქოს ჰსურდა ეს მწარე, მყრალი სურათი მოეშორებინა:

„რად მეგონა მისი ჭირი ჩემ ჭირად, მისი სუნთქვა ჩემ სუნთქვად, მისი ლხინი ჩემ ლხინად, თუ მაგრე, მის თვალში მე, როგორც პიროვნება, უპირველობას შევადგენდი?!... რად მთვლიდა თავის წეცრად მე უპიროვნოს?!.“

გიორგიმ უფრო მაგრად მიიჭირა თვალებზედ ხელის გულები, რომ მწარე ფიქრები გამოეჭურა თავიდგან.

„ახ, რა შემცდარი ვყოფილვარ, რომ მას, იმ ჭაობს მხარ და მხარ მივსდევდი?!.“

გიორგის მწვავე კითხვად ეხლა ეს დაუდგა.

თვისი თავი სრულებით გარეშე, თითქოს ჭაობის მყრალი ტალღები მისკენ არ ყოფილიყვეს მოქცეული, იგი სულ გარეშე მაყურებელი ყოფილიყვეს, ისე დააყენა და...

„—ერთს, ერთს მაინც ამოდენა ბრბოსაგან აზრად მაინც რატომ არ მოუვიდა

მართლა და სინამდვილის გამოცნობა, გამოჩხრეკა?! — წაიკვნესა კიდევ გიორგიმ: მაშ რა ყოფილა ეს ბრბო?.. უთაო, უპიროვნო... თუ პიროვნების უფლების შელახვა მაგრე შეუძლიან, მაგრე უსამართლო ყოფილა, მაშასადამე, იგი თავის თავს ანდერძს უგებს... თავის თავს თითონვე უთხრის სამარეს..

ამ დასკვნამ შეაჟრჟოლა გიორგი. თავისი თავი სასტიკად გაჰკიცხა, რომ ამ დასკვნამდის მივიდა; უნდოდა გაედევნა ეს დასკვნა თავიდგან; მაგრამ სასტიკი სურათი, უსამართლოდ მომართული მყრალი ტალღები წინ ისევ ცოცხლად აიმართნენ და პირდაპირ მისკენ მოილტვოდნენ... სუნიც მიედინა.

„ფუი, ფუი!..“ საჩქაროდ გადააფურთხა და ხელები გაასავსავა, თითქოს ტალღების თავიდან მოშორება ჰსურდა ..

„არა! შეუძლებელია, შეუძლებელი!“ — დაიკივლა გიორგიმ, რომ თავისი ხმით თავისივე დასკვნა გაექარწყლებინა...

„— დაილუპება, დაილუპებააა!...“ — სასტიკად შემოესმა საშინელი ხარხარით ეს

სიტყვები და ამასთან შედარებით მისი კნავილი სრულებით გაქელა, წაშალა.

გულის ცემა შეუდგა გიორგის. გაფითრდა:

„—არა... არა და არა...“—სასოწარკვეთილებით დაიყვირა უფრო ძლიერად გიორგიმ და წამს ყურები ცქვიტა...

—ხახახა!.. შევბედიდი ხარხარი ისევ შემოესმა გიორგის და მისი არსება თითქმის გაანადგურა.

„—გიორგი, თითონ შენ მიხველი იმ დასკვნამდის, რომ ის სოფელი უნდა წაიშალოს...“ ახლა თითქმის ტკბილად ჩაჰჩურჩულებდა ყურში ხმა...

—არა!...—ძლივას წამოიკვნესა გიორგიმ და ისევ სული განაბა ..

—როგორ არა?.. ვერ ჰნახე, რა უსამართლოდ ააშმორეს შენ გარშემო, რომ წაელეკე, დაელრჩვე... აბა....

—არიან კიდევ ცოტაოდენი, რომლებიც .. გულის კანკალით დაიწყო გიორგიმ...

—„რომლებიც პირველ ხმის ამოღებაზედ გააჩუმეს და განზე გააყენეს ..“

—არა, ისენი...

— ,იმათაც შენ გზას დააყენებს სოფელი.“

— ის ქაობი ხომ იარსებებს... ის, იქნება, შემდეგი...

— „შემდეგ ის უფრო აყროლდება...“

— მერე?!.. გიორგი ჰგონობს რომ ძალა ეცლება, სხეულიც უდუნდება. ძლივას-ლა მოახერხა ეს კითხვა მიეცა.

— „მერე! .— უფრო ნაზად ჩაჰჩურჩულა ხმამ:— ჩემო კარგო, ხომ შენც კარგად იცი და რაღას მეკითხები...“

— არა... მგონია, ის იარსებებს, თუმცა ქაობად, მაინც იარსებებს...— ძლივას წაილულ-ლულა გიორგიმ..

— „ეეჰ, ხომ სტყუი?!. მაგის თქმა არ გინდოდა...“

— მაშ, რის?..

— „რისა და იმისი, რომ ქაობი უფრო დალბება... თავის საღ ნაწილებს გაჰხრწნის და სულ გარეშე ელემენტი წაჰლევავს, მის არსებობას წაჰშლის „პირისაგან ქვეყნისა. ვითარცა მტვერს“...“

— მომშორდი, მომშორდიი!... წამოიკივლა მისუსტებულმა, როგორც კი მისუსტებულს შეუძლიან, და ფეხი და ხელი

მიაშველა თავის ხმას. რომ მოეშორებინა თავიდან არამკითხე სტუმარი...

—ხახახაა!...—პასუხად მოესმა გიორგის საზარელი ხარხარი, რომელმაც არემარე აავსო...

გიორგი ამ შემზარავ ხმაზე წატორტმანდა, თავი დაუცალიერდა და დედამიწას დაემხო...

გიორგის გული არ წჰასვლია. იგი დამხობილი იყო. თავის არსებობასაც აღარ ჰგრძნობდა, მხოლოდ შემზარავი ხარხარი-ღა ესმოდა.

წამს აღარც-კი ეგრძნობებოდა მისი სიმწვავე, ისე დაეჩხვლიტა სხეული ხარხარის პირველ გაგონებაზე.

გიორგი რავდენიმე წუთს ასე დამხობილი იყო. თუ რამდენს ხანს იყო ასე, ანგარიშს ვერ მისცემდა. თან და თან გონება მოეკრიბა და პირველ გონების მოკრებაზე ისევ ხარხარის, რომელიც ჯერ კიდევ არემარეში გაჰქუხდა, სიმწვავე უფრო ძლიერად იგრძნო. უმწეო იყო გიორგი, რადგანაც გიორგის თავის არსებაში ისეთი ძალა ეღარ ეპოვა, რომ

ამ დამცინავ და გამათახსირებელ ხარხარისათვის წინ წამოეყენებინა... მისმა გონებამ ხომ უფრო ამ ხმაზე ადრე აუგო ანდერძი სოფელს, და, აბა, რაღას წააყენებდა წინ მის გასაჩუმებლად?.

გიორგიმ როდესაც თავისი დასკვნა წარმოსთქვა სოფლის დაღუპვაზე, ეგონა ცოტათი კიდევ იმედი ჰქონდა, რომ არ დაიღუპებოდა, კიდევ გამობრუნდებოდა, გაიწმინდებოდა და თავის არსებობას დაიცავდა, გამოანკარავდებოდა .. ამისთვის გულიც-კი მოუღობა და თავის შეურაცყოფა უკუ აგდო... დოსტაქარივით დაწვრილებით გამოკვლევას შეუდგა, რომ ..

მაგრამ ეს ხმა, ეს სასტიკი, უღმობელი ხმა რად ემოწმება მის დასკვნას... რომ წინააღმდეგი ყოფილიყვეს, ეს ხომ მისი ნატვრა იყო. იმისთვის შეუდგა გამოკვლევას, რომ თავის საწინააღმდეგოთ რაიმე ეპოვა და ქაობის არსებობა თავის გონებაში მაინც მკვდარ საძირკველზე დაემყარებინა...

მაგრამ ეს ხმა?!. ეს შავ-ბეღითი ხმა?!. გიორგიმ თავი მალლა ასწია და:

ღმერთო, ღმერთო!... - უმწეოდ შევევ-
დრა უფალს, რომ იმას ჩაეგონებინა, მაგრამ
ღმერთი სწორედ ამ წუთების დროს არის
ხოლმე შეკრულიდარას ამცნებს ადამიანს...

გიორგი სულ-განაბული შეიცქირებოდა
ზევით, თითქოს ზეშთაგონებას მუელოდა,
მაგრამ ვერას ჰხედავდა...

ცაც ხომ მოქუშული იყო!...

მხოლოდ ესმოდა ქარის შტვენა, წივი-
ლი და კვნესა... მუხის ფოთლების აღგზ-
ნებული შრიალი, ტოტების ქაქა-ქუქი...

უეცრივ მის თვალ-წინ გაჰკრთა ოდნა-
ვი შუქი და ისევ სწრაფად მიიმალა...
ჩაქრა. გიორგის ეგონა თვალმა თუ გამიელ-
ვაო, და ისევ ისე ზევით შეიცქირებოდა,
ისევ იმავე მოლოდინით...

კიდევ გამოჰკრთა ოდნავი სინათლე და
ისევ სწრაფად მიიმალა.

გიორგის თვალებმაც გააშუქეს. ეს შუ-
ქი მის გულშიაც ჩაეშვა...

კიდევ გამოჰკრთა შუქი მუხის ფოთლე-
ბიდან და კიდევ მიიმალა...

მის გონებასაც მიეშუქა სინათლე და
აამოძრავა... სინათლე კი დრო-გამოშვებით
გამოკრთის მუხიდან.

გიორგი მიჰხვდა, რაც იყო. ციცი-
ნათელა ამ შავ-ბედით ღამეს მიჰკვრია მუხის
ფოთოლს, თუ ტოტს...

თვალი ველარ მოუშორებია გიორგის,
მისი გონება სიმძაფრით მუშაობს...

ღმერთს აღარ ემუდარება, სულ-განაბული
მის შთაგონებას აღარ ელის .. გადაავიწყ-
და კიდევაც, რომ შეევედრა მას. ეხლა
იგი ციციანათელას შუქმა შებოჭა, შეიპყ-
რო, თუმცა ციციანათელას შუქის დანა-
ხვას სასტიკი ქარი მუხის ფოთლებს აშრი-
ალებდა მის თვალებ და ციციანათელას
შუა, რისგამოც მხოლოდ დრო-გამოშვე-
ბით ჰხედავდა, და მის გონებას სხვა მიმა-
რთულება ზიჰსცა...

„... რა არის ციციანათელა?... სულ
უბრალო, მცირე მწერი და, აგერ, იგიც,
თუმცა ეს სასტიკი ქარი საშინელის სიძლი-
ერით ებრძვის, ჰსცდილობს, თუმცა შეუგ-
ნებლივ, მის პიროვნების წაშლას, იგი
მანც თავისას არ იშლის... უძალიანდე-
ბა, ვიდრემდის არ გაშეშდება, არ მოკვ-
დება, ამ ძალის მსხვერპლი არ შეიქმნება
და უკანასკნელ სულის ამოხდამდის თავის

პიროვნებას, თავის არსებობას ამცნევს ქვეყნიერობას .. თავის თვისების წაშლა არ უნდა...“

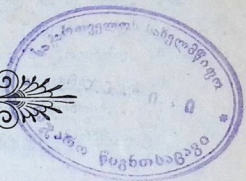
ციცინათელა კი ისევ აშუქებდა, ისევ ჰკრთოდა წყვედიადში და თავის ადგილიდან ფეხს არ იცვლიდა...

„რაც შეუძლიან, მოვალედ ჰსთვლის თავის თავს გააკეთოს და არაფერს შეუშინდეს... დეე, სასტიკი გარემოება, როგორც ციცინათელას, ხელს უშლიდეს. ეწინააღმდეგოს, პიროვნებამ თავის უკანასკნელ სულის ამოხდამდის მოვალეობას არ უნდა გადუხვიოს და წინ მიდიოდეს შეუდრეკელად..“

მოქუშული ცა ისევ მოქუშულია, სასტიკი ქარი ისევ სასტიკად აკვნესებს არემარეს, სოფლიდგან ისევ მყრალი სუნი მოისმის.. მაგრამ გიორგი პირ და პირ სოფლისკენ ძლიერის ნაბიჯით მიდის... რამაც გამოაქცია ეხლა, იმისკენ მიდის, რომ თავისი მოვალეობა შეასრულოს, რომ ჭაობი ნაკადულად გარდაქმნას, და მის ნაბიჯს არა აფერხებს-რა. თუმცა ქარიც და სოფლის სუნიც ეწინააღმდეგება...

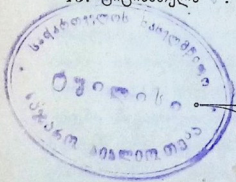
მისი რწმენა ეს არის და უკანასკნელ
წუთამდის, როგორც ციცინათელას, ვერა
შეაყენებს-რა-.

„ციცინათელა ციცინათელად მოკვდე-
ბა!“ ..—ამაყად გაიძახდა გიორგი და
მედგრად მიარღვევდა ქარის ტალღებს
და სოფლისას..

ს ა რ ჩ ე ვ ი .

	83.
1. „აღე, ჩამოვიდა“!	4.
2. „ბეჩა, რაღა მკლავ?!“	15.
3. „ქეშმარიტად!“	25.
4. * „ქარი კი ამ დროს ზუოდა, კენესოდა და გმინავდა“	36.
5. „ღმერთო, რა დაგიშავე!?“	51.
6. „ეჰ, ჯანდაბას ჩემი თავი და ტანი!“	63.
7. „...ხითხითებს და ხითხითებს...“ *	81.
8. „...მზრები და ავიჩეჩე...“	99.
9. * „ის!“	152.
10. შემუსვრილი სამი მცნება	165.
11. „უცნაურია, უცნაური!“	188.
12. ჩემი თავ-გადასავალი	202.
13. ციცინათელა	219.

პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

K 5.452/2